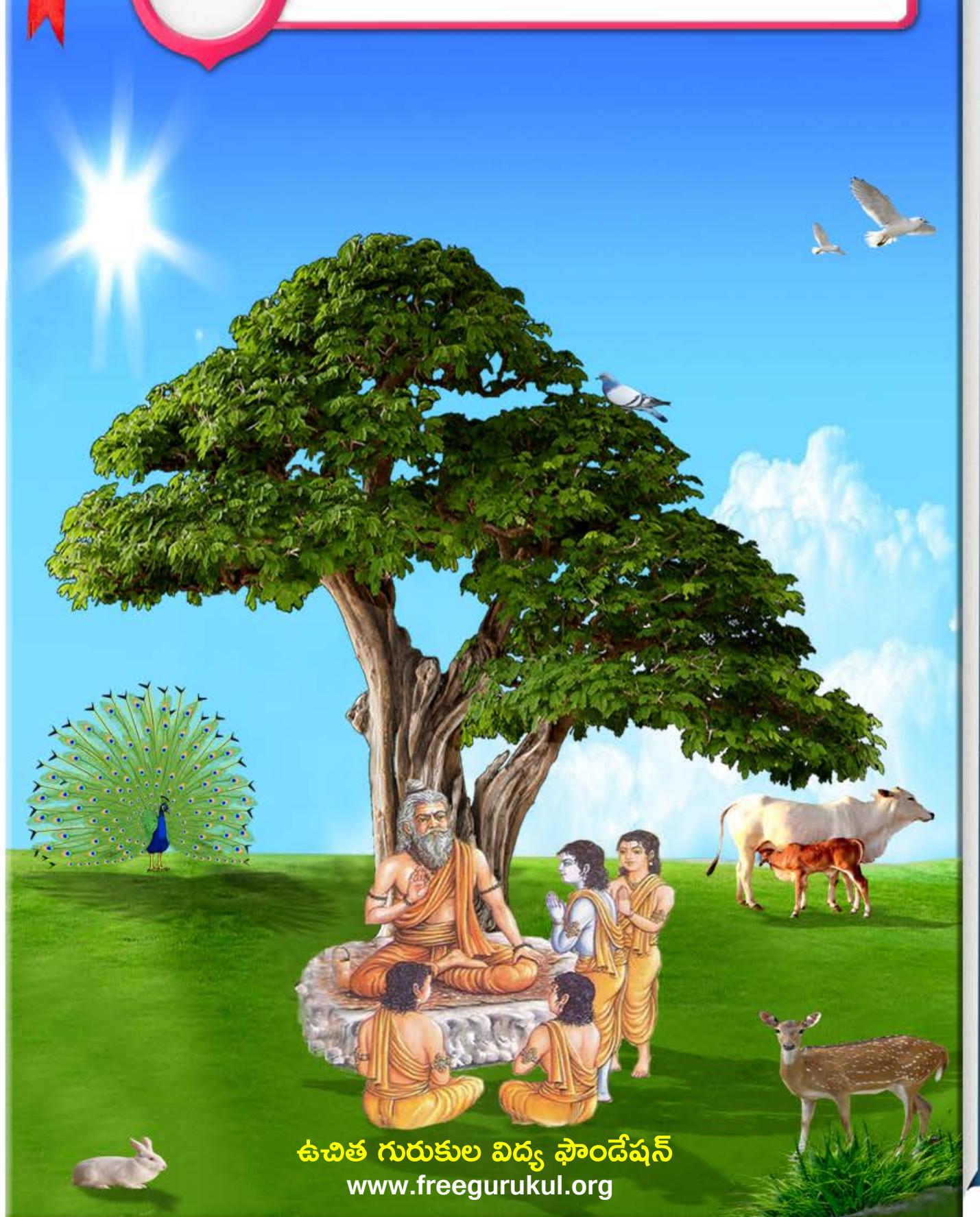

రామాయణం

బాలానంద బోష్ముల రామాయణం

ఉత్తమ గురుకుల విద్య ప్రాండేషన్
www.freegurukul.org

సదాశివ సమారంభం

గురు దిక్షితాముహ్రి

గురు వెన్కటేశ్వర ముహ్రి

గురు శుక ముహ్రి

గురు నారద ముహ్రి

గురు వాస్తవికీ ముహ్రి

గురు కృప

శంకరాచార్య మధ్యమం

గురు దివిదాస్

గురు కశ్చీర్ దాస్

గురు శైలశ్వర మహా ప్రథము

గురు నాన్క్

గురు రామవెంకట స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మండ్ర స్వామి

యోగి మేమన

అస్క్రూదాచార్య పర్యంతాం

గురు రమణ ముహ్రి

గురు యోగానంద

గురు శక్తివేదాంత ప్రథమాద

గురు మాయాశ స్వామి

గురు విద్యాపురాణాసంగిరి

గురు రంగ్రెశ్మీల పరమాచార్య

పందే గురుపరంపరాం..

“ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్” ద్వారా విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందించే సేవా కార్యక్రమంలో బాగంగా ఈ పుస్తకాన్ని భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ (డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా) నుంచి సేకలించి అందిస్తున్నాము. ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియజేసుకుంటున్నాము.

సాయి రామ్ వారి సేవల విస్తరణలో బాగంగా ఈ పొందేషన్ స్థాపించబడినది. ఈ స్వచ్ఛంద సంస్కరణ ద్వారానే అన్ని సేవలు అందించబడును. ఇటువంటి పుస్తకాలు మీరు ప్రాసినట్టయితే లేక సేకరిస్తే మాకు తెలియజేయండి. మేము ప్రతి విద్యార్థికి ఉచితంగా అందేలా చేస్తాము, తద్వారా ఉన్నత విలువలు, నైపుణ్యాలు కలిగిన విద్యార్థులను మన దేశానికి అందించవచ్చు. మాతో కలిసి నవ భారత నిర్మాణ కార్యక్రమంలో పనిజేయటకు, భాగస్వామ్యం ఆగుటకు ఆసక్తి ఉంటే సంప్రభించగలరు.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, బిగుమతి(డోస్టోప్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in>
- 2) ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్ వెబ్ సైట్ : www.freegurukul.org
- 3) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్ : <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) మొబైల్ అప్: Free Gurukul

గమనిక: భక్తిజ్ఞానం, ధర్మ ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు డిజిటల్ లైబ్రరీ సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఇది లాభార్జన దృష్టిలోని ఉచిత సేవ. ఈ సేవలో అంతర్జాలంలోని(ఇంటర్నెట్) లైసెన్సు / కాపీరైట్ అభ్యంతరాలు లేనివి అనుకోన్న పుస్తకాలను గ్రహించటం జరిగినది. అనుకోకుండా ఏవైనా అభ్యంతరకరమైనవి ఉన్నచో మాకు తెలుప మనవి, వాటిని తొలగించగలము అని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

Website: www.freegurukul.org

Mobile App: Free Gurukul

email: support@freegurukul.org

Facebook: www.facebook.com/freegurukul Help Line / WhatsApp: 904 202 0123

“మన లక్ష్యం: విలువలు, నైపుణ్యాలతో కూడిన విద్య అనేబి ఉచితంగా + సులభంగా + ఆకర్షణీయంగా + నాణ్యతతో కూడి అందలికి అందించబడాలి “

ఉచిత గురుకుల విద్య పొందేషన్ – Free Gurukul Education Foundation

సర్వం పరమాత్మ పొద సమర్పణమన్న

ಭಾರತ ಪ್ರಭುತ್ವಪು ವೆಬ್ ಸೈಟ್ - ಡಿಜಿಟಲ್ ಲೈಬ್ರರಿ ಅಫ್ ಇಂಡಿಯಾ

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc.

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals Newspapers Palm-Leaves (Manuscripts)

Title: Ramayanam

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language: Telugu

Scanning Centre: Any Centre

Clear Search

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click [Here](#) to know More about DLI New!

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritITD.TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity <small>New!</small>

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	--------------------------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వవేకానంద

“దూసాలలోతల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శేషమైంది! దాని తరువాతిది లోకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అనుదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ పూడ్చలలో నిలిచి బోకూడదు. లోకమంతబీనీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. స్వాందవ వేదాంతం ఎన్నదూ ఈ దేశం దాచి బోలేదని చెప్పేవారు, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్లిన సన్మాసిని నేనే అని చెప్పేవారు, తమ జ్ఞాతివరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచేతుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొఱధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు, అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జిపించి, లోకిక జ్ఞానాన్ని సంఘనిర్మాజ విజ్ఞానాన్ని విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు, కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజు పుష్టుల రాసుల్ని వికసించజేసే మంచులాగా నిశ్చట్టంగా ఇరగవలని ఉంది. భారతదేశం నిరాచంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమాత్మిక ధర్మాలను బోధించదానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికి భారతదేశంలో కొన్ని సంస్కలను నెలకొల్చాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్టులు, జవసంపన్ములు, బుఱువర్తనలు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇవ్వారక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్కార భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లోంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్టం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోనీ మహాస్వత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికి కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తాంది. అనేక శతాబ్దాలూగా ప్రజలకు క్షద్రసిద్ధాంతాలు నేర్చడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయట్టాంతులై, పతుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినదానికినా వారెన్నదూ నోచుకోలేదు. “సీచాతిసిచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పింది. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. *

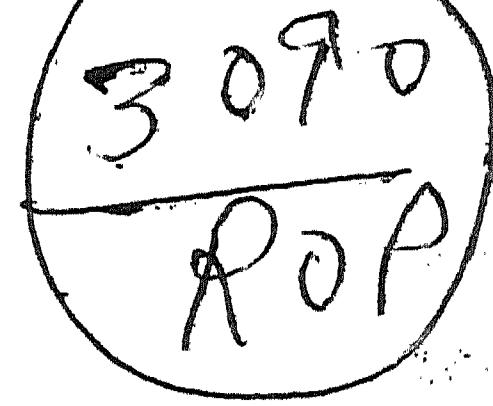

Acc. No : 16772

అన్నపురా బెంగలూరు

354
1-91

1991

పురాణపండ రంగనాథ

నవరష్ణ బుక్ స్టాంట్
విలూరుర్ధీ, విజయవాడ - 2.

రామాయణ కదాక్రమం

అష్టర దీపం
పాయన కలశం
బల, ఆతి బల
విరిగిన విల్లు
సీతా కళ్యాణం
చేదు మాటలు
గంగ దాటారు
భరతుని నిరాహార దీష్ట
రాత్రస సంహారం
కపట సన్మాని
శబరి
అగ్నిసాక్షిగా
వాలి వథ
లంకా దహనం
రామునితో స్నేహం
వంతెన
రావణ వథ
రామ రాజ్యం
కుశలవులు
రామాయణ విజూనం

బాలానంద

354
౪౧

బోవ్వుల రామాయణం

అంక రదీ పం

రామాయణం రాముని కథ.

రాముడు భర్తుస్వరూపుడు. ఒక సాధారణ మానవునిగా, ఈ విశాల భూమండలాన్ని ఏలిన చక్రవర్తిగా, లక్ష్మణుడులకు అన్నగా, జూనకిదేవికి భర్తగా, కౌసల్యమాతకు తుమూరునిగా, సుగ్రీవాదులకు స్నేహితునిగా, ఆంజనేయాదులకు ఆరాధ్య దేవునిగా రాముడు తను చేయవలసిన పనులను, నెరవేర్చవలసిన కర్త వ్యాలను త్రికరణ శుద్ధితో నిర్వితించాడు. అందుకే “రామో విగ్రహమాన్ ధర్మః” అని లోకం చేయెత్తి ప్రొక్కింది. ప్రపంచం ఆయన దివ్య చరితను చేసోళ్ళు గానం చేసింది.

ఉత్తరాన హిమాలయాల నుంచి, దక్షిణ రామేశ్వరం వరకు, తూర్పున కటుకం నుంచి పశ్చిమాన అటుకం వరకు విస్తరించిన సుపూర్వాల భారతదేశంలోని అన్ని వర్షాల ప్రజలు, అన్ని వర్షాల జనులు రాముడిని తొలుస్తారు. రామాయణం భారతీయుల సాంస్కృతిక యేకత్వానికి సాహితీపారథి.

అటువంటి రామాయణాన్ని ఆదికవి వార్త్తికి సంస్కృతంలో వ్రాశాడు. ఆయన రామకథను వ్రాసేకాలం వరకు సంస్కృత భాషలో కావ్య సాహిత్యం ఉద్ధవించలేదు. అందుకే రామాయణం “ఆదికావ్యం” అభుంది. వార్త్తికి “ఆది

కవి” అయిదు. అష్టరోపానశులకు ప్రాతఃస్నేరణీయుడయాడు. కవితా శాఖను అధిరోహించి రామకథా నాసుం చేసిన కవికోకిల వాల్మీకి. వాల్మీకి లేని రామాయణం లేదు. రామాయణం లేనిదే రాముడు లేదు. రాముడు లేని భారతజాతి లేదు. ఇలా పీరు భారతీయుల నిజ జీవితంలో పడుగు పేకలుగా అల్లుకుపోయినారు. మంచి పరిపాలనకు రాముడే ఉదాహరణ. ఆదర్శవంతుడైన అన్నకు రాముడే ప్రతిరూపం. శీలవంతుడైన భర్తకు రాముడే సాకారం. మాట నిలుపుకొనే స్నేహ ధర్మానికి రాముడు వైగ్నహారూపం. నమ్మి కౌలిచిన వారి ఆపదలు గట్టెక్కించే ఇలపేలుపు త్రిరామచంద్రుడే. అది తప్పని ధర్మానిరతుడు రాముడు.

ఈన్ని ధర్మాలకు ప్రోది అయినవాడు కనుకనే రామునికథ నాటీకి నేటీకి యింటింటా మనం చేయబడుతోంది. ప్రతి మనిషి హృదయంలో “రామనామదీపం” కాంతులీనుతోంది.

ఇంతనా మానవ జీవితాలను ప్రభావితంచేనిన ఈ రాముడెవరు? ఎప్పుతీ వాడు? రామాయణం జరిగించా? లేక కట్టుకథా? ఇలాంటి ప్రశ్నలూ లేక పోలేదు. వాటీకి రకరకాల సమాధానాలూ రాకపోలేదు.

వాల్మీకి రామాయణం ప్రాశాకనే రామకథ జరిగిందని కొందరు అంటున్నారు. ఇరవై నాలుగవ మహాయగంలో ప్రతేతా, ద్వాపరయుగ సంధి కాలంలో రాముడు అవతరించాడని మరికోందరు అంటున్నారు. నాలుగుయగాలు కలిస్తే ఒచ్చ మహాయగం. క్రూఢి, ప్రతేతా, ద్వాపర, కలియగాలు నాలుగు అని మనకు తెలుసు. వేటువంటి నాలుగుయగాలు కలిస్తే ఒక మహాయగం అటువంటి 23 మహాయగాలు సదిచూప, ఇరవై నాలుగవ మహాయగ పచిత్రమణంతో ప్రతేతా, ద్వాపరయుగాల సంధి సమయంలో వుకథ జరిగిందనీ మరికొందరి అభిప్రాయం. అదేంలేదు. ఇది కట్టుకథ అని ఇంకొందరి వాడన.

రామాయణం జరిగిందో, జరగలేదో అనే విషయాన్ని పండితులకు వదిలి ఇచ్చాం. రాముడు ఆచరించి చూపిన అనర్థాలు మన జీవితాలకు ఎంతవరకు

ఉపకరిస్తాయనేది పరిశీలించాలి. ఆప్సుడే రామాయణ తాప్య సార్థకం అవగతం అవుతుంది.

రామాయణ కథ “బాల, అయ్యొధ్య, అరణ్య, కైషిక్కింథ, నుండర, యుద్ధ, ఉత్తర” అని యేదు కొండలు. మొత్తం రామాయణం శ్లోకాలు 24 వేలు. అనంతర తాలంలో దాదాపు యాభైనాలుగు ఆర్థరామాయణాలు అవతరించాయి. ఆయాలాలలో కవులు, ఖుమ్మలు తమతమ భావనాపటిమను, తాల్పనిక సామర్థ్యాన్ని మేళవించి మూల శథలో మార్పులు, చేర్పులుచేసి వాటిని ప్రాశారు అవస్త్రాన్ని సంస్కృత రామాయణాలే. అధ్యాత్మ రామాయణం, అగ్ని వేశ రామాయణం, అనంద రామాయణం, ఆశ్వర్య రామాయణం మొదలైనవి ఆర్థ రామాయణాలు. మహాకవి తులసీదాను హిందిలో “రామచరితమానవ్” వేరిట రామశథను అద్భుతంగా ప్రాశారు. తెలుగులో తిక్కన నిర్వచనాలో త్తర రామాయణం భాస్కర రామాయణం, మొల్ల రామాయణం, రంగనాథ రామాయణం, కంకంటి పొపరాళ్ల ప్రాసీన రామాయణం ప్రవేషించునాయి. అవస్త్రాన్ని పద్మాకృతులు.

ఆధునిక తాలంలో శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు పద్మ రామాయణం వెలయించారు. విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు “రామాయణ కల్పవృక్షం” ప్రాసి “జ్ఞానపీతీ” బహుమతిని పొందారు. మరెందరో వండితులు వచనంలో రామాయణం ప్రాశారు. అందరికి వార్షిక రామాయణమే మూలాధారం. ఇలా ప్రాతఃస్కరణియు లైన సాహితీ విదులందరికి చిరపూజించుడైన వార్షికికి నమస్కరించి ఇంత రామాయణం కథ చెప్పుకొందాం.

వార్షికి టోకిలు

ముగ్గ యుగాలనూటి మాటలు.

భారతదేశంలో ‘తమాసా’ అనే నది ప్రవహిస్తుండడిది. ఆక్కడే వార్షికి మహార్షి ఆశ్రమం ఉండేది. ఆయనకు యెందరో శిష్యులుండేవారు. వారిలో ఫరద్వాజుడు ఉత్తమ లక్ష్మణాలుగల అంతేవాని. ఆతను ఎప్పుడూ గురువుగారిని

విడిచిపెట్టేవాడు కాదు. అయనకుండా అతడిపట్ల యెంతో వౌత్సల్యంతో ఉండేవాడు. నురువుగారి అంతర్మాన్ని బట్టి భరద్వాజుడు సంచరిస్తుండేవాడు. శిష్యుని అభిమతాన్ని గుర్తించి వార్తీకి జ్ఞానవిధ్యాబోధ చేస్తుండేవాడు.

మార్యోదయానికి జుండే నిదురలేవడం, తాలకృత్యాలు తీర్చుకొనడం కొంతసేపు తపశ్చర్య, ఆ పెదప వేదాంతం పాతం, ఆపై అడవిలో తిరిగి ఆహారం సంపాదించుకొని, దౌరికిన కండ, మూల ఫలాలతో ఆకలి తీర్చుకొనడం, మరల శాస్త్రాధ్యయనం, సాయంసంధ్యావిధి, రాత్రిపూట దర్శన పతనం-ఇది మున్ము ప్రశ్నాలలో నిత్యకృత్యం. ఈ క్రమానికి విఫూతం ఎన్నడు వచ్చేదికాదు. ఆనాటి రుఘ్యప్రశ్నాలు విధ్యాబోధన కేంద్రాలు. శాస్త్రాధ్యయన నిలయాలు. ఇంచు మించు ఈనాటి విశ్వవిధ్యాలయాలకు అవి సరిపోతాయి.

ఈ విధంగా అశేష శిష్యుకోటికి వార్తీకి కులపతి. ఒకనాదు అయన భరద్వాజుడు వెంటదాగా ఆడవిలో నడిచివెదుతున్నాడు. ఒకచోట చెఱ్పుపై రెండు క్రోంచ పట్లు సరదాలాడుకొంటున్నాయి. వాటిలో అనోయిన్న దాంపత్యం, మాలిన్యంతేని ప్రేమ, జంటవిదువని ఆరాధనా, అవి చూడ ముచ్చుటగా ఉన్నాయి. వాటి కలకూజితం వీనుల విందుగా వుంది.

ఇంతలో ఒక కిరాతుడు సేటు వచ్చాడు. క్రోంచ పట్లలో ఒక దానిని గురి చూశారు. బాణం వదిలాడు. మగపణి గిలగిల తన్నుకొని విలవిల ఆర్తనాదం చేసి సేలకూల ప్రాణాలు వదిలింది. ఆడపణి శోకానికి అంతేతేడు.

ఆ దృశ్యాన్ని చూసిన మహర్షి వార్తీకి హృదయం గ్రదించింది. తండు నీరు గ్రసించింది. నోటిమాట కవితయై శ్లోకం ఆవిర్భవించింది.

“మానిషాద ప్రతిష్టాంత్వమ్
అగమ శ్శాశ్వతీ స్సమః
యత్ప్రాంచ మిథునాదేకం
అపథీః కామ మోహితమ్” —

త్రికరణశుద్ధిగల మహార్షినోట యీ మాటలు వెలువడిన మరునిముషంలో బోయవాడు నేలమాలాడు. ప్రైణం విచిచాడు. అది అష్టరాల శత్రు. అది శబ్దశరం వాడి. అది వాల్మీకి పలుకు ములుతు.

ఈ శ్లోకానికి రెండు అర్థాలున్నాయి. ఒకటి బాహ్యర్థం. రెండవది అంతర్థం. “కామాన కులైవున్న క్రోంచపట్లల జంతును వేరుచేసిన ఓ బోయవాడా! నీకు ఆయుష మూడింది” అని బాహ్యర్థం. వాల్మీకి పెట్టిన ఈ అష్టరాల శాపానికి బోయవాడు మరణించాడు. ఇక రెండవది రహస్యర్థం.

“కామమోహితుడై స్నేహ విషారం చేసిన ఒక అథముణ్ణి (రావణానురుఢు) వధించావు. తనక శ్రీమన్నారాముళ స్ఫుర్తమపుత్వేన శ్రీరాముచంద్రా! నీకు యశస్సు లభించగలదు.” ఇది రామాయణార్థం.

ఈ రకంగా ఆదికవి ఒక్క శ్లోకంలో రెండు అర్థాల్ని యమిడ్చాడు. ఒక అర్థం బోయవాడికి శాపం. రెండవ అర్థం శ్రీరామునికి ప్రశ్నా పూర్వకమైన వరం.

ఆయన కవితార్థాఖ్యావయంతో ఈ మాటలు పలికి ముందుగు వేయ బోయాడు. అంతలో అక్కడ నిరంతర హరినామ సంకీర్తనా లోలుడు నారదర్శి ప్రత్యక్షం ఆయ్యాడు. వాల్మీకి దేవాన్ని వందనం చేశాడు. అప్పుడు నారదుడు యిలా అన్నాడు :

“మహార్షి! శోక పంత ప్రహృదయుడ్వై నుష్ట పలికిన శ్లోకం ఒక మహాసాహాతీ యజ్ఞానికి నాంది పలికింది. నాలుగు పాదాలుగల శ్లోకం చెప్పి యీ యజ్ఞక రూపమావు నుష్ట. అంతే అది కవివి నువ్వే. ఇక జాగు చేయక రామకథను ప్రాచు. అది త్రిలోక పూజితం అవుతుంది. తిలోకారాధ్య మఘతుంది. మానవ లోకంలో పలుకు ఉన్నంతకాలం అది ఆదికావ్యమై విరాజిల్లుతుంది రామును రూపు దిద్ధుకొన్న ధర్మమూర్తి. పదాచార సంపన్నుడు. ఆగ్రహముగ్రహ దష్టమి. మహాపరాత్రమశాలి. సత్యవచనశిలి. ఏకపత్నుప్రత నిమమ నిష్ఠాగరిష్టుడు. మాట తప్పని

నీత ప్రజ్ఞదు. రావణాది దుష్ట రాక్షసుల్ని వథించి లోకానికి నుఫ. శాంతులు ప్రపాదించిన అవతారమూ రి. అటువంటి మహానీయుని దివ్యచరిత్ర వ్రాసే అష్టర తపస్సీవికమ్ము.”

వార్త్తికే నారదుని హితపు

నారదుని మాటలకు వార్త్తికేముందు సంకోచించాడు. తనకీంత సౌమర్యం ఉన్నదా అని అనుమానించాడు. రామకథను మనవం చేసుకొంటూనే ఆశ్రమం చేరాడు. భరద్వాజునితో మాటలాడాడు.

ఇంతలో అక్కడ బ్రిహ్మ ప్రత్యక్షం అయాడు. వార్త్తికి చతుర్ముఖునకు

వందనమాచరించాడు. తన అశక్తతను వెల్లడించబోయాడు. అప్పుడు బ్రిహమ్మా వాల్మీకిని వారించి యిలా అన్నాడు.

“మహార్షి! అంతర్ముఖుడై యిన్నాళ్ళు చేసిన తపస్సు అంతా ఒక ఎత్తు ఇక నువ్వు వ్రాయబోయే రామాయణం అంతా ఒక ఎత్తు. ఆ కావ్య రచనతో నువ్వు అష్టర యశస్సును ఆర్జిస్తావు. నందేహించకు. నారదుడు చెప్పినట్లు రామ నథను నువ్వు కావ్యంగా వ్రాయగల సమర్థుడివి. ఈ కావ్య రచనతో నువ్వు దేవ, పితృ, సమాజ రుక్మాలు తీర్చుకొన్న వాదవపుతావు. ఎలూగంటే రామాదు దేవతా మూర్తి. ఆయన కథ వ్రాయడం దేవరుణ విముక్తికి మార్గం. కావ్యరచనతో నువ్వు ఆర్జించే కిర్తివల్ల పితృరుణం తీరుతుంది. నందేహించక రామకథను వ్రాయ.”

బ్రిహమ్మా యిలా వాల్మీకికి హితవు చెప్పి, ఆయనచే కావ్యరచనకు అంగి పరింపజేసి మాయమయాడు.

తరువాత వాల్మీకి ప్రతిరోజు శోకాలు చెప్పగా, భరద్వాజుడు వ్రాశాడు. అదే రామాయణం అయింది. వాల్మీకి కవికోకిల అయాడు. ఇక రామకథ చెప్పుకొందాం.

భాలకండ

ఉత్తరం యత్నముద్రస్య
హిమాద్రేశ్వర దక్షిణమ్!
వర్షంతం భారతం నామ
భారతీ యత్న సంతతిః ।

నముద్రానికి ఉత్తర దిక్కు, హిమాలయ పర్వతాలకు దక్షిణ దిక్కు ఎల్లులుగా ఉన్న దేశం భారతదేశం. ఇక్కడి ప్రజలను భారతీయులు అంటారు. ప్రకాశవంతమైన. దివ్యమైన ఆలోచనల యందు మగ్నయై ఉంటారు. కనక యా ప్రజల్ని భారతీయులు అన్నారు.

అటువంటి భారతీయులకు రాజులై, దేశానికి లుండ లుండాంతరాలతో

పేరు ప్రతిష్టలు తెచ్చినవారు సూర్యవంశరాజులు. ఈ వంకంలో మొదటివాడు వైవస్వత మనువు. అతడు స్త్రోతిని వ్రేసి, మానవజాతికి సామాజిక, ఆర్థిక, రాజకీయపరమైన కట్టుదీటూలు చేశాడు. మనుస్త్రోతి ఆనాటి రాజ్యాంగం అని సూలంగా చెప్పువచ్చు.

అనంతకాలంలో ఎండరో సూర్యవంశ రాజులు మసదేశాన్ని పొలించారు. కూరిశ్వరంద్రుడు. దిలీపుము. రఘు మహారాజు ఈ వంశస్తులే. రఘు మహారాజు పేరున యి వంశం “రఘువంశం” అని పేరుగాంచింది.

అటువంటి దివ్య వరిత్రగల రఘువంశ చక్రవర్తులలో దశరథుడు అనే పేరు సౌర్యకం అయింది.

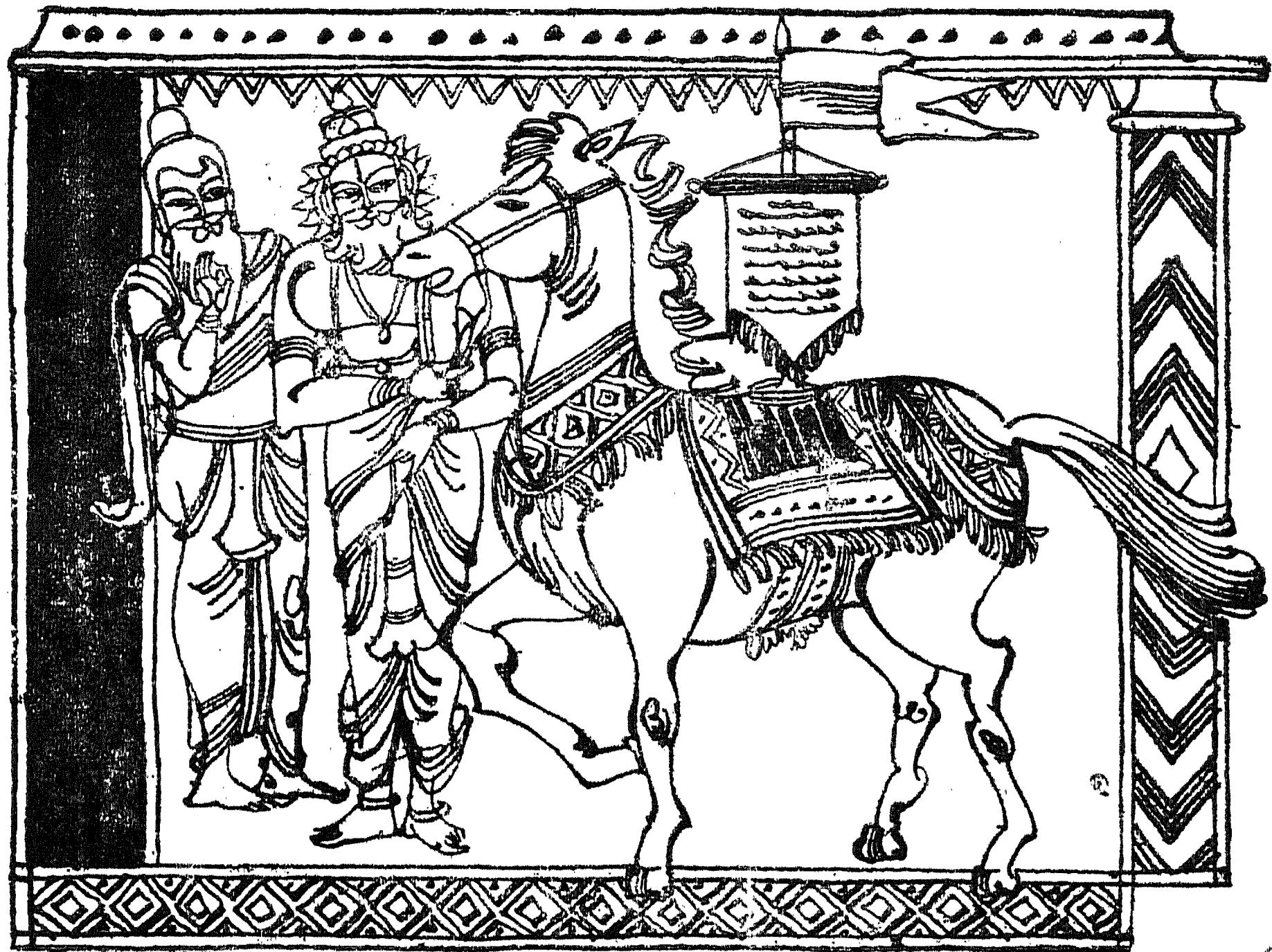
సరయూనది తీతానగల అయోధ్య రాజధానిగా ఆయన పరిపాలన సాగిస్తున్నాడు. ఆయనకు ముగ్గురు శార్యులు. వారి పేర్లు కౌసల్య. సుమిత్ర. తైతి. ఆయన హితాన్నికోరి సతఃశాత్రు మర్యాదలు తెలిసిన పురోహితులు ముగ్గురు ఉండేవారు. వారి పేరు వశిష్ఠుడు, వామదేవుడు, జాభాలి. ఏరిలో వశిష్ఠుడు రఘు వంశానికి కుల గురువు. ధర్మ ధర్మ నిర్వయం చేయగల న్యాయశాత్రువేత్త వామదేవుడు. జాభాలికూడా అంతటివారే. ఏరి ముగ్గుచి సూచనలు, హితవచనాలు దశరథునకు రాజ్య తార్ణవిర్యహణలో ఎంతగానో ఉపరిస్తున్నాయి.

అయోధ్య రాజ్యానికి ఎనిమిదిమంది మంత్రులు. హారిలో సుమంతుడు పేరెన్నికగన్నవాడు. వారందరూ రాజుసీతి కోవిదులే. రాజ్య సంరక్షణలో చతురో పొయాలు ప్రయోగించగల నిపుణులే.

రాజ్యానికి యెటువంటి సమస్యలు లేవు. ప్రజలు సకల విధ సిరి సంపదలతో తులతూగుతున్నారు. అకాల మరకూలు లేవు. అవినీతి లేదు. అధర్మ నిర్మయాలు లేవు. కరువు కాటుకూలు లేవు. కార్త్రే, కార్త్రేతు వానలు పడేవి. ఎటువంటి వైపరీత్యాలు లేని సుఖిక్ష పరిస్థితి నెలకొని ఉంది.

దశరథ మహారాజు అన్ని రాజులోగాలు విద్యుత్కంగా అనుభవించిన వాడు. పట్టమహిషి కౌసల్య రఘువంశరాజుల కీర్తికే మకుటాయమానంగా మెలిగేది.

సుమిత్ర తర్తుతోనూ, సవతులతోనూ పొరపొచ్చాలు లేక సరళ స్వభావంతో ఉండేది. తై కేమ కౌనల్యపట్లు, సుమిత్రపట్లు ఆదరభావంతో, తర్తుపట్లు అనురాగ శీలంతో మనలేది. ఈ రకంగా దశరథ మహారాజుకు ఏ లోటు లేదు. ఏ సమస్య

అక్ష్యమేద యాగం

లేదు. సంవత్సరాలు గడిచిపోయాయి. వయసు మళ్ళింది. వృద్ధాప్రణం శరీరాన్ని శిథిలం చేస్తున్నది.

వానాటికి దశరథునిలో విచారం పెరగసాగింది. అదే. సంతానం లేదవ్వు

భార్త. రఘువంశం అంతరించిపోతుందన్న వేదన చికరకు ఒకపాదు మంత్రి, పురోహితులతో సంప్రదించాడు. ఆశ్వమేధయాగం చేయాలని నిర్ణయించారు.

అందుకు తగిన ఏర్పాట్లు పూర్తి అయాయి. శుభలక్ష్మాలు గల గుర్రాన్ని వదిలారు. దానిపెంట లైన్యం వెళ్లింది. సంవత్సరకాలం అది దేశదేశాలు తిరిగి అయోధ్య చేరింది. ఇక యాగం ప్రారంభం కావాతి. ఆ ఏర్పాట్లు తుట్టున్నాయి.

వైకుంఠంలో...

మానవలోకపు కాలమానం ప్రకారం అది ఇరవైనాలుగవ మహాయుగ పరిభ్రమ కాలంలో త్రైతా, ద్వాపరయుగ సంధికాలం. ఆ కాలంలో రావణాసుదుడు జన్మించి, లంకానగరం రాజ్యంగా చేసుకొని విజ్ఞంఖించాడు. పరమ శివభక్తుడై ఆచ్యులను హంసించసాగాడు. అతడి ఆగదాలకు సజ్జనులు ఘూర్చిలారు. దేవతలు భయకంపితులయారు. నవగ్రహాలు అతను చెప్పినట్లు వినే దశ దాపురించింది. అష్టదిక్షాలురు, నవనిధులు, కులపర్వతాలు, నవ సముద్రాలు అతని చేతి ఆజ్ఞలకు శిరసు వంచి, సంచరించే స్థితికి దిగజారాయి. మదైన్నత్తుడైన రావణుని గర్వం అణచగలవాడే లేకపోయాడు.

అప్పుడు దేవతలు, బ్రిహ్మాను వెంటబెట్టుకుని వైకుంతానికి వెళ్లారు. శ్రీమన్నారాయణుడు శేషపోన్నాపై పరుండి యోగ నిద్రలో ఉన్నాడు. మహాలక్ష్మి ఆయన పొదాలు ఒత్తుతున్నది. దేవతలు ఆ దివ్య మంగళ స్వామిని ప్రార్థించి ఇలా అన్నారు.

“మహానుభావా! దేవతలకు, సత్పురుషులకు విషట్లు కలిగినప్పుడ్లల్లా అవతరించి దుష్టుల్ని శిక్షిస్తానన్నావు. కల్పంతరాలలో మత్స్యవతారం ఎత్తావు. ప్రాముకాసురుణ్ణి సంహరించి, వేదాల్ని తెచ్చి బ్రిహ్మకు యిచ్చావు. షీరసాగర మధనవేశ మంధర పర్వతం మునిగిపోకుండా కూర్చువతారం యెత్తి దానిని వైశేషిత్తి అమృతసాధనకు సహకరించావు. వరహివత్సారం యెత్తి పొరక్కాణ్ణుణ్ణి

నంహరించి భూదేవిని ఉద్ధరించాడు. వామనమూర్తి ప్రభవించి బలిని పొతొకానికి త్రోక్కి దేవతలను కాపొడాడు. పరశురాముడిపై పుట్టి బల గర్భించులైన రాజుల గర్వం అణించాడు. ఇప్పుడు రావణునిపల్ల శాధులు పడుతున్న మమ్మ తాపొడు.”

దేవతల మొరవిని శ్రీహరి యేమీ మాట్లాడలేదు. కాని బ్రిహ్మ వైష్ణవాఖ్యాయంగా చూడు. అప్పుడు బ్రిహ్మ దేవతలతో యిలా అన్నాడు :

“దేవతలారా! శ్రీహరి మనపై కరుణించాడు. ఆయన మానవ అవతారం యెత్తునున్నాడు. దీనికి కారణంలేకపోతేదు. ఘోరమైన తపస్సు చేసిన రావణుడు దేవతలవల్ల తనకు ప్రాణాపాయం లేకుండా చేయమని కోరాడు తప్ప మానవుల వల్ల అపాయం ఉంటుందని వూహించలేకపోయాడు. అందుచేత శ్రీ మహావిష్ణువు భూలోకంలో రామావతారం యెత్తి రాజున సంహరం చేయాలని సంకల్పించాడు. మీరందరూ మీమీ అంశలతో మానవులుగా జన్మించండి, నేను నా అంశతో జాంచి వంతునిగా అవతరిస్తాను.

బ్రిహ్మ మాటలు విని దేవతలు నంతోషించారు. తమ కష్టాలు గట్టెక్కే నమయం రానున్నదని తృప్తిపడ్డారు. వాయువు అంశచే అంజనీ దేవియందు తెంజనేయుడు జన్మించాడు. సూర్యుడి అంశచే సుగ్రీవుడు, ఇంద్రుని అంశతో వాలి, దేవశిల్పి మయుని అంశతో నలుడు జన్మించారు.

ఇలా భూలోకంలో ధైవవిభూతి మనరూపంలో సంచరిస్తున్నది. మహావిష్ణువు అవతరించే శుభఫుడియైకై అందధానిరిక్షిస్తున్నారు. ఆ సమయం రానే వచ్చింది. అదే దశరథుని పుత్రకామేష్టి మహార్థం.

పొయిన కలశం

అశ్వమేఘయాగం నిర్విష్టుంగా సాగుతోంది. ఇక దీక్ష ముగిసేకాలం నమీపించింది. అప్పుడు సుమంత్రుడు దశరథ మహారాజుతో ఒకసాడు రహస్యంగా యిలా అన్నాడు.

“మహారాజా! పుత్రార్థియైనవాడు పుత్రకామేష్టి చేయాలని శాస్త్రవిదు

లంటున్నారు. అశ్వమేధంతోబాటు ఆ యజ్ఞాన్నికూడా నిర్విరించండి. మీ తుమార్చే శాంతాదేవి ఈ ర్త బుష్టశృంగులవారు ఆ యాగవిధి కూలంకషంగా తెలిసినవారు. ఆమెను మీరు మీ స్నేహితులు రోమపాదరాజునకు దత్తత యిచ్చి

పాయన పాత్ర

నారు. ఇప్పుడు రుష్యుశ్చర్ణాగులవాడు ఆ రూజ్యంలోనే ఉన్నారు. ఆయన అడుగు వెట్టుడంతోనే అక్కడ వర్షాలు పడి. కరువు తీరిందని విన్నాంకద.

అంతటి దివ్యశక్తి సంపన్ములైన ఆ మహర్షిని ఆహ్వానించి యా పుత్ర కామేష్టని నిర్విర్ిద్ధాము.

దశరథైతో సుమత్రుడు చేసిన సూచనను దశరథ మహారాజు ఆమోదించాడు. వెంటనే లేఖ వ్రాయించి రోమపాద మహారాజుకు పంపారు. త్రికాలవేత్తా అఱున రుష్యశృంగుడు రామావతారానికి తనవంతు కర్తవ్యాన్ని పూర్తిచేయాలని సంకల్పించి, శాంతాదేవితో సహా అయోధ్యకు వచ్చాడు.

దశరథుడు దివ్యజ్ఞాన నంపన్నడైన రుష్యశృంగునికి గౌరవాదర పురస్కరంగా స్వాగత, సత్కారాలు చేశాడు.

ఆ వేదవిందుని సూచనా, సలహాలను అనుసరించి ప్రతకామేషికి ఏర్పాట్లు పూర్తి అయాయి. దశరథుడు కర్త అయ్యాడు. రుష్యశృంగుడు అధ్వర్యుడు అయాడు. వశిష్ఠుడు బ్రిహ్మస్థానం అలంకరించాడు. ఉదాత్త, అనుదాత స్వప దిశారథులయిన వేదవేత్తలు ఉద్ధాలయారు. వారు ఉచ్చేస్వర్యరంతో “రుక్” లే గానం చేసి వోబోదాతలైన దేవతల్ని ఆ వాహనం చేస్తున్నారు. దశరథుడు, కొసల్య, సుమిత్ర, కై కేయిలతో శ్రద్ధాభక్తులతో యజం నిర్విస్తున్నాడు.

యజం ఆఖరు రోషన యజ్ఞ పురుషుడు అగ్నిగుండం నుంచి ఆవతరించాడు. అతని చేతులలో బంగారు కలశం ఉంది. ఆ యజ్ఞపురుషుని చూచి అందరూ ఆనంద పరవశులయారు. దశరథుని సంతోషానికి మేరెలేదు. రుష్యశృంగుని కనులలో యజ్ఞనిర్వహణ సాఫల్యదీప్తి వెలుగుతోంది.

యెషాపురుషుడు అందరినీ ఆశిర్వదించి, చేతిలోని బంగారు పొత్తును దశరథునకు అందించి, సంజ్ఞలు చేసి మాయమైనాడు. తరువాత దశరథుడు ఆ పొత్తులోని పాయసాన్ని కొసల్యకు, కై కేయికి యిచ్చాడు. వారిద్దరు చెరిపగం పరమానాన్ని సుమిత్రకు పెట్టారు.

ఆ దివ్య ప్రసాదాన్ని షుగ్గరు రాణులు థక్కి ప్రపత్తులతో నేపించారు. దశరథుడు యాగపరిషమాప్తి చేసి రుత్మిజులకు యథోచితరీతిలో దష్టిజులు సమర్పించి అందరికి పీడ్జైలు యిచ్చాడు.

పరమాన్నం నేపించిన కొద్దికాలానికి కొసల్య, సుమిత్ర, కై కేయ గర్వ

వతులయారు. వారి ఆనందానికి అంతులేదు. దశరథుని తృప్తికి నీమలు లేవు వశిష్ఠునిలో దివ్యానందం వెల్లి వెరిసింది.

దశరథ మహారాజునకు సంతు కలుగుతుందని అయోధ్యానగరమే పుల కించినది.

రాజులకు ఆయా మాసాలలో చేయవలసిన ఉపచారాలను, దోహాద క్రియలను చేయించాడు దశరథుడు. వారు స్వాదు, మధుర, దివ్యగుణ రసభరితా లైన ఆహారం స్వీకరించి, నర్ఘుష శిశువుల పరిపూర్ణ వికాసానికి తగు జాగ్రత్తతు వహించారు.

నలుగురు చంద్రులు

కాలచక్రం పరిశ్రమించింది. వసంతకాలం వచ్చింది. అది చైత్రమాసం. శుక్లపక్షం, నవమితిథి, పునర్వాసు నడ్డత్రం, భూలోకంలోని నదీనదాలు ప్రశాంత ప్రభలతో ప్రవహిస్తున్నాయి. తూర్పుగాలులు, పడమలీ గాలులు కూడా యొట్టు వంటి వుత్సాహాలు లేకుండా ప్రసరిస్తున్నాయి. కులపర్వతాలు వింత కాంతిని వెద జల్లుతున్నాయి. ఎనిమిది దిక్కులలోనూ దివ్యతేజస్సు వెలుగొందుతోంది. సాధు పురుషుల హృదయాలు శుభోదర్శఫుడియను సూచిస్తున్నట్టున్నాయి. వారి మన స్నేలలో యొట్టువంటి వైకల్యం లేదు.

అటువంటి శుభనమయాన కౌసల్యాదేవికి సుఖప్రసవం అయింది. ఆకాశం నుంచి చంద్రుడే దిగి వచ్చాడా అన్నట్లు నీలిమేఘచ్ఛాయతో నిగనిగ లాదుతున్న శిశువు జన్మించాడు. తైతైయుకి కూరా అదే రూపురేఖలు గల శిశువు జన్మించాడు. సుమిత్రకు కవలలు జన్మించారు.

అయోధ్యానగరంలో నలుగురు చంద్రులు ఉదయించిన ఆనందం వెల్లి వెరిసింది. దశరథుని ఆనందానికి కొమానం లేదు. కౌసల్య, సుమిత్ర, తైతైయుల ముఖాలలో మాత్రాత్మాం పొందామన్న తృప్తి కొట్టవచ్చినట్లు కనిపిస్తోంది.

వశిష్ఠమహర్షి ఆ పిల్లలకు ఒకతకతర్పులు చేయించాడు. నగరంలోనేకాదు,

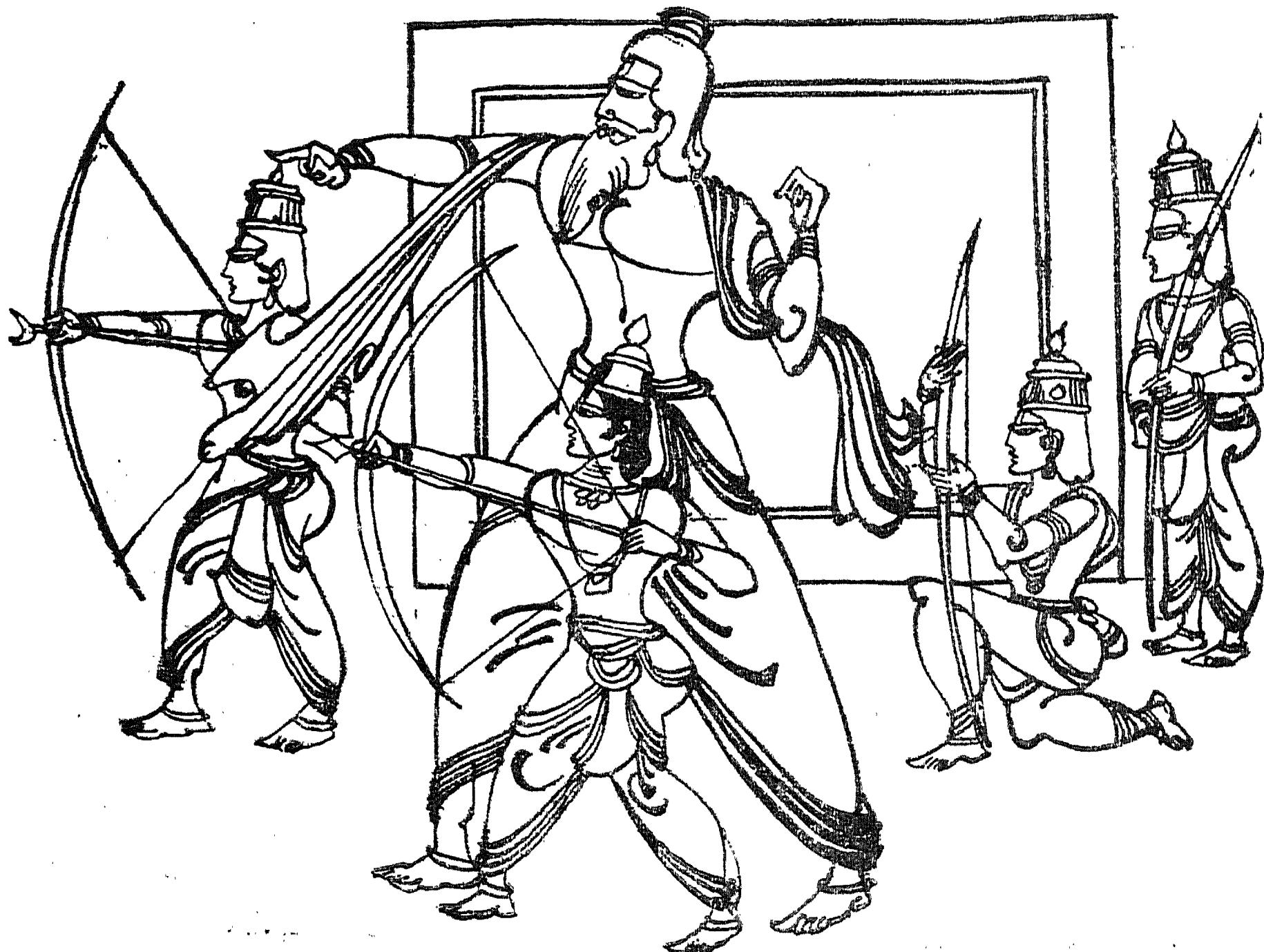
మొత్తం సామ్రాజ్యంలోనే పుత్రోత్సవ వేదుకలు ఘనంగా జరిగాయి. రఘువంశ దీపకులైన నలుగురు పిల్లలు దశరథునకు కలిగారని విన్న ప్రతివారు ఆనందించారు. అయితే దుష్టుల, క్రోహుల హృదయాలు మాత్రం తంపించాయి, రోషకషాయతా కలాయాయి.

రఘువంశ చంద్రులు

ఒక కుఠముహారాన దశరథుడు తన పిల్లలకు వేరు పెట్టించాడు. వశిష్ఠ మహర్షి ఆ శిశువులు జన్మించిన లగ్నాలన్నోవారి లక్ష్మాలన్నో దివ్యదృష్టితో ఆర్థం చేసుకొని వారికి నామకరణం చేశాడు.

కౌసల్య కుమారునకు రాముడు అని పేరు పెట్టాడు. అందరినీ ఆనందించ జేసే విశిష్ట లక్షణం వున్నవాడు. యోగులు నిరంతరం తమ హృదయాలలో ధ్యానించేవాడు అయిన విశిష్ట లక్షణం కలవాడు. కనుక ఆ పేరు పెట్టాడు. తై కేయ, కుమారునకు భర్తుడు అని పేరుంచాడు. ఉజ్జ్వలమైన ఆదర్శాలను అనుష్ఠించేవాడు

వశిష్ట దగ్గర విద్యార్థులు

కనుక ఆ పేరుంచాడు. నుమిత్రా పుత్రులపు లక్ష్మీఱుడు శత్రుఘ్నుడు అని నామకరణం చేయించాడు. నకల శుభలక్షణ నమన్యతుడు.. కనుక అతనికి

లక్ష్మీషుడు అని, శత్రువులను నాశనం చేయగలవాడు కనుక శత్రుఘ్నమ్ముడు అని పేర్లు పెట్టించాడు.

తల్లి దండ్రులకు కనుల పండువగా ప్రజలకు హృదయరంజకంగా భాలకులు నలుగురు పెరిగి పెద్దవారవుతున్నారు. రాముడు, లక్ష్మీషుడు ఒక జ్ఞానాంధేవారు. భరత శత్రుఘ్నులు కదుమైతితో మెలగేవారు. ఎక్కుడకు వెళ్లిన ఏం చేసినా కలిసే వెళ్లేవారు. కలిసే చేసేవారు. అస్నేధమ్ముల అనుబంధానికి, అనురాగానికి, ఆత్మియులకు ప్రజలు పీరి పేర్లు చెప్పేవారు.

దశరథుడు వారికి ఉపనయనాదికాలు చేయించి, విద్యాభ్యాసానికి ఏర్పాట్లు చేశాడు. వశిష్ఠులవారి ఆచార్యత్వంలో నలుగురు భాలురు వేదవేదాంగాలు, ధర్మశాస్త్ర రహస్యాలు అభ్యసించారు. రాజ్యాంగాలో తెలుసుకొన్నారు. యుద్ధ విద్యలలో అరితేరుతున్నారు. భాలకులలో సహజంగా క్ష్మతాతేజం, విద్యాఖుద్ధులతో బ్రహ్మతేజం కొట్టువచ్చినట్లు కనిపించేవి. “భూలోకంలో అవతరించిన యే దివ్యశక్తి స్వమాపాలో వారు” — అనుకొనేవారు ప్రజలు.

ACNO. 16772

రఘువంశ కులదీపకులైన భాలకుల బాల్యచేష్టలు, వారి చదువు నంధ్యాలు ఆటపాటలు, ముద్దుమురిపాలతో రాజుమందిరం కోలాహలంగా వుండేది. దశరథ మహారాజు పెల్ల లతో, రాషులతో సరదాగా కాలం వెళ్లుచుతున్నాడు.

294-592

10 200

RAN

బలు ఇతి బలు...

అయోధ్యలో ఒకనాడు దశరథ మహారాజు నిండు కొలువై వున్నాడు. వశిష్ఠ, వామదేవాదులు ధర్మశాస్త్ర మీమాంస చేస్తున్నాడు. వారి సంభాషణ చివరకు వేదాంతంలోనికి దిగింది. మరొకవైపు మంత్రుల రాచకార్యాలు గురించి తర్జన భర్త నలు చేస్తున్నారు. పురోహిత, కార్త్యాంతికులు ఆ సంవత్సర ఘలాలు గురించి, పాణి పంటలు తీరు గురించి, గ్రహంగతులు గురించి లెక్కలు వేస్తున్నారు. దశరథుడు వా..వారి వాద ప్రతివాచాలు వింటూ మధ్యమధ్య తన ఆధిప్రాయాలు చెపుతున్నాడు. సూచనలు చేస్తున్నాడు. నథరత్నా కోలాహలంగా వుంది.

ఆ సమయంలో ప్రతీషారి వచ్చి “విశ్వమిత్ర మహార్షి వచ్చారని” చెప్పి వెళ్ళాడు. దశరథుడు వెంటనే మంత్రి, ప్రారోహితులను వెంట బైట్లుకుని విశ్వమిత్రునకు యొదురేగి, సకలవిధ రాజులు దలతో స్వాగతం పరికాదు. సత్కారం చేశాడు. వుచితమైన ఆసనంపై ఆ రాజుర్షిని కూర్చుండబైటి వినయాంజలి ఘటేంచి “తమ ఆజ్ఞ! నేనేమి చేయదలవాడను” — అని అడిగాడు.

అప్పుడు విశ్వమిత్రుడు యిలా అన్నాడు.

“దశరథా! లోకశైఖరాన్ని ఆశించి నేను ఒక యాగం తలపెట్టాను. కానీ ఆ యాగాన్ని రాక్షసాధములు భంగంచేస్తున్నారు. ఆ ద్వష్ట రాక్షసుల్ని చంపడానికి రాములక్కుషుల్ని పంపించు.”

రాజుర్షి మాటలకు దశరథుడు కంపించినాడు. నిండా పదారేశ్వు నిండని ఆ పనివారిని సకల మాయావిద్యా విశారదులయిన రాక్షసులను చంపడానికి యొలా పంపగలను? లేక లేక కలిగిన యా సంతానాన్ని ద్వష్టరాక్షసులకు చేసేతులా ఎలా బలిపెట్టగలను? ఇలా బాధపడ్డ దశరథుడు యిలా అన్నాడు.

“విశ్వమిత్ర మహార్షి! నా కంటేపాపలుగా చూసుకొంటున్న ఈ రఘు వంశదీపకులను పంపలేను. నేనే వచ్చి రాక్షసుల్ని సంహరిస్తాను. లేదా లషోప లక్షల సైన్యాన్ని పంపిస్తాను. నా అశక్తతను మన్నించండి”.

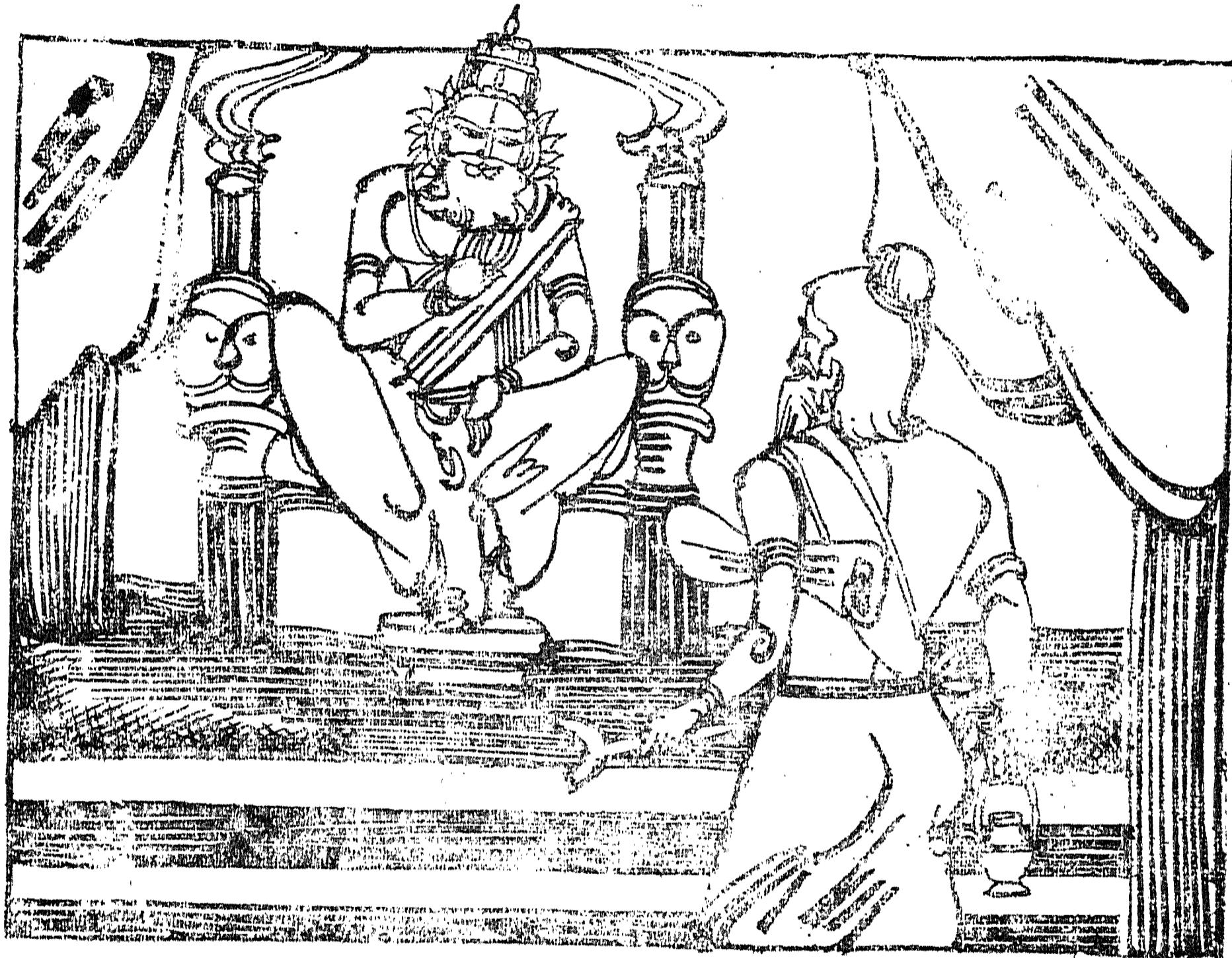
దశరథుని మాటలతో విశ్వమిత్రుడు ఆగ్రహించాడు. “మహారాజా! బుఫులు అడిగినది యవ్వడం రఘువంశాచారం. ఈ కుల మర్యాదను పొటేంచలేని శీరువువైన నిన్ను అర్థించడం నాదే పొరపాటు. వస్తాను” అని విశ్వమిత్రుడు వెళ్ళాటోయాడు.

అప్పుడు వశిష్ఠుడు విశ్వమిత్రుని శాంతింపజేసి, కూర్చుండబైటి దశరథునితో యిలా అన్నాడు.

“మహారాజా! రామచంద్రుడు సామాన్య జాలకుడు కాదు. చంద్రుడు, బృహస్పతి కలిని కార్యాంకంలో వుండగా, ఐదుగ్రహాలు ఉచ్చస్థితిలో వుండగా జన్మించిన సూర్యవంశదీపకుడు; తుతను దేవకార్యాస్తిత్వాన్ని గర్వవాసాన జన్మించిన

వాడు. అదీగాక విశ్వమితుల కోరిక లోకరక్షణ. కనుక సంశయించక చిరంజీవులని పంపించు.”

కులగురువు వశిష్ఠుని మాతులు ఎని దశరథుడు, మనసు దిఱువు చేసుకొని

విశ్వమితుని గృహజీ

రామణ్ణు లక్ష్మీఖణ్ణు విశ్వమితుని వెంట పంపాడు. బాలురిరువురు తల్లిదండ్రులకు, వశిష్ట వామదేవాదులకు పాదాభివందనం చేసి విశ్వమితుని వెంట పెళ్ళారు. నగరం పొలమేరలవరకు వారిని దశరథాదులు సాగసంపి వీష్ణులు యిచ్చారు.

అక్కడనుంచి విశ్వామిత్రుడు ముందు నదువగా వెనక రాముడు, లంఘ్నాటుడు అనుసరించారు. రాళ్ననక, రప్పులనక ముళ్ననర వారు నడిచి పెశుతున్నారు. జనపదాలుదాటారు. కొండపల్లెలు నడిచారు. ఇనుక బాటల వెంట అడుగులు వేశారు. రాలబాటులమీద అంగలు వేశారు. అరణ్యమార్గంలో ప్రవేశించారు.

పాలరాతి భవనాలలో, సుతిమెత్తని తిచాచీలపై నడవవలసిన ఆ రాజుకుమారులు ముళ్న గుచ్ఛకొన్నారు, రాళ్న తగిలి రక్తం ప్రవించినా లెక్కచేయక విశ్వామిత్రునివెంట నదుస్తున్నారు. వారిలో కర్తృవ్యాదిక కనిపిస్తోంది.

అలా నడిచి, నడిచి వాటి ఒకరాత్రి ఒక నదీషీరాన ఒక ఆశమం చేరాతు. అక్కడ విశ్రమించారు. సూర్యోదయానికి ముందు విశ్వామిత్రుడు లేచి, రాము లంఘ్నాటుల్ని లేపాడు. వారు కొలక్కుత్తాయి తీర్చుకొన్నారు. ఆశమవాసులు పెట్టిన ఘలాలు తిన్నారు. పుట్టుతేనె త్రాగారు. విశ్వామిత్రునికి ఎదురుగా తూర్పున్నారు. అప్పుడు విశ్వామిత్రుడు వారితో యిలా అన్నాడు.

“చిరంజిషులారా ! ఇంకొంచెం దూరం ప్రయాణిస్తే నా ఆశమంవసుంది. అయితే ప్రయాణం దురమమైన అరణ్య మధ్యంలో జరుగుతుంది. అంతేకాక యక్కపై మీరు నిర్విత్తించవలసిన పనులు కష్టమైనవి. ఆహారం నిద్రాదులకు అవ కాశం వుండదు. కనక మీకు “బల—అతి బల” అనే విద్యలు వుపదేశిస్తాను ఏటి వల్ల మీకు ఆశ్చర్యించుటాలు వుండవు. ప్రశమవుండదు, శరీరం పుష్టించరు.”

ఈమాటులు చెప్పి విశ్వామిత్రుడు వారిరువురికి ఆ విద్యలు పుపదేశించాడు. అక్కడనుంచి ముగ్గురు ప్రయాణమైనారు.

శ్రీవై బౌణివా ?

విశ్వామిత్రుడు ముందు నడవగా, రాముడు, లంఘ్నాటుడు ఆయన వెంట అడుగులు వేస్తున్నారు. ఆ మహారణ్యంలో ఆయ ప్రదేశాల విపరాలు, వాటి పుట్టు పురోవ్వతరాలు విపరిస్తూ—విశ్వామిత్రుడు నదుస్తున్నాడు. రాములంఘ్నాటులు ఆ దివ్య కథలు వింటూ అనుసరిస్తున్నారు.

ఒరునాటి రాత్రి మరొక ఆళ్ళమంలో విధిది చేశారు. మరునాటి ఉదయం లేచి కాలప్రత్యాలు తీర్చుకొన్నారు. సంధ్యావందనం ముగించుకొని వచ్చిన విశ్వామిత్రుడు ఆ రోలకులకు తనకు తెలిసిన దివ్యాస్తారీల ప్రయోగ ఉపసంహారాలు బోధించాడు.

మరల ప్రయాణం సాగించారు. ఇక కొద్దిదూరం నడిస్తే విశ్వామిత్రుని ఆళ్ళమం వస్తుంది. ఈ లోగానే వారిని భయకంపితులను చేస్తూ రాష్టని అరుపులు, పెదబోబులు వినిపించాయి. రామలక్ష్ములు చుట్టూ చూశారు. వారికేమీ కనిపించలేదు. అప్పుడు విశ్వామిత్రుడు యులా ఆన్నాడు.

“రామా! అది తాటకి అనే రాష్టని చేస్తున్న అట్టహాసం. అది మహా మాయావి. దానిని సంహరించు.”

అప్పుడు రాముడు, “శ్రీపై భాణం ప్రయోగించదమా ?” అని సందేహించాడు.

దానిపై విశ్వామిత్రుడు “నాయనా! యజ్ఞసంరక్షణార్థం. సాధుపురుషుల సంహేమార్థం ఆమెను నువ్వు వధించు, సందేహించకు” అని ధర్మసూక్ష్మన్ని బోధించాడు.

ప్రశ్నామిత్రుని మాటలు విని రాముడు భాణం సంధించాడు. తాటకి అట్టహాసం చేస్తున్న వైపు గురిచూసి వదిలాడు.

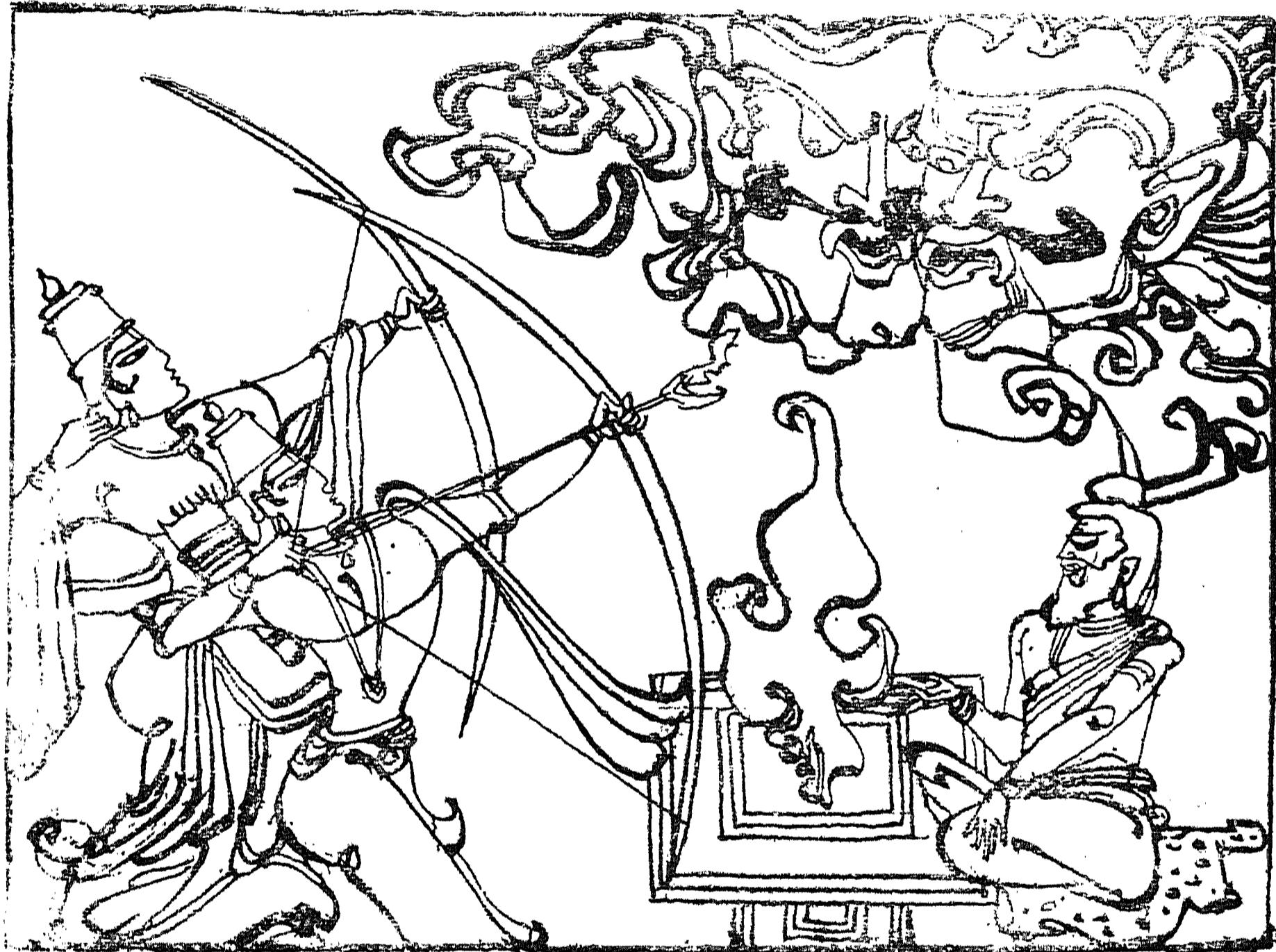
మరుక్షణంలో ఆ భాణం రివ్వన వెళ్ళి తాటకి గుండెల్ని చేదించింది. ఆ రాష్టని భయంకరంగా విలపిస్తూ నేలకూలింది. ప్రాణాలు వదిలింది. విశ్వామిత్రుడు రాముని తల నిమరి అశీర్వదించాడు.

తర్వాత వారు ఆళ్ళమం చేరారు. యాగం ప్రారంభం ఆయింది. ఇంతలో ఆకూళం నుంచి రక్తం, మాంస ఖండాలు, ఎముకల పోగులు పర్చించసాగాయి. అప్పుడు విశ్వామిత్రుడు. “రామ లక్ష్ములూరా! ఇది రాష్టనుల పని. తాటకి కొడుకు సుచాపులు. వాడి బావ మారీచుడు యా దౌష్టోనికి పొల్పుద్దారు. వారిని సంహరించండి” అని ఆజ్ఞాపించాడు.

కాటక వదు

అప్పుడు రాము లక్ష్మీఱులు బాణాలు వదిలారు. సుభాషుడు మరణించాడు. మారీచుడు మాత్రం బాణం దెబ్బకు నెట్టివేయబడి దోర్కా దోర్కా దక్షిణ నమ్రదంలో దాగొన్నాడు.

మాగ నంరక్తం

యజ్ఞకుండంపై బాణాలతో గౌడుగు నిర్మించారు రాము లక్ష్మీఱులు. విశ్వామిత్రుని పర్యవేక్షణలో రాము లక్ష్మీఱుల రక్షణలో యజ్ఞం ఎతువంటి ఆటం కాలు. లేకుండా ముగిసింది, అందరూ అవబృథ స్నానాలు చేశారు.

జనకుని ఆహ్వానం

యాగం ముగిసింది. రుషులు, మునులు విశ్వామిత్రుని దగ్గర సెలవు తీసుకొని వెళ్లిపోతూ, శ్రీరామ లక్ష్మణులను అశీర్వదించారు. ఒకనాడు ఆ రాజర్షి వారిరువురికి ముఖ్యమైన రాజనీతిని, నిత్య, నైమిత్తిక క్రియాకలాపాల ధర్మమూడ్చున్ని వివరిస్తున్నాడు.

ఆ సమయంలో మిథిలాసగరంనుంచి దూతవచ్చి జనకమహారాజు పంపిన లేఖను అందించాడు. విశ్వామిత్రుడు దానిని లక్ష్మణునకు యిచ్చి చదవమన్నాడు. ఆ లేఖలో యిలా వుంది.

రాజుర్షి! మీకిదే మా ప్రణామంజలి. త్రికాలవేదులైన మీకు మా మిథిలా సగరం ఆహ్వానం పటుకుతున్నది. మా అమృతు సీతాదేవి స్వయంవరాన్ని ప్రకటించినాము. మా పూర్ణిమకు నుండి మా యింట పూజలందుకొంటున్న శివ ధనుస్సును యొక్కపెట్టగల ఫీరునకు మా జూనకినిచ్చి వివాహం చేయ సంకల్పించి నాను. ఆ శుభముహూర్తమునకు మీరు మీ శిష్యపరివారంతో షిథిలా నగరానికి విషయం చేయగలరు. ఇదే మా ఆహ్వానం.”

భవదీయుడు

జనకమహారాజు

లేఖ చదివి లక్ష్మణుడు ప్రక్కనుంచాడు. విశ్వామిత్రుడు ఉఱకాలం కన్నులు మూనుకొని యేదియో ఆలోచించినాడు. తర్వాత రామలక్ష్మణులను వెంట చెట్టుకొని మిథిలకు పయనమైనాడు. మంర్ఘంలో యెన్నో పరస్సులు దాటారు. కొండలు ఎక్కారు అడవిమార్గాలు నడిచి వెళ్లారు.

శ్రీవిమోచనం

ఆ ఆరణ్యమార్గంలో ఒక నిర్జన ప్రదేశం చేరారు. అదంతా శూన్యంగా క్రక్కాకాంతులులేని ప్రాంతంగా తోచింది. అక్కడ ఒక శిల దారికి ఆడ్డంగా పడి

వుంది. రాముడు సదుస్తూ ఆ రాత్రిపై కాలుంచాడు. మరునిమిషంలోనే ఆ రాయి ఒక త్రీగా మారినది.

రాముడు ఆశ్చర్యపోయాడు. ఆ త్రీ అతనికి నమస్కరించింది. తనకు శాపవిమోచనం కలిగించిన త్రీరామచంద్రునకు సకల కళ్యాణాలు జరగాలని ఆశిర్వదించినది. ఆమె అహల్య.

ఆపై రాముడు ఆమె గురించి విశ్వామిత్రుని ప్రశ్నించాడు. అప్పుడు ఆ రాజర్షి వారికి అహల్య కథను ఈ విధంగా చెప్పాడు.

బ్రిహస్పతి మానసపుత్రుతిక అహలం. ఆమెను ఇంద్రుడు దేవలోకంలో వుండగానే మోహించాడు. అయితే కామమే ప్రవృత్తిగాగల ఇంద్రునకు బ్రిహస్పతి తన కుమార్తెనిచ్చి వివాహం చేయనన్నాడు. ఆ తర్వాత గౌతమ మహామునికి యిచ్చి అహల్యకు వివాహం చేశాడు.

అహల్య. గౌతములు మున్యశ్రమ పద్ధతి ప్రకారం జీవించసాగారు. వారి శాపురం హాయిగా సాగిపోతుంది. అయితే ఇంద్రునకు ఆమెపై మోహం పోలేదు.

అందుకని ఒకనాడు గౌతముడు ఇంటిలో లేని సమయంచూనే ఇంద్రుడు ఆ రుషి వేషం వేసుకొని అహల్య దగ్గరకు వచ్చాడు. తన భర్త అనుకొని ఆమె అతనికి వుపచారాలు చేసింది.

ఇద్దరూ కలిసి వుండగా గౌతముడు వచ్చాడు. పరిస్థితిని అర్థం చేసుకొన్నాడు. ఇంద్రునికి “వేయికస్తు ఇంటినిండా అంకురించాలని” శపించాడు. అహల్యను ‘రాయిగా’ మారిపోమ్మని శపించాడు. “రామపాదం సోకగానే మానవ శరీరం” వస్తుందని గౌతముడే అఖయం యిచ్చాడు.

“అనాటినుంచి అహల్య రామనామం జపిస్తూ ఆ ఐశ్రమంలో రాయివలే పదివున్నది. ఈనాడు నీ పాదం తాకగానే ఆమెకు నిజరూపం వచ్చింది.” అని విశ్వామిత్రుడు ముందడుగు పేశాడు.

చరణద వ్రమ్మల రాహయం

30

శివ ధనుర్వంగం

రాములక్ష్ములు మునిని వెన్నుంటే నడిచారు. ముగ్గురు అరణ్య పీఠులు దాటి, జనపదాలలో సంచరించి, మిథిలానగరం చేరారు.

విరిగిన విల్మి

మిథిలలో జనకమహారాజు విశ్వామిత్రునకు స్వాగత, సత్కారాలు చేశాడు. విడిది యేర్పాటు చేశాడు.

మరునాడు స్వయంవరం ఏర్పాటుయింది. దేశదేశాల రాతుమారులు బారులుతీరి బంగారు గద్దెలపై కూర్చున్నారు. వారందరి యెదులు యొత్తయిన వేదికపై శివధనుస్న ప్రకాశిస్తోంది.

“శివధనుస్న యెక్కుపెట్టిన ధీరుని జానకీబాల పరిణమమాడుతుంది.” అని జనకమహారాజు ప్రకటించాడు.

తర్వాత ఎందరో రాజకుమారులు తమ భుజబిలాస్సీ ప్రవర్తించి— శివధనుస్నను యెక్కుపెట్టాలని ప్రయత్నించారు. కానీ వారి బలం చాలాలేదు. ధనుస్నను వారు యొత్తలేకపోయారు. ఓడిపోయి కూర్చున్నారు.

చివరకు విశ్వామిత్రుని అనుమతి తీసుకొని రాముడు శివధనుస్నను యొత్తాడు. నారిని వింటే కోమ్ముకు తగిలించబోయాడు. పురాతనమయిన ఆ విల్లు వంగళ విరిగిపోయింది. శివధనుర్వంగంలో జానకిదేవి హృదయం రుల్లుమంది. దేవతలు పుష్పవర్షం కురిపించారు. ఆమె వచ్చి రాముని మెడలో హరం వేసింది.

నీతొ కృత్యాణం

జనకమహారాజు తన పురోహితుడున శతానందుని హితవు ప్రకారం మథలేక వ్రాయించి, చూతచేత అయోధ్య సగరానికి పంపాడు. దశరథుడు ఆ లేఖ చదివి ఆనందపరవశుడయాడు. వశిష్టాది పురోహితులు, కౌసల్య, సుమిత్ర, కైమాది దాటివాసంలో, భరత శ్రృతఫులులను వెంటబెట్టుకుని దశరథుడు మిథిలాస గరానికి తరలివచ్చారు.

మగపెళ్ళివారికి జనకమహారాజు ఎదురు సంన్మాహం చేశాడు. విడిగిలో

ప్రవేశపెట్టాడు. తరువాత వశిష్ఠ, శతానందుల సలహాను అనుషరించి నలుగురికి విషాహాలు చేయసంకల్పించారు.

రామునకు సీతను, లక్ష్మీఘననకు ఉకరించాడు, భరతునికి మాండవిని

సీతా కట్టణం

శత్రుఘ్నునకు ప్రుతకీర్తిని యిచ్చి పెళ్ళిచేయాలని ఉథయవర్గాలవారు అంగీకరించారు. ఉకరించ, మాండవి, ప్రుతకీర్తి జనకుని తమ్ముని కుమారైలు.

పెళ్ళియేరావుల్లు పూర్తి అయాయి. వధూవరులు పెండ్లిపీటలపై కూడ్చున్నారు. జనకమహారాజు ఆయన దేవేరి నుమేధాదేవి సీతాదేవిని రామునకు పాణి

గ్రహణం చేశారు. సీతాదేవి చేతిని నీలికమలంవంటి రామునిచేతిలో వుంచి జనకుడు యలా అన్నాడు:

“ఇయం మమసుతా సీతా
సహధర్మచరి తవ !
ప్రతీచ్చ చైనాం భద్రంతే
పాణిం గృహీష్యై పాణినా ॥
పతివ్రతా మహా భాగా
ఖాయేవానుగతా నదా!
ఇత్యుక్తౌ ప్రాణి పద్రాజు
మంత్రపూతం జలం తదా॥”

“శ్రీరామచంద్రా! ఈమె నా కుమారై సీత. భూయిఱం చేస్తూ నాగలతో దున్నతుండగా యామె బంగారు పేటికలో దొరికింది. అందుకే సీత అని పేరు పెట్టాను. (సీత అంతే నాగటి చాలు అని అర్థం) జనకరాజ పుత్రిగా పెరిగింది కనుక జానకి అయింది. మిథిలాపుర యువరాణి కనుక మైథిలి అన్నారు.

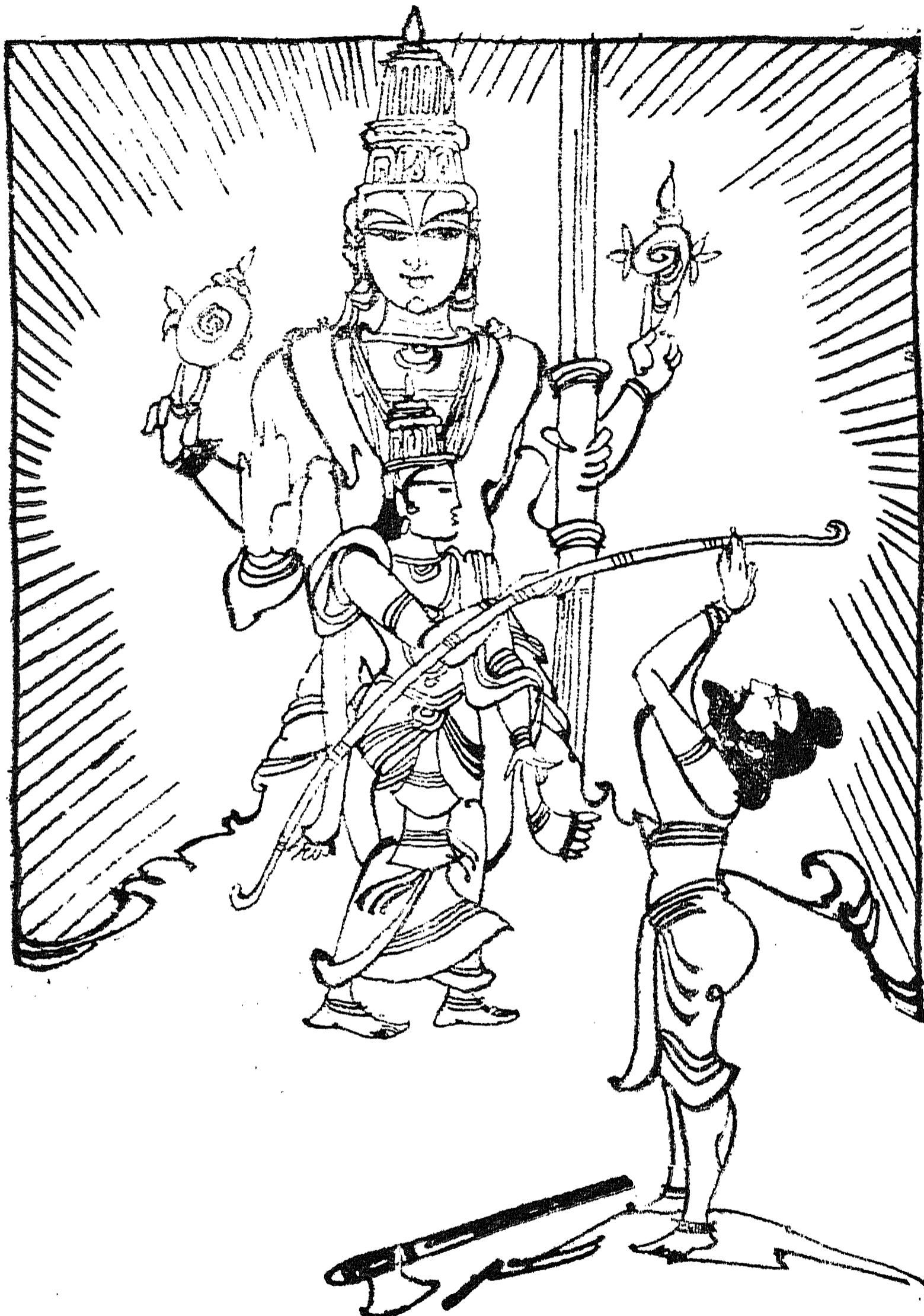
ఈమెను సీతు భార్యగా అర్థిస్తున్నాను. పతివ్రతా లక్ష్మాలు మూర్తిభ వించిన ఈ బాల నిన్ను సీడవలె వెన్నంటి వుంటుంది. పాణిని గ్రహించు.”

అని జనకుడు కన్యాదానం చేశాడు. దేవదుంధుభులు గ్రమోగాయి. రాముడు సీతాదేవి. మెడలో, లక్ష్ములుడు ఉరిగ్నిక కంతాన, భరతుడు మాండవి గళాన, శత్రుఘ్నుడు శ్రుతకీర్తి మెడలో మంగళసూత్రాలు కట్టారు.

సీతాకళ్యాణ వేదుకలతో మిథిలానగరం ఆనంద పరవశమైంది.

వేష్టవ చౌషం

పెళ్ళి వేదుకలు, వివాహ లాంఛనాలు పూర్తి అయాయి. దశరథుడు తన పరివారాన్ని నూతన వధూవరులను వెంటబెట్టుకుని అయోధ్యకు బయలుదేరాడు. మిథిలానగరం పొలిమేర దాపేసరికి ఎదురుగా చేత నంద్రగొడ్డలి పెద్ద ధనుస్సు

వరచిరావు గర్వభంకం

పట్టుకొని పరశురాముడు వచ్చాడు. ఆయన కష్ట కోపంతో నిప్పులు రాలున్న సౌయి. ముఖం ఆగ్రహంతో యైర్బణింది.

పెళ్ళిపూర్వందరూ నిలిచిపోయారు. అందరిలో భయం తాండవిస్తోంది.

వారిని చూసి పరశురాముడు యిలా ఆన్నాడు:

“ఇరవై ఒక్కమారులు యా భూమండలాన్ని చుట్టీవచ్చి, దుష్ట ష్క్రతియులను సంహరించిన పరశురాముడుండగా మరియొక రాముడా! ఎవడువాడుప్రాణాలు కాపాడుకొనడాన్నికై గాజులు తోడిగించుకొన్న దశరథుని కొడుకని విన్నానుః

పొత్తదై చివికిపోయిన శివధనున్నను విరవడం ఘనత కాదు. థైర్యం, ఘుణటలం వున్నవాడయితే తః వైష్ణవచాపోన్ని ఎక్కు పెట్టాలి.”

పరశురాముని మాటలు విన్న రాముడు ముందుకువచ్చి చిరునవ్వు నవ్వి ఆ బాణం అందుకొన్నాడు. మరుషుణంలో పరశురాముని దివ్యాఙ్క్రత తేజం, ప్రశ్నాతేజం రాముడిలోనికి ప్రపంచంచాయి. శుశ్రావునికి జ్ఞానోదయం ఆయింది. రాముడు శ్రీమన్నారాయణవతారం అని గ్రహించిన పరశురాముడు తన ఆవతార ప్రయోజనం పూర్తి ఆయనద్వాని నిర్వారించుకొన్నాడు. రాముని స్తుతించి ఆదవులకు పెళ్ళిపోయాడు.

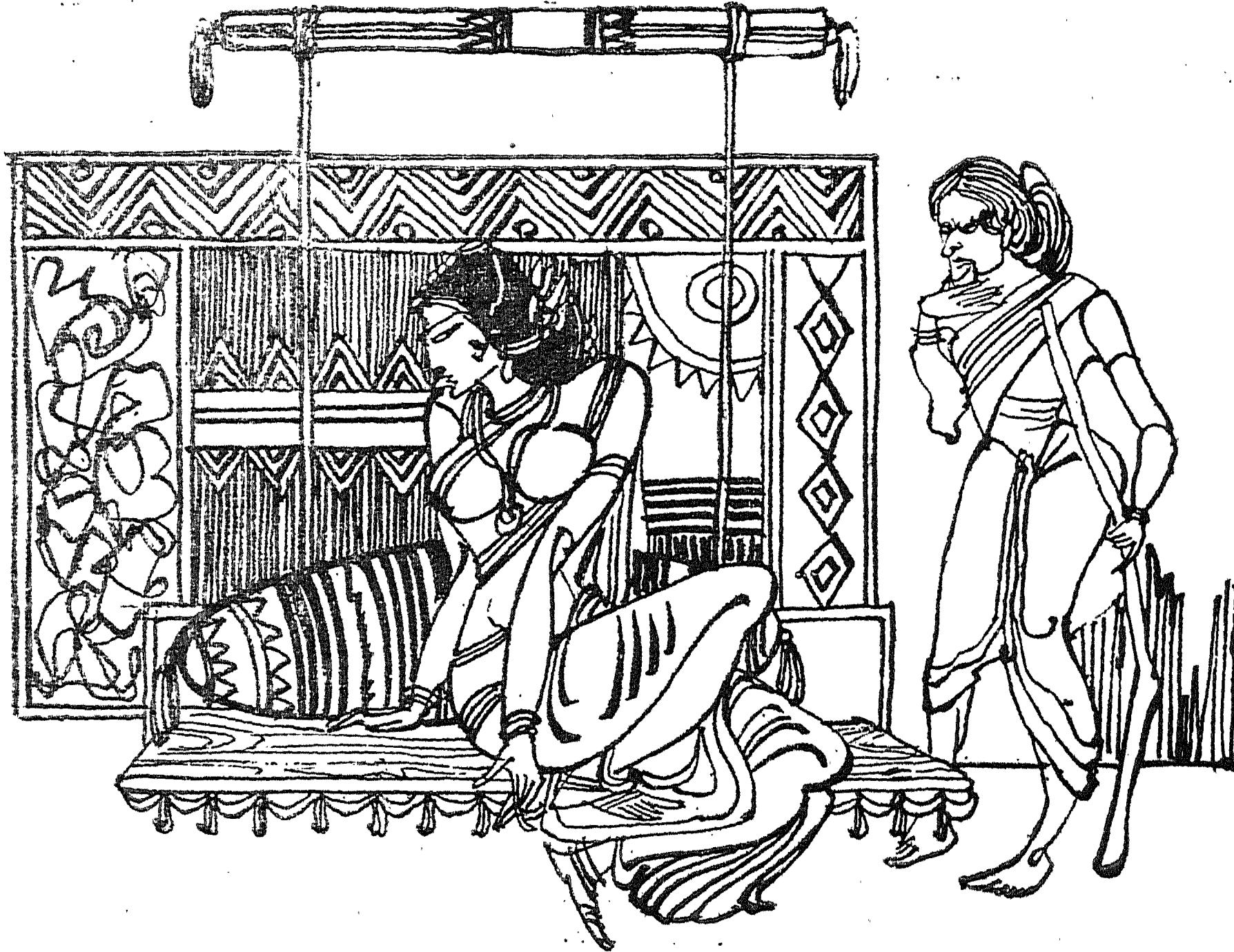
తరువాత అందరూ జ్ఞేమంగా అయోధ్య చేరారు. ఆక్కాద దశరథ మహారాజు మహావైశవంగా విందులు చేయించాడు. పండిత నత్యార్థాలు చేయించాడు. నాలుగు వర్షాలవారికి బట్టలు పెట్టించాడు.

మాతన వధూవరుల నందదిలో అంతఃపురం కలకలూడింది. అయోధ్య పరవశించింది. దశరథుడు తన అద్భుతానికి మురిసిపోయాడు.

అయోధ్యాకోండ

కాలం గడిచింది. దశరథునకు వయస్సు పైనబడింది. రాచకార్యాలు శ్రద్ధానక్తులతో నిర్వార్తించలేకపోతున్నాడు. అదీకాక రామునకు యువరాజ పట్టాఖ్యేకం చేయవలసిన వయస్సు వచ్చింది.

ఒకనొడు మహారాజు, మంత్రి, పురోహితుల్ని సంప్రదించాడు. వశిష్ఠుని సలహా అడిగాడు. అందరూ “రామునికి యువరాజ పట్టాభిషేకం చేయడం సముచితం” అన్నారు. వశిష్ఠుడు ముహూర్తం నిశ్చయించాడు. అయితే

మందర తుర్పుడు

ఆ సమయంలో భరత క్రతుమ్ములు రాజునగరులో లేరు. వారు మేనమాము యింటికి వెళ్ళారు.

అమోధ్వలో రాముని పట్టాభిషేక సంరంథం ప్రారంథం అయింది. అన్ని విధాలా యోగ్యుడు, సమర్థుడు అయిన రామునికి పట్టాభిషేకం అంహే

ప్రియులు యెంతో సంతోషించారు. కౌసల్య మాత మందిరంలో అంతా ఉత్సవ సంరంథమే తాండవిస్తున్నది.

చేదు వ్యాఖ్యలు

కై కేయి మందిరంలో ఒంటరిగా వుంది. ఆ సమయంలో ఆమె అరణపు దాని మంథర ఆదరాబాదరా వచ్చింది. మంథర మాట అంటే కై కేయికి ప్రాణం. ఆమె హదావుడి చూసి కై కేయి కారణం అచ్చిగింది. అప్పుడు మంథర యిలా అంది :

“వైరిదానా! రాజుగారి ముద్దుల భార్యనని యన్నాశ్చా మరిసి పోయావు. ఇప్పుడు చూడు నీ పీచలమీచకు వచ్చింది. రాజు నీతో ఒక్కమాటైనా చెప్పుకుండా, నీ కొడుకు భర్తతుడు రాజ్యంలో లేని సమయం చూసి రాష్టునికి పట్టాభిషేకం చేస్తున్నాడు. ఇక్కాపై ఆ కౌసల్యదే యష్టారాజ్యం. నువ్వు, నిన్ను నమ్ముకున్న నాటోటివారు యక వారి మోజేతి సీష్టు త్రాగి బ్రితుకు వెళ్ళటుచూ వంసిందే. చేసుకొన్నవారికి చేసుకొన్నంత మహాచేవ అని.

కేకయ రాజుకుమారిపై, యన్నాశ్చ దశరథమహారాజుగారి గారాల భార్యాపై మన్నునలు పొందిన నువ్వు యకముందు చాసివలే జీవించవలసిన దుస్సితి దాపురించనున్నది. అదే నా విచారం.”

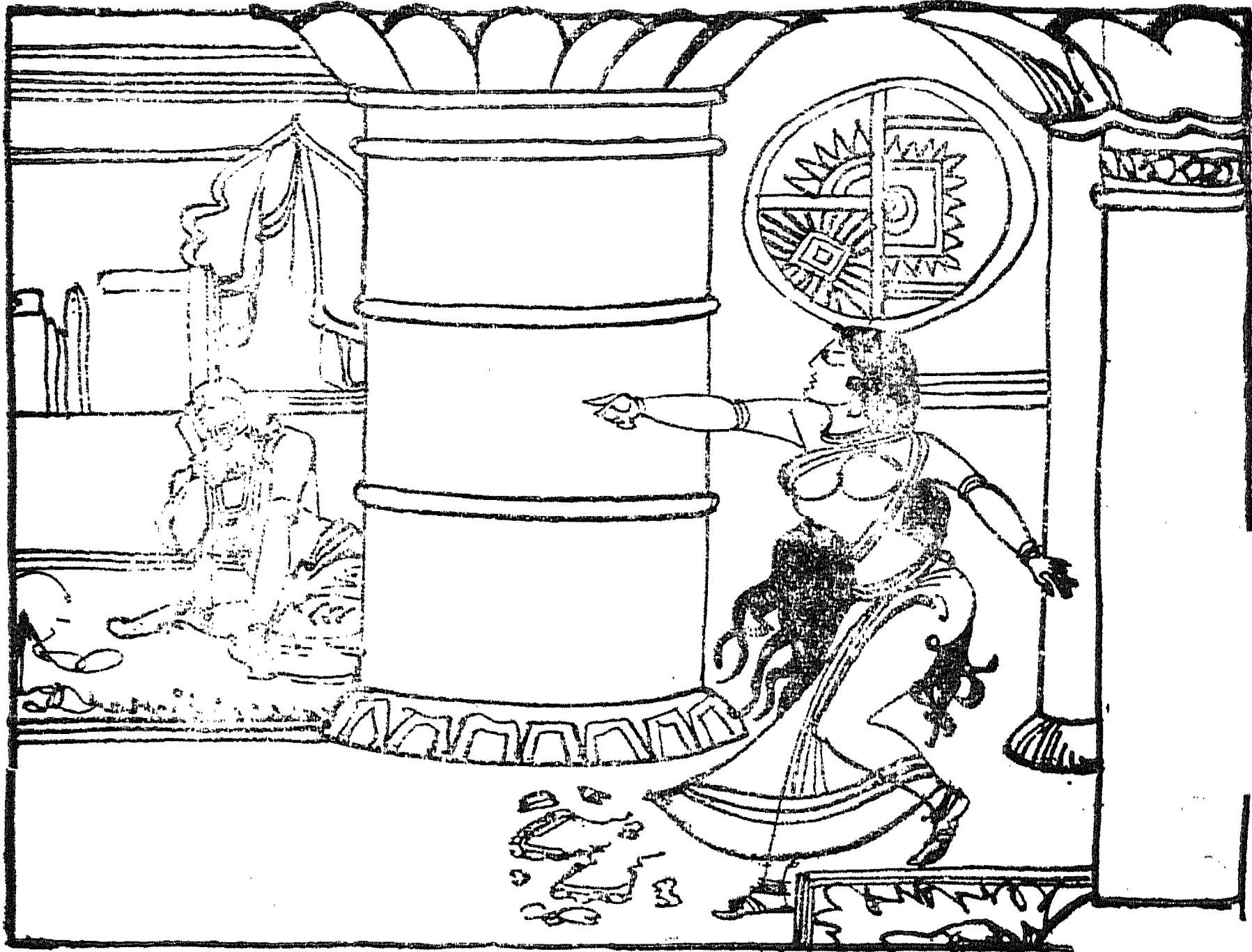
మంథర మాటలస్థారం కై కేయి తలకు చూగా ఎక్కింది. ఆమె కోప గించింది. దశరథునిపై ఆగ్రహించింది. తన భరతునకు రాజ్యాధికారం క్షట్టపెట్టాలని నిశ్చయించుకొని యిలా ఆంది .

“మంథరా! రామపట్టాభిషేకం జరగనిప్పును. భరతుడే భావి భారత చక్రవర్తి కావాలి. వుపాయం చెప్పు.”

అప్పుడు మంథర యిలా దుర్భోగ చేసింది :

“అమ్మాయా! పూర్వం ఒకప్పుడు మహారాజుగారు నీకు. తెండు వరాలు యిచ్చారు. వాటిని యిప్పుడు కోరుకో ఒకటి భరతునికి పట్టాభిషేకం. తెండు రాముని వనవాసం. అడవులకు పోయిన రాముడు తిరిగి రాజ్యాధికారి తాకుండా వథ్చాలుగేశ్శు. కనవాసం ఘరతుపెట్టు.

మంథర మాటలు తైకేయైపై జాగా పనిచేశాయి. శ్రీ సహజమైన కార్పుళ్ళయిం. అసూయ ఆమెలో కలిగాయి. మంథర వెళ్ళిపోయింది. తైకేయ వస్త్రార్థరణాలు విస్తరించి నల్లటి చీర ధరించి శోకమందిరంలో ప్రవేశించింది.

ఒకు నాలిధ్యిన దశరథుడు

కొంతసేవటికి దశరథుడు వచ్చాడు. తైకేయ కోపమందిరంలో పుస్త దని తెలుసుకొన్నాడు. నేరుగా ఆమె దగ్గరకు వెళ్ళి రామపట్టాఖిషైక శుభవార్చచెప్పాడు.

తైకేయ కనీరి కొట్టింది. బీత్కురించింది ఆదనాగై ఖునకొట్టింది. తైకేయ

ఆంతర్యం అంతుపుత్తుక దశరథుడు అవాక్ అయినాడు. సంగతి యేమితున్ని ఆడిగాడు. అప్పుడు తై కేయి యిలా అంది.

“మహారాజా! ఒడసారి మీరు దేవతలతో యుద్ధం చేస్తున్న వ్యుడు మీ రథ చృకం సీల వూడిపోగా. నేను నా వేలిన్ని అడ్డుపెట్టి రథం పడిపోకుండా కాపాడాను.

రామ పవవాండ

అప్పుడు నాకు మీరు రెండు పరాలిస్తానన్నారు. నాటేని యిప్పుడు కోడుకొంటు న్నాను. ఒకటి భరతుణి రాజును చేయాలి. రెండు రాముణి అడవులకు పుపొను.”

తై కేయి మాటలు విని దశరథుడు యెంతో బాధపడ్డాడు. నచ్చిపోవు

చూడు. రాచమర్యాద వివరించాశు. రామునిష్టు తనకుగల అవ్యాజమైన రాగోతి శయాన్ని ఏకరుపు పెట్టాడు. కై కేయి వినతేదు. అనత్వదోషం అంటరాదని దశరథుడు మానంగా ఉండిపోయాడు. కై కేయి వరాలవల్ల రాముడు వనవాసానికి పెళ్ళక తప్పవన్న భావనకు ఆయన చలంచిపోయాడు. స్వాహ కోలోయాడు.

అప్పుడు కై కేయి రామునికి కటురు పంపింది. పట్టాభిషేకానికి తగిన రాచున్నలు ధరించి, ఆభరణాలు అలంకరించుకొని, తిలకం దిద్దుకొంటున్న రాముడు పినతల్లి వర్తమానం అందుకొని వెంటనే ఆమె మందిరానికి వచ్చాడు. కై కేయమాతకు నమస్కరించి నిలిచాడు.

అప్పుడు కై కేయి దృఢస్వరంతో రాముణ్ణి యలా ఆజ్ఞాపించింది.

“రామా! నువ్వు నారపస్తార్చిలు ధరించి పథ్యాలుగేశ్చ వనవాసం చేయాలని మీ తండ్రిగారి ఆజ్ఞ. స్నేహానంలో భరతుడు రాజు కావాలని వారి ఆశ.”

రాముడు మారుమాట పలకలేదు. స్వాహకోలోయవున్న తండ్రి పాదాలకు ప్రజామిల్లాడు. మరుకుఱాలో రాచున్నలు వినర్జించి, నారపస్తార్చిలు ధరించాడు. సీతకాడ అతనివెంట పచ్చింది. నుమిత్రాదేవి ఆశిస్తులుపొంది లట్టుబుటు వనవాసానికి వస్తానన్నాడు.

ముగ్గురూ తౌసల్యాదేవకి. నుమిత్రామాతకు, కై కేయి దేవేరికి నుమస్కరించి, అయోధ్యా పుర్ప్రజల దగ్గర సెలవు తీసుకొని నుమంతుడు సిద్ధంచేసిన రథంపై యెక్కు అడవులదారి పట్టారు.

గంగ దాటారు

సీతా రామలక్ష్మిబులు యెక్కిన రథాన్ని. నుమంతుడు వేగంగా సండిపాడు. సీయంత్రం ఆయేసరికి గంగానదితీరం చేరారు. అక్కడ వారికి గుహలు అనే లింగాలు కలించాడు. తన పడవలో గంగానదిని దాటిస్తానని చెప్పాడు. ఆ రాత్రి నుమంతుడు వారితో ఉన్నాడు.

నుమంతుడు దుఃఖభారుతో రాముని దగ్గర సెలవు తీసుకొని అయోధ్య వైపు రథాన్ని మరలించి వెళ్ళిపోయాడు.

గుహలు రాముని పొదాలు తడిగి, మధురఫలాలు, పుట్టుతేనెతో లతిధ్వంసిచ్చి, పడవ యెక్కించాడు. పడవ యెఱువంతే ఒడిదుడుకులు లేకుండా సాగి పోయి, గంగానదికి ఆవలితీరం చేరింది. రామలక్ష్మణులు ముర్రిపోలలో జ్ఞాత్మును ముడిగా వేసుకొన్నారు. గుహలు సెలవు తీసుకొని పెళ్ళిపోయాడు.

లక్ష్మణుడు ముందు దారిచూపగా మధ్వ సీత, పెనుక రాముడు అరణ్యమార్గంద్వారా నడిచి ఓడ ఆశ్రమం చేరారు. అది భరద్వాజ మహాముని ఆశ్రమం.

ఆ మహర్షి వారికి తండ్రమూల ఘలాలతో ఏందు చేశాడు. ఆ రాత్రికి పారక్కడ విశ్రమించారు. భరద్వాజుడు వారికి ధర్మమూడ్చైలు ఉపదేశించాడు.

చిత్రకూటం వెళ్ళి పురుషాల వేసుకొని ఉండవలనినదిగా అయిన వారికి సూచించాడు. ఆ ప్రకారం వారు చిత్రకూటం చేరారు. అక్కడ సమతల ప్రపాదంపై లక్ష్మణుడు చక్కటి పురుషాల నిర్మించాడు. తనకు వేరుగా పురుషులేరం వేసుకొన్నాడు. అన్ని, వదినలను శ్రద్ధాభక్తులతో సేవిస్తూ కాలం పెళ్ళయిచ్చుతున్నాడు. రాముడు ఆ పరిసరాలలోని మునులను కలుసుకొని, వారిని సేవిస్తూ కాలం గదుపుతున్నాడు. ముగ్గురూ వసదిష్టు అలవాటు పడుతున్నారు.

భరతుని నీర్బాహారదీష్ట

సీతారామలక్ష్మణులను విడిచి వచ్చిన సుమంతుడు దశరథమహారాజును కలుసుకొన్నాడు. ఆ ముగ్గురూ గంగానదిని దాటి, ఆవల తీరానగల అడవిలోనికి వెళ్ళారని సుమంతుడు చెప్పగావిన్న దశరథుడు “హా! రామా! హా! రామా” అని శోకిస్తూ ప్రాణాలు వదిలాడు.

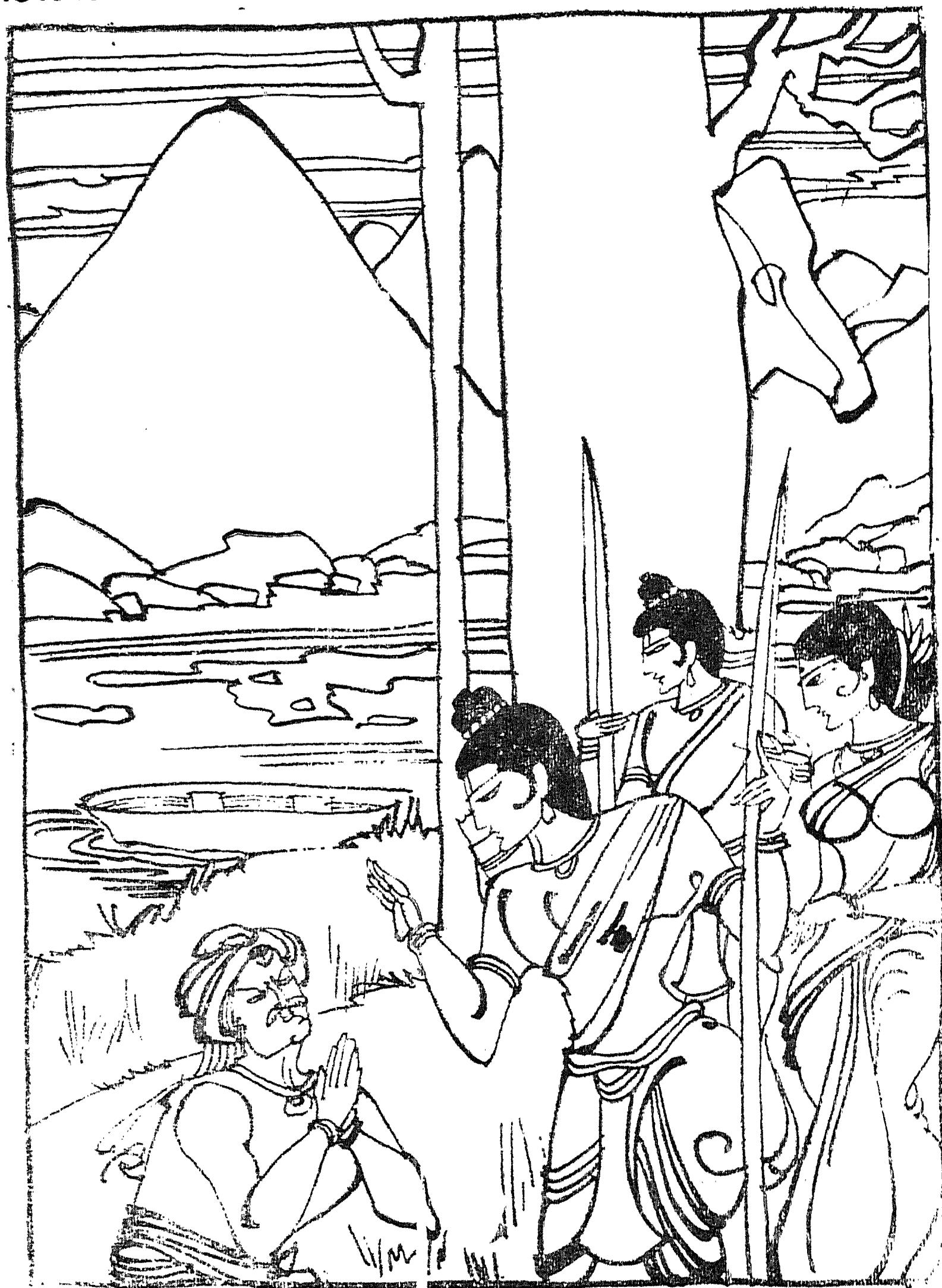
సుమంతుడు వెంటనే దూతను పంపి భరత, శత్రుఘ్నులను రావించాడు. రామపట్టాభిషేక పన్నాహలతో కోలాహలంగా ఉండవలనిన అయోధ్య ఏదో కీడు మూడినట్లు శోకాతుర్మై ఉండడం భరతునకు ఆశ్చర్యం కలిగించింది. ఎవరినదిగినా అతనికి సమాధానం రాలేదు.

చివరకు తల్లి దగ్గరకు వచ్చాడు. ఆమె సంగతి విపరించింది.

తల్లి చేసిన మహాపరాధానికి భరతుడు కోపించాడు. ఆమెను నిందించాడు. తండ్రి మరణానికి పిలపించాడు.

శాఖనద వీష్ణు రామయణం

42

గురువు చెట్టంచన గుహలు

వశిష్ఠమహార్షి వచ్చి భరతుని వేదార్పి, శాంతింపజేసి కర్తృప్ర్యం ఉపదేశించాడు. అంతకాలం నూనె భూండంలో పుంచిన దశరథుని థౌతికకాయానికి రఘు వంశాచారం ప్రకారం భరతునిచే అంత్యక్రియలు జరిపించాడు. అయోధ్య అంతా ఖోకగంభీర వాతావరణం నెలకొంది. కౌసల్యాదేవి శోకానికి మితిలేదు. సుమిత్రా మాత గంభీరంగానే శోకాన్ని దిగ్బ్రమింగుకొని కౌలం గడుపుతోంది. కై కేయి తాను చేసిన పనికి పశ్చాత్తాప పదుతోంది.

ఒకనాడు భరతుడు సుమంత్రాదులను వెంటపెట్టుకొని గంగానదిని చాటి చిత్రకూటంవద్దకు వచ్చాడు. అక్కడ రాముడు వారందరి కుశలం అడిగాడు. తమ్ముని ద్వారా తండ్రిగారి మరణవార్త విని కొంతసేపు విలపించాడు. పెద్ద కొడుకుగా తండ్రి అంత్యక్రియలు జరపలేదు. కనుక అందుకు ప్రత్యామ్మయంగా పిండిబోమ్మ చేయించి ప్రేతకర్త నిర్వార్తించాడు.

ఆపై భరతుడు అన్నగారికి నమస్కరించి యిలా అన్నాడు :

“అన్నయ్యా! మా అమ్మ రాజ్యాలోభంతో విజ్ఞత మరిచి నిన్ను అడవికి పంపింది. అందుకు నేను బాధ్యాణ్ణి కాను. నాకు యా అధికారం అక్కర్లేదు. ఈ రాజ్యం నీది. తిరిగి అయోధ్యకు వచ్చి రాజ్యాధికారం చేపట్టు.”

“తండ్రి ఆనతి జవదాటనని” రాముడు సమాధానం చెప్పాడు. ఎవరెన్ని విధాలుగా కోరినప్పటికీ, నచ్చజెప్పినప్పటికీ రాముడు దిగిరాలేదు. అప్పుడు భరతుడు నిరాశారదిష్ట పూనాడు. దానిపై రాముడు యిలా అన్నాడు.

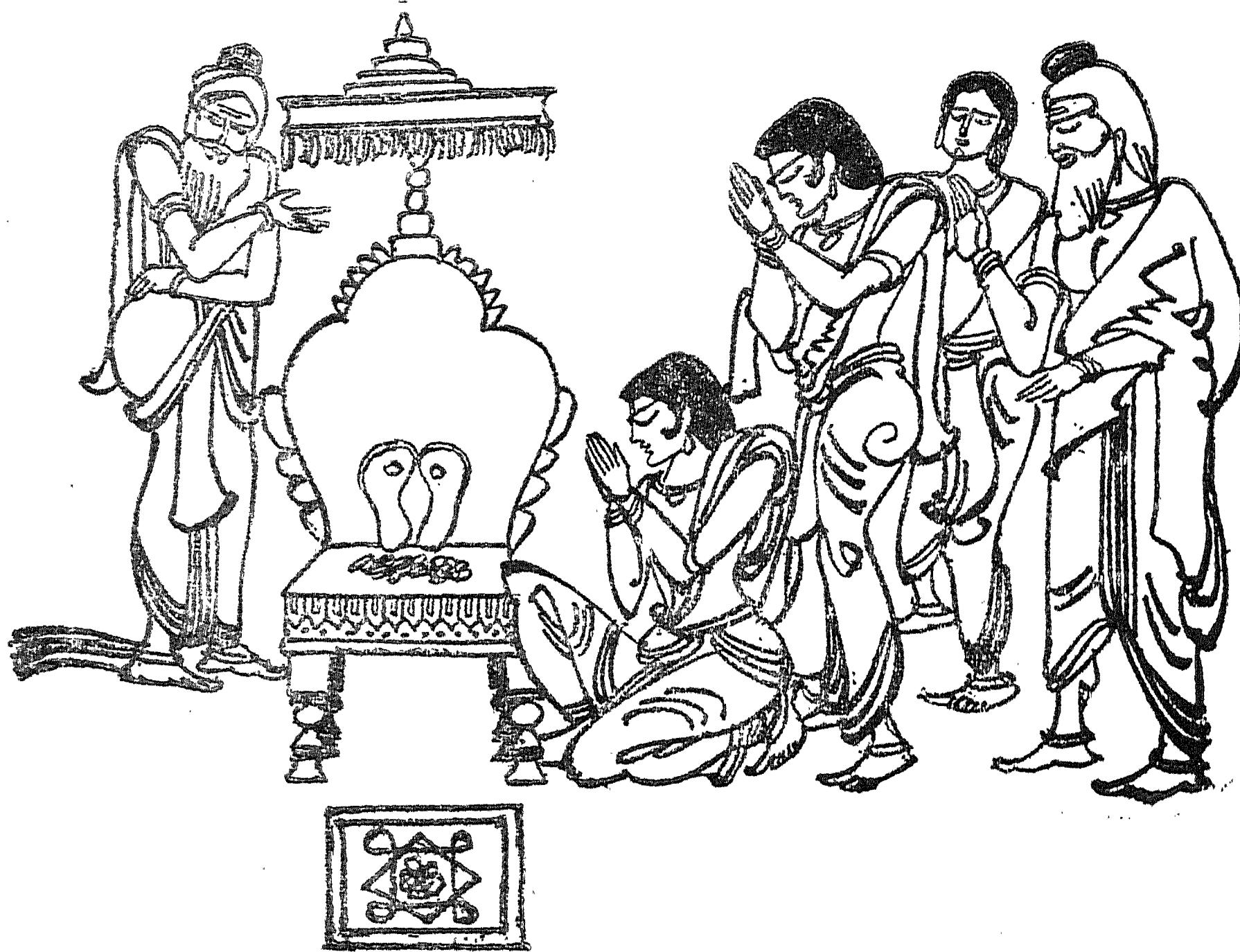
“భరతా! నీ ఆదర్శం వందనీయం. కానీ రఘువంశస్తులు మాట జవదాట రాదు. కనుక పథ్మలుగేశ్వరు పూర్తి అయేవరకు నేను వనవాసంనుంచి తిరిగిరాను. అయితే నువ్వు రాజ్యాధికారం వద్దంటున్నాము కనక నా స్థానంలో పొదుకలుంచి, నా ప్రతినిధిగా రాజ్యపొలసె చెయ్యి.”

అన్న మాటలకు భరతుడు అంగీకరించాడు. అయితే ఒక షరు పెట్టాడు.

“రాముడు లేని అయోధ్యలో నేను కాలు మోపను. అందుచేత సందిగ్రామంలో కుటీరం నిర్మించుకొని ఈ పథ్మలుగేశ్వరు వుంటాము, రామపొదు

పలకు వట్టాఖి షేకం చేసి, రాజ్యప్రతినిధిగు నందిగ్రామంనుంచే కార్యభారం వహిసాను”

ఆ ప్రకారం భరతుడు శ్రీరామపాదుకలను గ్రహించి పరివారం వెంట

పాదులు చుట్టాఖి షేకం

రాగు నందిగ్రామం చేరాడు. అక్కడ పర్వతాల నిర్మించి పాదుకలకు వట్టాఖి షేకం చేసి, ప్రతినిధిగు పాలన చేయసాగాడు.

ఇక్కడ అరణ్యంలో రాముడు ఒకనొడు లక్ష్ముణుడితో యిలా అన్నాడు:
“ఉచ్ఛవా! మనం అయోధ్యకు దగ్గరలో వుండరాడు. ఇంకా ముందు

పోదాం. ఇక్కడ వుంపే అప్పుడప్పుడు అయ్యాధ్వర్యసుంచి ఎవరయినా వచ్చి మన వనవాసానికి థంగం కలిగించవచ్చు. కనుక చ్ఛిత్రకూటం వదిలి దాక్షిణా దిక్కుగా వెళదాం”.

లక్ష్మీఱు. నీత ఆయనను అనుసరించారు. ఒకనాడు వారు అర్జు మహా ముని ఆశ్రమం చేరారు. ఆయన భార్య అనుసూయాదేవి. ఆ మునిచంపతులు నీతా రామ లక్ష్మీఱులకు ఆతిధ్యం యిచ్చారు. అనుసూయాదేవి నీతకు పతివ్రతా ధర్మాలు ఉపదేశించింది.

తరువాత వారు ముగ్గురు అర్జు మహాముని చెప్పిన ప్రకారం నడిచివెళ్ళి దండకారణ్యం ప్రవేశించారు.

అర్పణైకాండ

నీతారామలక్ష్మీఱులు ప్రశ్నలేరు బాటులు నడిచారు. రాము పరచిన నేలపై అడుగులు వేళారు. ముఖ్యదొంకదారులు సాగారు. దండకారణ్యంలో అడుగడుగున్నా మున్ముశ్రీమాలున్నాయి. ఆ మునులు వీరిని చూచి, సత్కారాలు చేసి రాష్ట్రసుల వలన తమకు కలుగుతున్న బాధలు రాముడికి చెప్పారు. “రాష్ట్రసుల్ని చంపి ముని తులాన్ని రష్టిస్తానని” రాముడు వారికి అభయం యిచ్చాడు.

ఒకనాడు వారికి అగ్న్యు మహాముని ఆతిధ్యం యిచ్చాడు. దివ్యమయిన ధనుస్సును రామునికి ఖహాకరించి అగ్న్యుడు యిలా అన్నాడు.

“దాశరథి! ఇక్కడకు సమీపంలో గోదావరి తీరాన పంచవటి ఉంది. అక్కడ ఆశ్రమం నిర్మించుకోని ఉండండి. ఇక్కపై రాష్ట్ర బాధ ఎక్కువ. ఈ రాష్ట్రసుల్ని సంహరించి ఆర్య సంస్కర్తతిని తాపొచు”.

అగ్న్యునకు అభివాదం చేసి రాముడు ముందుకు సాగారు. వాడు ముగ్గురు పంచవటి చేరుకున్నారు. అక్కడ ఆశ్రమం నిర్మించుకొన్నారు.

శూర్ప తి త్రి

ఒకనాడు అటుగా శూర్పణాల వచ్చింది. రాముడు అందం చూసి మోహిం ఆగ్రాహించాడు.

చింది. రాముణ్ణే వలలో వేసుకోవాలని ప్రయత్నించింది. అప్పుడు రాముణ్ణే అన్నాడు.

“ఛ్రుష్టార్పుణథా! నేను ఏకపత్రింగ్రతుడను. జానకిని మినహా యతర

శ్రీరాముణ్ణు పరాభవం

శ్రీని కన్నెత్తి చూడను. మా తమ్ముడు లక్ష్ముణుడు అదిగో అక్కడ వున్నాడు వాడిని వరించు.”

రాముడు తిరస్కరించినా లక్ష్ముణుడు చేర్తేస్తాడన్న ఆశతో శూర్పుణు అతడి దగ్గరకు వచ్చింది.

లక్ష్మీషునికి సంగతి అర్థంకాడ రాముని వైపు సాఖిప్రాయంగా చూశాడు. రాముడు సంజ చేశాడు. అప్పుడు లక్ష్మీషుడు శూర్పుణిథ ముక్కు చెప్పులు కోసివేశాడు.

అది హాహికారాయ చేస్తూ తన సోదరులయిన ఖరదూషణాదులకు పోయి తనకు జరిగిన అన్యాయం గురించి చెప్పి ఏట్చింది.

రాక్షస సంపోరం

ఖరదూషణాదులు తమ చెల్లి లికి జరిగిన అవమానానికి కోపగించారు. పందల, వేలసంఖ్యలో ఉన్న రాక్షస సైన్యాన్ని సమీకరించారు. పంచవటి వద్దకు దాడివచ్చారు. రాములక్ష్మీషులపై రాక్షస సైనలు విరుచుకుని పడ్డాయి.

రకరకాల మాయలు ప్రమోగించి, రాములక్ష్మీషున్ని సంహరించాలని ప్రయత్నించారు. కాని ఫలితం లేకపోయింది. రాముడు, లక్ష్మీషుడు దివ్యస్త్రాలు ప్రమోగించి ఖరదూషణాదులను సంహరించారు. వేలాదిమంది దానవ సైనికులను చంపారు.

ఈ సంగతి తెలుసుకున్న శూర్పుణిథ రావణుని దగ్గర మొరపెట్టుకొనాలని లంకకు పరుగె త్తింది.

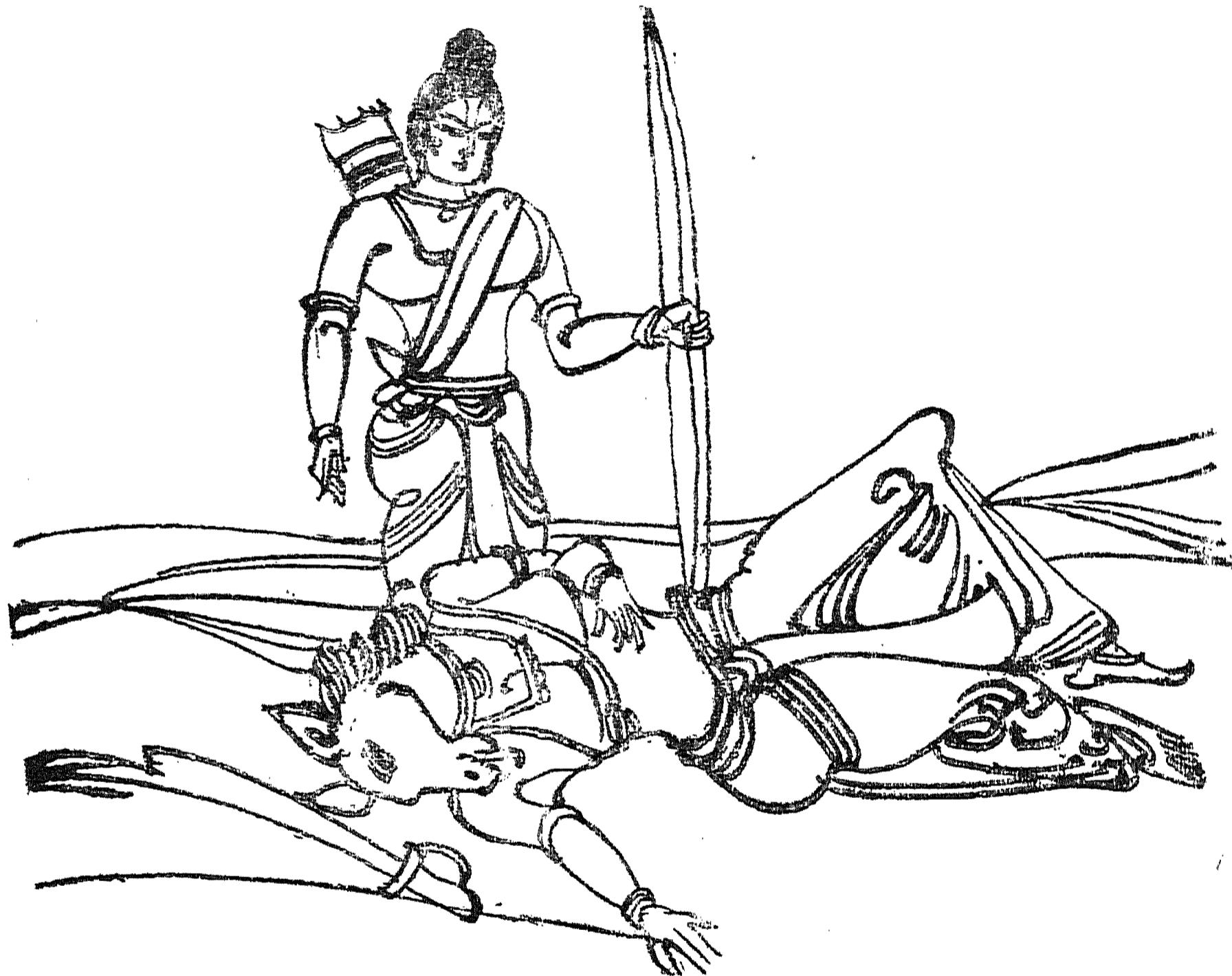
రాక్షసుల విజ్ఞంభుకు సీత భయపడింది. అయితే వారిని వధించినందుకు మహారూలు రాముణి అభినందించారు. తమకు రక్షణ కల్పించినందుకు అతడిని యెంతగానో పొగిడారు.

ఇక్కె రాక్షసులు యొట్టువంటి హన్సాగాలు పన్ని తమను హంసిస్తారో అని సీత భయపడసాగింది. రాముడు ఆమెకు ధైర్యం చెప్పాడు.

బంగారు లేడి

లంకలో రావణుడు కోలువు తీరించడగా శూర్పుణిథ వికృతాకారంతో భోరున విలపిస్తూ సభలోకి వచ్చింది. రావణుడు సంగతి యొమితుని అడిగాడు అప్పుడు శూర్పుణిథ యిలా చెప్పింది.

“అన్నా! రావళా! ప్రమాదం ముంచుకువస్తోంది. పంచవతీ దగ్గర ముగ్గురు మానవులు ఆశ్రమం నిర్మించుకొని ఉన్నారు ఇద్దరు పురుషులు. వారిలో నల్లని మేని వాని పేరు రాముడు. పసుపువన్నె వాని పేరు లక్ష్మణుడు. రాముడే భార్య పేరు నీత. ఆమె అపరంజి బొమ్మ, నీకు సరైనజోడి ఆమెను నీకు అర్పించ

ఖతని సంహరణ

డానికై తీసుకురావాలని వెళ్ళాను. నా ముక్కు, చెవులు కోసి పంపారు. అప్పుడు మన భరద్వాషకాదులు వారిపై దండెత్తారు. ఆ ఇద్దరు మగరాయుషు వారిసందరినీ చంపారు. ఇకనైనా నువ్వు జాగ్రత్తపడు. ఆమెను ఎలానైనా తెచ్చి యేలుబో ?”

శూర్పుణి మాటలు రావణునిలో ఆగ్రహిస్తే రేపెత్తించాయి. సీతపట్లు ఆశలు కలిగించాయి. నథ చాలించాడు మారీచుడి పీలిపీంచాడు, తన మనసులోనీ కోరిక వివరించి యిలా అన్నాడు.

బంగారు లేడి

“మారీచా! నువ్వు బంగారులేడి రూపం ధరించి ఆశవానికి వెళ్ల సీత ఆ లేడిని కోరుతుంది. రాముడు నీ వెంట పడతాడు. ఆ నమయంలో నేను మాయో వాయంచేత సీతను అపహరిస్తాను.”

రావణుని మాటలు విని మారీచుడు భయపడ్డాడు. పైగా ఇలా అవ్వాడు.

“రావళ్లా! రామబాణం తిరుగులేనిది. నేను యిదివరకు ఆ మహావీరుని భాజం దెబ్బతిని నమ్మద్రంలో తలదాచుకొన్నాను. నువ్వు ఈ ఆశవదులుకో.”

ఆప్పుడు రావళ్లా కోపగించి “మానవాధములకు భయపడడమా? నామాట వించూవా? లేక వధింపనా?” అన్నాడు.

రావణుని చేతిలో చాపడంతన్నా రామబాణానికి ఆప్పాతి కావడం మిన్న అని తలచి మారీచుడు బంగారుతేడి దూపం ఫరించి పంచవచీకి వచ్చాడు.

అక్కడ సీతాదేవి దృష్టిని ఆకర్షిస్తూ తిరగసౌగాడు. ఆ లేడి వన్నెచిన్నెలు చూసి సీత దానినిప్పు తెచ్చియెవ్వమని కోరింది. బంగారుతేడి లోకంలో వుండదని, ఇదేదో రాక్షసమాయ అఱు వుంటుందని రాముడు యొంత చెప్పినా సీత వినలేదు. విధిలేక రాముడు సీతారక్షణ భారాన్ని లక్ష్మీషునకు అప్పగించి బంగారు లేడివెంట భాజం గురుచూసి పరుగుపెట్టాడు.

లేడి పరుగుపెట్టి పరుగుపెట్టి చాలాదూరం పొరిపోయింది. ఎంతకూ అది దొరకతచోవడంతో రాముడు బాణాన్ని గురిచూసి వదిలాడు. ఆ భాజం గురితప్పక మాయలేడికి తగిలింది. అది నేలకూలుతూ మారీచుడుగా మారి “హా! సీతా! హా! లక్ష్మీజా!” అని అరిచి ప్రాణాలు విడిచింది.

రాక్షసమాయ గుర్తించిన రాముడు వెనుదిరిగి ఆశ్రమం వైపు రాశాగాడు.

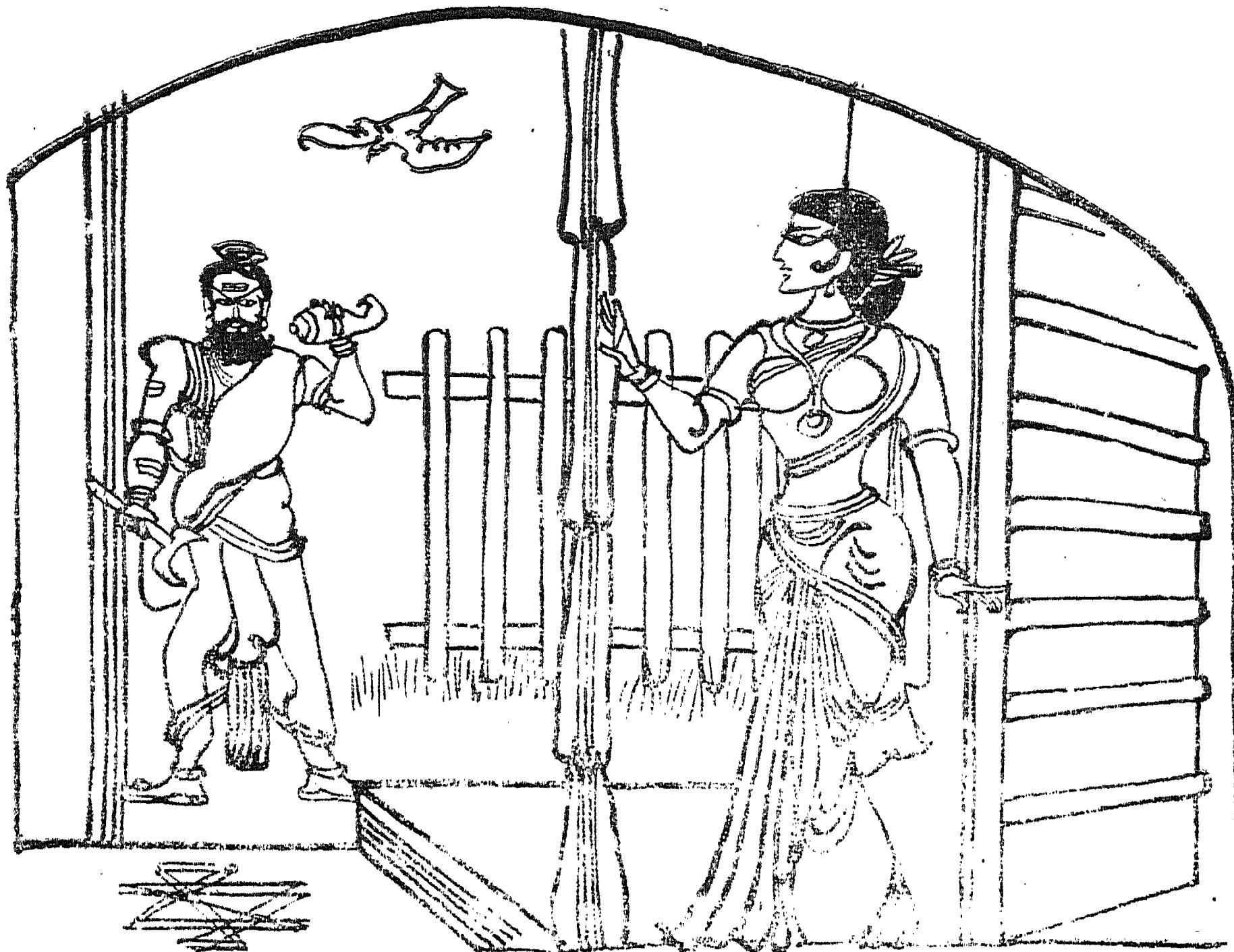
కపుటు సన్మాని

సీత ఆశ్రమం అరుగుపై లబడి రామునికి నిరీషిస్తున్నది. లక్ష్మీషుడు భాజంపీపున ధరించికావాలి కాస్తున్నాడు. ఏంతసేపటికి రాముడు రాలేదు. సీతము వెంగగా వుంది. ఇంతలో “హా! సీతా! హా! లక్ష్మీజా!” అన్న ఆర్థనాదం ఇనపడింది. అది అచ్చం రాముడు వేసిన కేకవలే వుంది.

ఆ కేకవిని సీత అదిరిపడింది. లక్ష్మీషుడు మాత్రం ఎటుపంటి తోట్టు పాటు లేకుండా వున్నాడు. అప్పుడు సీత యిలా అంది :

పాలాసంద బోష్యుల దామ్మయిణి

“లక్ష్మీ ! ఈ దండ కారణ్యంతో మేరా సుఖు ఏ అన్నగారికి ఆపద తెచ్చి పెట్టాడో! ఆర్జునాదం వినికూడా నువ్వు ఎక్కువ రంగారు పదక, అభా నిశ్చలంగా వుండి పోయా వేమిటి? దీనిని బట్టి నీకు న్యాయి మోహం వున్నట్లు

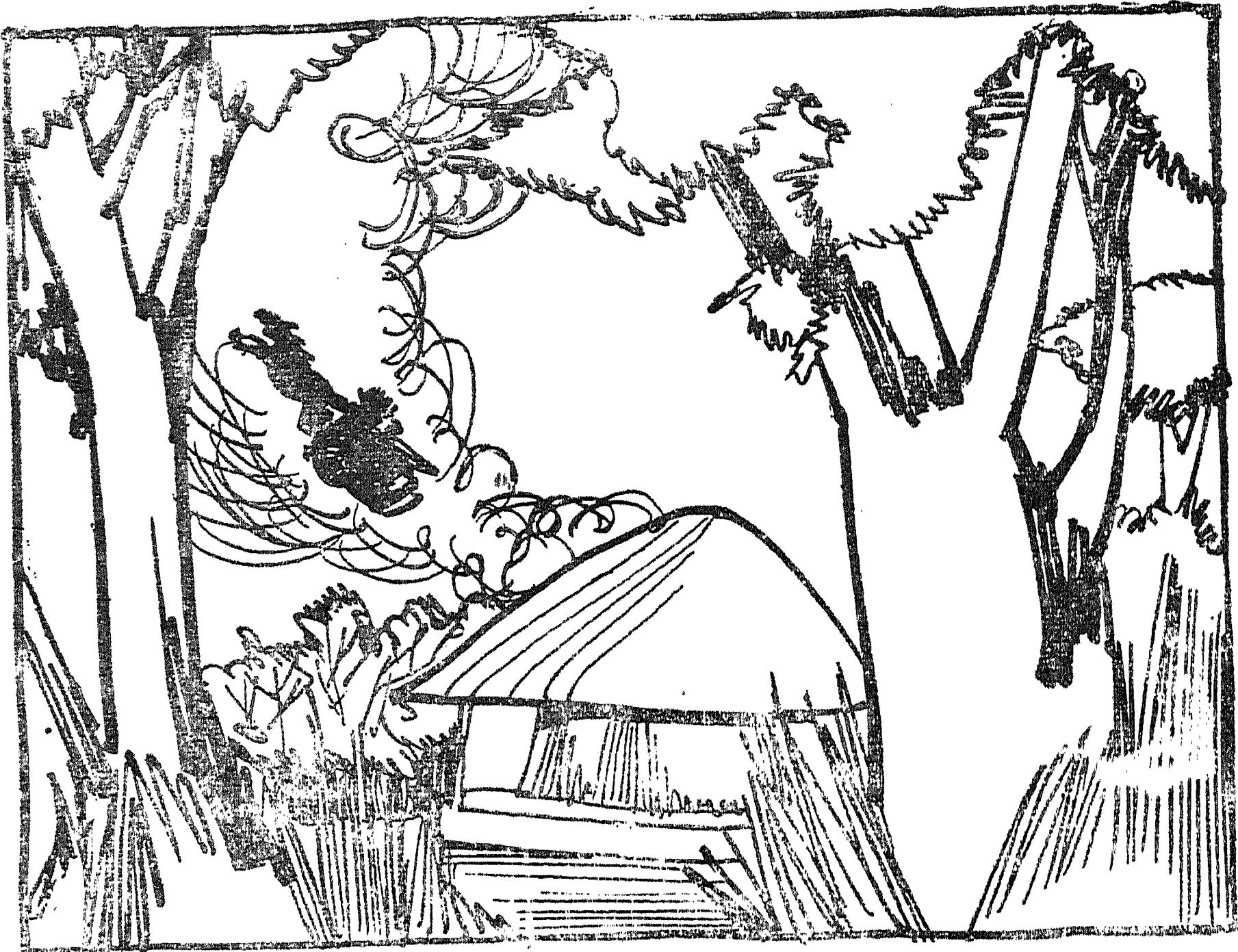
మాయవేవంతో రూపాలు

అనిషిష్టాంది; నీ సోదర గ్రేమ నిష్కర్షిష్టమైనదై తే పెంటనే పెళ్ళి నీ అన్నగారి ఆపద యేమిటో చూసి, ఆయనను ఆదుకొని తీసుకురా.”

వదినగారి మాటలకు లక్ష్మీఱు నొచ్చుకొన్నాడు. ఏం చెప్పినా ఏనే సితిలో లేదు నీతాదేవి. అందుచేత పెళ్ళక తప్పుదు.

ఆప్సుడు లక్ష్మీషుడు ఆశ్రమ ప్రాంగణంలో ఒక రేఖ గీసి. ఆ రేఖ దాటే రావద్దని సీతకుచెప్పి, ఆర్తనాదం వినవచ్చిన దిశగా అడవిలోనికి వెళ్లిపోయాడు.

లక్ష్మీషుడు కనుచూపు దూరం వెళ్లేనరికి ఒక సన్మాని ఆశ్రమందగ్గరకు

సీతాపథారణం

పచ్చాడు. “భవవి ఖిడందేహి” అని అరిచాడు. సీత ఖిష్ట తెచ్చింది. సన్మాని అక్కడ గీచిన గీటుదాటి లోపలకు రాబోయాడు. మంటలు లేచాయి. వెనుకడుగు వేళాడు. సీత సందేహంచింది. ఖిష్ట తీసుకొని గీటు దాటి వెలుపలకు రావదమా? చూనడమా? అని ఆలోచించింది.

సన్మాని తను నిలచినచోటు నుంచి కడలతేదు. వధిలేక సీత ఖిక్ పేయాలని 'లష్టుణరేభ' దాటి వచ్చింది. అంతే! మరుక్షుణంలో ఆమెను ఎత్తుకొని ఆ కపటు సన్మాని ఆకాశానికి యెగిరాదు.

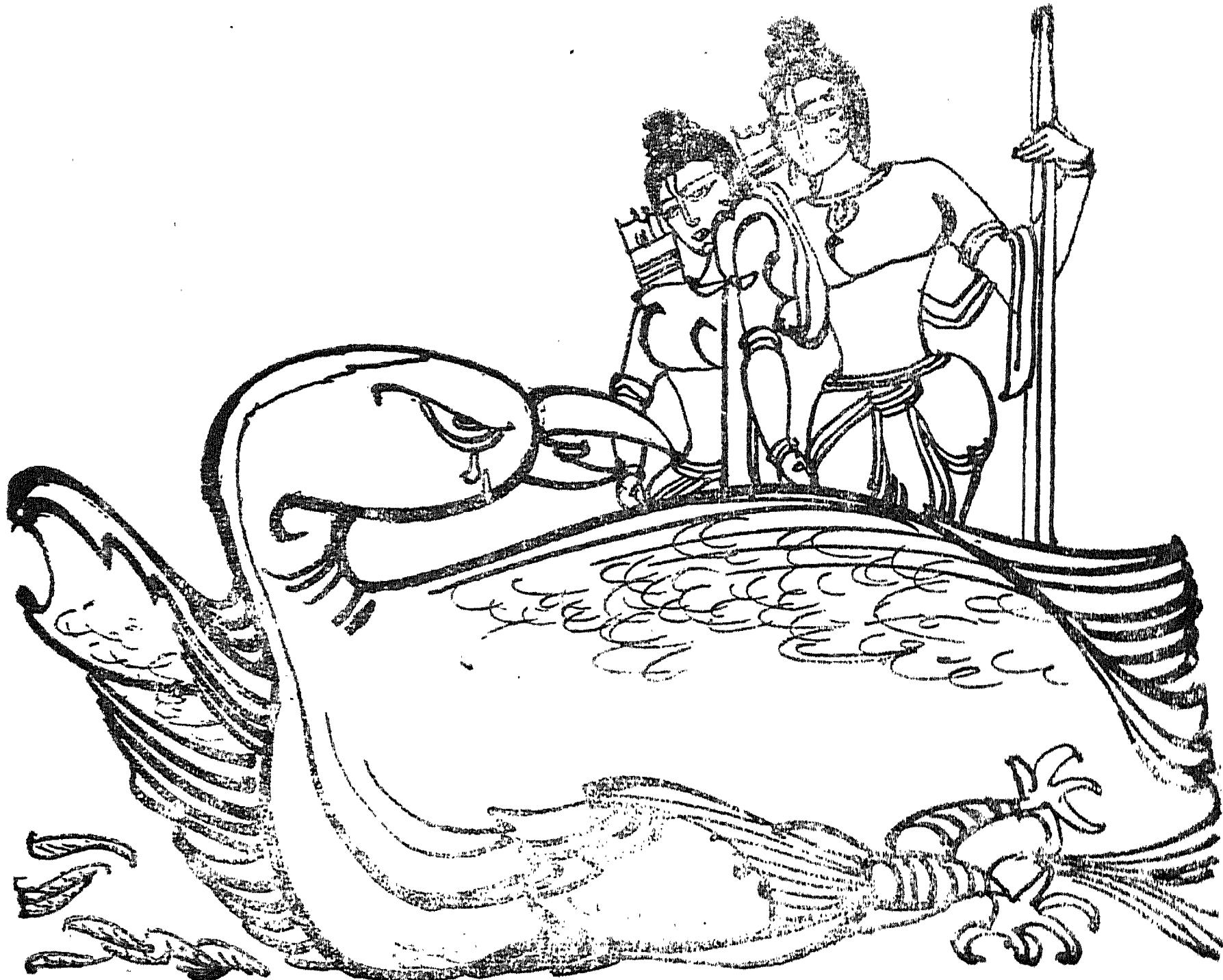

రావణుని నేడీరించిన ఇట్టాయుప్ప

అతడు యెవరోకాదు. పదితలల రావణుడు. ఆమె చేసేదేమీ లేక విలపించ సాగింది.

జటా యువ

ఆ దీనాలాపొలు విన్న జటాయువు అనే పక్కి రావణని దురాగతానిప్పి అరికట్టాలని ఆకాశానికి యెగిరి, రావణనితో యుద్ధం చేసింది. రావణుడు జటా యువు రెక్కులు నరికాదు. ఆ పక్కి రామనామం జపిస్తూ నేలకూలింది.

జటాయువు వరావున్న

రావణుడు ఆకాశమార్గాన సీతను దక్కింది శగా తీసుకుపోయాడు. అప్పుడు ఆమె తన ఒంటేన మిగిలిన వగలు తీసి మూటకట్టి జార విఠిచింది.

(ఎవాహిత శ్రీ విధిగా కొన్ని ఆభరక్కాలను ఓంటికి ధరించి వుండాలని శాత్రువచనం. ఇప్పుడు ఆ ఆభరక్కాలనే సీత తీసి విడిచిపెట్టింది) ఆ నగలమూటు వానరాలి వుంటున్న కొండ దగ్గర్ పడింది.

కఠింఘడికి మోక్షం

రావణును సీతను అపహరించుకొనిపోయన కొద్దిసేపటికి రామ, లక్ష్మీనులు ఆశ్రమానికి వచ్చారు. ఆక్కుడ సీత కనిపించకపోవడంతో తలత చెంది ఇద్దరూ వెతుకుతూ ముందుకు సాగారు.

దారిలో వారికి జటాయువు కొనవ్వాపెరితో తనిపించి సంగతి చెప్పి ప్రాణాలు వదిలాడు. రాముడు జటాయువు మృతికి విచారించి, అంత్యక్రియలు జరిపొదు.

తర్వాత జటాయుపు చెప్పిన దిశదా ముందుకు సాగారు. మార్గంలో వారికి కాశ్యు, చేతులు వుండి, తల కడుపులో వున్న కబంధుడు అనే రాక్షసుడు ఎదురుపడ్డాడు. అతడు వారిని భక్షించాలనుకొన్నాడు. అయితే వారిద్దరూ అతణ్ణీ సంహరించారు.

రామబాణం సోకగానే కబంధుడికీ శాప విమోచనం అయింది. అతనికి గంధర్వరూపం వచ్చింది. అతడు రామునికి నమస్కరించి యిలా అన్నాడు:

“శ్రీరామచంద్రా! ఇదంతా రావణపాలిత ప్రాంతం. అయితే బుష్టమాక పర్వత ప్రాంతం మాత్రం వానరజాతి ఆధీనంలో వుంది. వారి సహాయాన్ని పొందు.”

పటంధుని మాటల్ని విని రామలక్ష్మిలులు ముందుకు సాగారు.

శబ్దరి

థసుర్వాతాలు థరించి నడిచి వెళుతున్న రామలక్ష్మినులకు మహాథకు రాలైన మునలి శబరి తనిపించింది. రామ సందర్శనం కోసమే ఆమె జీవించి వుంది. దివ్య మంగళ విగ్రహ స్వరూపురైన రామునిచూసి ఆమె తనులు ఆనందాశ్రువులు వర్షించాయి. గొంతు గద్దదమయింది. ఆ రామయ తండ్రిని తన కుటీరానికి తీసుకొనివెళ్లి తేనెల చపులూరించే తియ్యటి పశ్చ ఫలహారంపెట్టింది. ఆ పంపానది తీరాన శబరి ఏరి తెచ్చిన పశ్చ ముందుకొరికి, రుచియైన వాటినే రామాయ్యకు అందించింది. పుల్ల టీ పండ్లను పాకవేసింది. ఎంగిలి పండ్లే అయినా నిర్మలమయిన భక్తితో సమర్పించినందుకు రావును వాటిని నోరారా, కడుపారా భుజించాడు. శబరి భక్తికి సార్థక్యం చూపాడు.

శబరిని అనుగ్రహించి నీతను వెతుకుతూ రాముడు ముండుడును వేళాడు.
లక్ష్మీఱుడు అనుసరించాడు.

శబరి అతిధ్వం

ఇది అరజ్య కాండం

కీష్వింధూ కాండ

రాముడు, లక్ష్మీఱుడు అలా నడిచి వెళ్ళి ఖుష్యమూక పర్వతం చేరారు.
అది వానర రాజ్యం. వానరులు అంటే మనం యానాడు చూస్తున్న కీష్వులుకావు.

అది ఒక జాతి. అనాటి వారికి తోకలుండి కోతిముఖాలుండేవి. అందుకే వారిని వానరజాతి అని పేరుపెట్టారు. వారికి రాజు వాలి. ఈ జాతినే “వనదులు” అంటారు.

ఒకసారి వాలి ఒక రాజుసుడితో యుద్ధం చేస్తూ సంవత్సరాలపొట్టు నుహాలో ఉండిపోయాడు. ఎన్నాళ్ళకు వాలి రాకపోయేసరికి వానర ప్రముఖులు అతడి తమ్ముడైన సుగ్రీవులకు పట్టాభిషేకం చేశారు.

తోష్ణాళ్ళ తరువాత వాలి ఆ రాజుసుణ్ణి చంపి వచ్చాడు. సుగ్రీవునిపై ఆగహించి, చావకొట్టి వదిలాడు. పైగా అతడి భార్య తారను తీసుకుపోయి రాజుయ్యాడు. సుగ్రీవుడు రాజ్యం పోయి, భయభ్రాంతుడయి రుష్యమూకంమీద తన మంత్రి హనుమంతునితో మరికొందరు కపిపీరులతో కాలం వెళ్ళయచ్చుతున్నాడు.

వాలిని పరాభవించాలని రాజ్యాన్ని సంగ్రహించాలని అతడి ఆశయం, అయితే వాలి శక్తిముందు సుగ్రీవుని శక్తిచాలడంలేదు. అందుకే సమయంకోసం నిరీక్షిస్తూ సుగ్రీవుడు కాలం గడుపుతున్నాడు.

ఒత్తనాడు రుష్యమూక పర్వతంపై కూర్చుని హనుమంతునితో మాట్లాడు తున్న సుగ్రీవునకు లోయదారిపెంట ధనురావుణాలు ధరించిన యెద్దరు వీరులు రావడం కనిపించింది. వారు వాలి పంపగా తనను చంపడానికే పసున్నారని సుగ్రీవుడు భయపడి హనుమంతుని పారి సంగతి కనుక్కరమ్మని పంపాడు. ఆంజనేయుడు బ్రాహ్మణ బ్రిహ్మాచారి రూపం ధరించి రామలక్ష్మనుల దగ్గరకు వచ్చాడు.

అగ్నిసౌందిగా....

వానరజాతికి నిలయమును “కెపిగ్రంథా” ప్రాంతంలో శ్రోత్రియ బ్రాహ్మణ బ్రిహ్మాచారి కనిపించడమే మిట్టిని ఆ దారిన వస్తున్న రామలక్ష్మణులకు అశ్చర్యం కలిగింది. అప్పుడు హమమంతుడు వారికి నమస్కరించి యిలా అన్నాడు.

“మహాత్ములారా! మీరెవరు. వీ, రూపాలు చూస్తే మనులవలె ఉన్నారు. చేత

ధనుర్వాణాలు చూసే క్షత్రియులవలె కనిపిస్తున్నారు. నేను తింజనేయుడు అను వాటిని. సుగ్రీవుని నమ్మిన బంటును, మీ వివరాలు చెప్పండి.”

అప్పుడు లక్ష్మీఱుడు యిలా సమాధానం చెప్పాడు.

“బ్రిహ్మాచారీ! ఈయన శ్రీరామచంద్రుడు అమోధ్వానగరపాసి. తండ్రి

సుగ్రీవునితో పైప్రి

ఆణ్ణను అనుసరించి ఆరణ్యవాసానికి వచ్చాం. మా వదిన సీతమ్మను రాక్షసుడయన రావణుడు అపహరించుకొని పోయాడు. ఆమెను వెతుకుతూ యటు వచ్చాం.”

అప్పుడు హనుమంతుడు యిలా చెప్పాడు. “మహానుభావులారా ।

మా సుగ్రీవరాటుకూడా రాజ్యప్రియుడై, భార్యను పోగొట్టుకుని వేదన పడుతున్నాడు. మీకూ, అయినథూ సామ్యం ఉంది. కనుక మీరు “స్నేహితులయితే పరస్పరం సహకరించు కొనవచ్చ. రండి మైత్రి కల్పిస్తాను”

హనుమంతుని మాటలు విని రామలక్ష్మిలులు అతడిని అనుసరించి వెళ్ళారు.

సుగ్రీవుడు తన కథ చెప్పాడు. లక్ష్మిలుడు తమ వృత్తాంతం విష రించాడు. ఆంజనేయుని హితవు మేరకు రామ, సుగ్రీవులు అగ్నిసాఙ్కిగా స్నేహం చేసుకొన్నారు.

వాలి వరు

రాముని శక్తిపై సుగ్రీవునకు అనుమానం వుంది. వాయువేగంతో నంచరించే మహావీరుడయిన వాలిని ఈ మానవమాత్రుడు చంపగలడా అని అతని నందేహం. అదే విచారిస్తూ కూర్చున్న సుగ్రీవుని ఆంతర్యం గ్రహించిన రాముడు అక్కడపడి వున్న దుంధుభి కళేబరాన్ని కాలిబౌతున్నవేలితో విసిరేసరికి మహా పర్వతం వంటి కళేబరం ఆకాశానికి ఎగిరిపోయింది. వాలి చంపిన దుంధుభి రాక్షసుని కళేబరం అది.

ఆ తరువాత అక్కడ ఒకే వరుసతో బలంగా, ఏపుగా పెరిగిన ఏదు తాటి చెట్లను ఒకే బాణంవేయుతో పడగొట్టి తన బాహుబిలాన్ని, అష్టవిద్యా నై ఐట్టాన్ని ప్రపంచాన్ని ప్రాపించి వేసి వెళ్ళాడు. దానితో సుగ్రీవునకు రాముని పరాక్రమంపట్ల నమ్రకం ఏర్పడింది.

మరునాదు సుగ్రీవుడు వాలి యింటి దగ్గరకు వెళ్ళి సింహగర్జన చేశాడు. యుద్ధానికి పిలిచాడు. వాలి ఒక్క ఉదుటున వచ్చి పిడికిలి గుద్దులతో సుగ్రీవుని మర్మించి పంపాడు. వాలి సుగ్రీవులు ఒకే రూపంలో వుండడంవల్ల వాలివి రాముడు నుర్తించలేకపోయాడు.

మరునాదు సుగ్రీవుని మెడలో దండవేసి పంపారు. సుగ్రీవుడు వచ్చి గుమ్మం దగ్గర యుద్ధనాదం చేయడంతో వాలి ఆశ్చర్యపోయాడు. తార యుద్ధానికి వెళ్ళవద్దని వారించింది. వాలి వినులేదు.

ఇద్దరూ పైరంగా యుద్ధంచేశారు. రాముడు చెట్టుచాటున నిలిచి వాలిపై వాడి బాణం వదిలాడు. ఆ మహావీరుడు నేలకూలాడు.

తార, అంగదుని తీసుకొని విలపిస్తావచ్చింది. వాతి రామునికి వారిని ఆప్యగించి కన్నమూళాడు.

పోలి సంఘరం

తరువాత రాముడు సుగ్రీవుడికి కిష్కింధా రాజుగా పట్టాఖిషేషం చేయంచాడు. అంగదుని యువరాజుని చేరాడు. తార వారి శక్తసేవం దసాగింది.

ఓకనాడు తీరికగా ఉన్న వేళ సుగ్రీవుడు తమకు దోరికిన నగలమూటు చూపించాడు. ఆని సీతాదేవి ఆథరణాలని రాములక్ష్ములు గుర్తుపట్టారు.

ఆనవాలు

వర్షాకాలం వెళ్లింది. శరత్కాలం వచ్చింది. రాముని ఆజ్ఞ ప్రకారం సుగ్రీవుని నలహసు అనుసరించి వానరపీరులు సీతాదేవిని వెతకఢానికి ఖయలు దేరారు. సర్వసమర్థులయిన వానర క్రైష్ణులను తూర్పు, పడమర, ఉత్తర దిక్కులకు వంపారు.

దక్షిణ దిక్కుకు మాత్రం అంగదుడు ఆంజనేయుడు మొదలైన పీరులిఁ పంపారు. వారివెంట జాంబువంతుడు ఉన్నాడు. నెలలోగా సీతాదేవి జాడ తెలియజేచూలని అందరికి సుగ్రీవుడు ఆజ్ఞయచ్చాడు.

ఆంజనేయునకు రాకుండు తన ఉంగరాన్ని యచ్చి సీత కనిపిస్తే ఆనవాలుగా యమ్మన్నాడు.

సుగ్రీవుని దగ్గర సెలపు తీసుకొని, రాముని ఆశీస్తులు పొందిన వానర పీరులు కదిలిపోయారు. అంగదుని నాయకత్వంలో కపిక్రైష్ణులు దక్షిణ దిక్కుగా వెళ్చారు.

సముద్రం దాటాడు

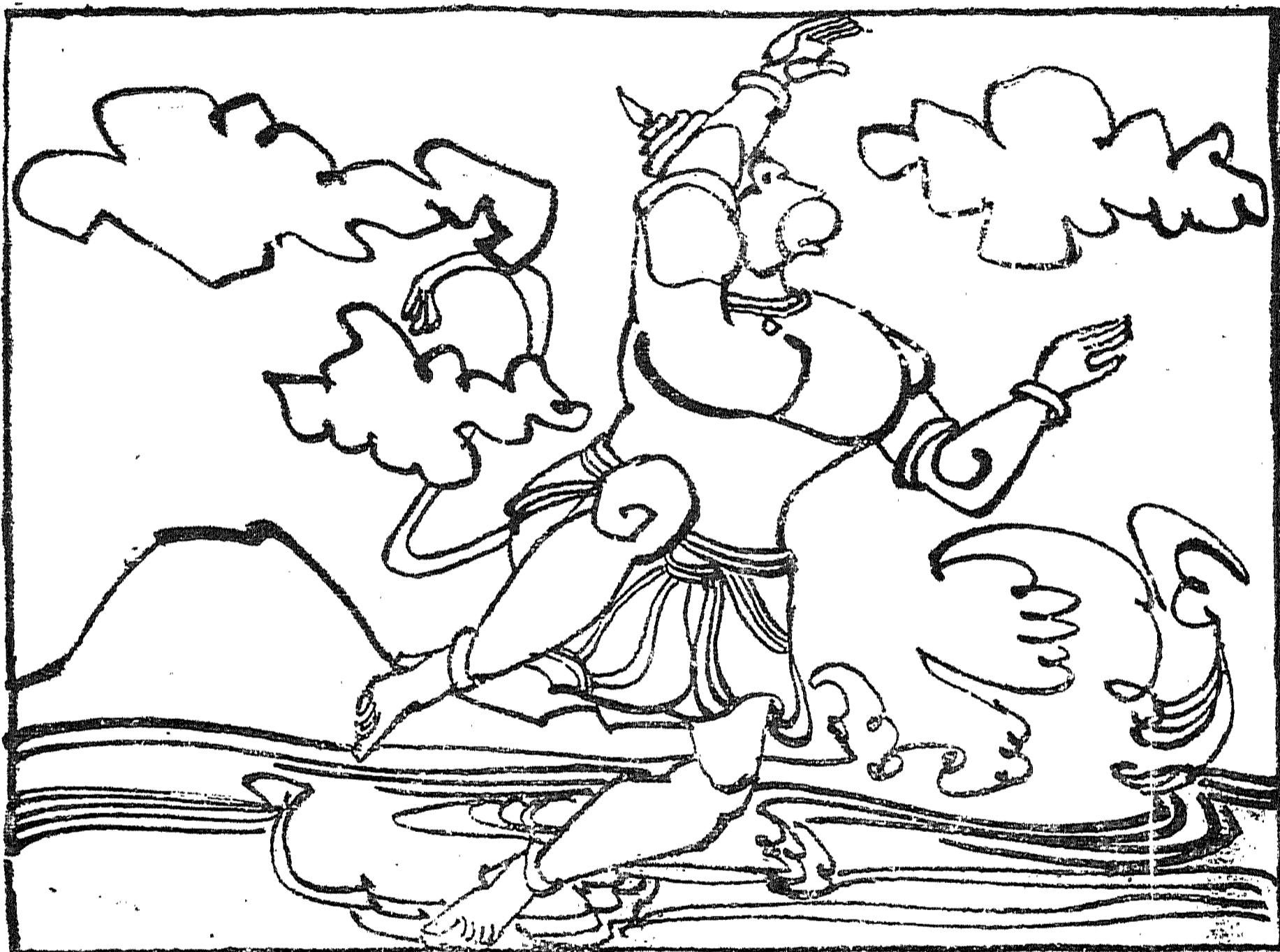
అంగదుడు, జాంబువంతుడు, ఆంజనేయుడు ముందు నడవగా వానరులు కొన్నివందల యోజనాలు వెళ్చారు. కొండలు ఎక్కారు. గుట్టలు దాటారు. లోయలు నడిచారు. ఎక్కుడా వారికి సీతాదేవి జాడ కనిపించలేదు.

ఓకనాడు ఓకచోటు కూర్చుని వారిలో వారు బాధపడసాగారు. వారి మాటలువిన్న సంపాతి అనే ముసలి గ్రేట్ నెమ్మదిగా వారి దగ్గరకు వచ్చి యిలా అంది.

“నాయనలారా! మీరు వెతుకుతున్న త్రైని రావణుడు యా సముద్రం అవతలు వున్నాలంకలో చాచాడు. నా పేరు సంపాతి. జటాయువు ప్రాదరుణిస్తే.

ఒకనాడు సూర్యమండలం వరకు ఎగిరి ఆ పేడికి రెక్కలుకాలి యిక్కడ పడి పోయాను. సముద్రం దాటితేనే నీత జూడ తెలుస్తుంది.”

సంపొతి మాటలు విస్తృత వానర పీరులకు ఆనందం కలిగింది. విచారం

సముద్రం దాటుతున్న శ్రీఆంజనేయుడు

కలిగింది. నీత ఉనికి తెలిసిందని ఆనందం, సముద్రం దాటడం ఎలాగూ అని విచారం.

ఆప్సుడు జాంబవంతుడే ఆంజనేయుని ద్వారకు వచ్చాడు.

“ఆంజనేయా! దివ్యవరాలు పొందిన మషానుభావుడిని నువ్వే ఈ సము

ద్రాన్ని దాటి సీత జాడ తెలుసుకొని రావాలి. లే! దివ్యరూపం ధరించు. అతిలోక పర్వతమంతో విష్ణుంభించు, రామకార్యాన్ని నెరవేర్చు”.

జాంబవంతుని ప్రశోత్సాహంతో ఆంజనేయుడు ప్రపథాదివ్యకాయాన్ని ధరించాడు. మహేంద్ర పర్వతంపై సిలిచాడు. “ఔ ! ఔ ! సియారామ!” అని నినాదం చేసి ఆకాశంపైకి ఎగిరాడు.

క్రీంద కొండలు చూర్చుమైనాయి, పర్వతాలు కదిలాయి. చెట్టు సేల కూలాయి. మహేంద్ర పర్వతంపై ఆంజనేయుడు చేసిన పదముట్టన కంపనంతగ్గింది. ఆయన సముద్రంపై వేగంగా ఎగిరిపోతున్నాడు.

మార్గంలో సురస, సింహాక అనే రాక్షసుల్ని వధించాడు. ఆంజనేయుడు ఏ ఆధారం లేకుండా ఆకాశంలో వందయోజనాలు అంపే ఎనిమిది వందల మైళ్ళు ప్రయాణించి రాత్రి సమయానికి లంకలోని త్రికూట పర్వతంపై దిగాడు.

ఇది కీష్కంధా కాండం

సుందరకాండ

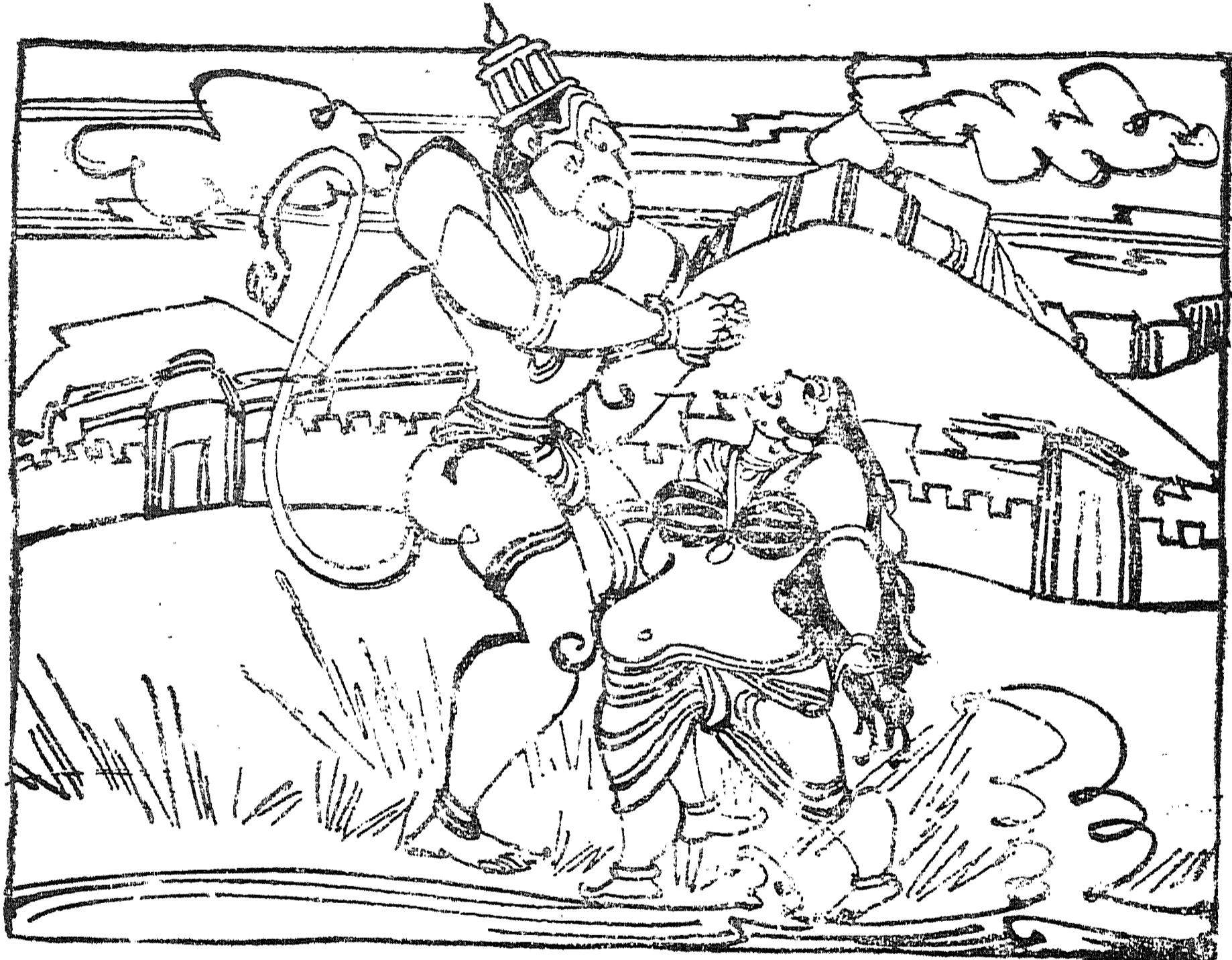
లంక బంగారు నిర్మితమైన భవనాలతో అలరారుతోంది. విశాలమయిన పీదులు, ముత్యాల దీపాలు, రత్నాల పందిష్టు, ఆలయాలలో ఘంటారావాలు, వేద గోషులు, అవినీతితేదు. అక్రమాలు లేవు. నదాచారం నెలకొని ఉంది. గో బ్రాహ్మణులు పూజాదికాలు నిర్విష్టంగా జరుఁచున్నాయి.

ఆర్థరాత్రి అయ్యేవరకు ఆంజనేయుడు సువేల్చాదిపై కూర్చుని లంకా నగర వైభవాన్ని తిలకించాడు. రూవులను స్తుపించి స్తామర్మాన్ని అంచనా వేసుకొన్నాడు. అప్పుడు సూక్ష్మరూపం ధరించి లంకానగరంలో ప్రవేశించాడు. నీంహాద్వారం నుండి లోపలకు వెళ్ళాలనుకొన్నాడు, తాని శత్రుదుర్గంలోనికి ప్రపథాన ద్వారం ప్రవేశించరాదని డాఇనీతి చెపుతోంది. అందుకే సర్వధర్మమర్గాలు తెలిసిన హనుమంతుడు లంకానగరం ప్రహరి గోదాకి లోపలకి ప్రవేశించాడు.

రహస్యంగా సంచరిస్తున్న అతణ్ణు చూసి ఒక రాక్షసి అడ్డగించింది. ఇద్దరికి యుద్ధం జరిగింది. ఆంజనేయుడు తన విరాద్రూపం ప్రదర్శించి ఆమెను

వధించాడు. ఆమెకు రాజునిటూపం పోయింది. గంథర్వదూపం వచ్చింది. అంజనేయునకు నమస్కరించి యిలా అంది.

“నేను శాఖం వలన రాజుని నయాను. ఇక్కడ లంకిణి అనే పేరుతో ఈ నగరానికి రాత్రిపూట కాపలా తాస్తున్నాను. మహాశత్కివంతుడైన వానదుని

లంకిణి వధ

వలన నాతు శాపప్రమాచనం అప్పటుందని చెప్పారు. నాను నిజస్వదూపం ఇచ్చాలు ధన్యరాలను. నీకు జయమగుకొక.”

తర్వాత అంజనేయుడు లంకానగరంలోని మేడలు, మిద్దలు, ఆలయాలు,

విద్యాలయాలు ఒకటేవిటి అన్నిచోటు సీతాదేవికి అన్వేషించాడు. ఎక్కడ ఆమె జాడ కొనరాలేదు. రావణుని అంతఃపురం పెతుకాడు. అక్కడ ఆ రాష్ట్రం చ్యక్తవర్తులావనుని తల్పుంపై ఒక గివ్యాసుందర శ్రీమూర్తి తనిపించింది. ఆమె “సీతాదేవి” చాడు కథా అనుకున్నాడు. అల్పమయిన తన ఆలోచనకు తానే బాధపడ్డాడు. “మహాపత్రివత అయిన సీతాదేవి రావణుని శయ్యలై పరుండదు” అని తీర్మానించు కొని నగరం సమీపంలోని అశోకవనంలో సీతకై అన్వేషించసాగాడు.

చూడా మణి

హనుమంతుడు అశోకవనం అన్వేషిస్తూ శింపపావృక్షం మీదకు వచ్చాడు. అక్కడ ఆ చెట్లు మొదనే ఆరుగుపై దీనమూర్తివలే శ్రీ ఒకతె కూర్చుని ఉంది. జూటు విరఖోసి ఉంది. మరీన వత్తుల ధరించింది. రాహువు సీదపడిన చంద్ర వింబంవలె ఆమె వదనం మూన్చై కాంతిహీనంగా ఉంది ఆమె నోటివెంట అప్పటంగా “రామ! రామ!” అన్న. పదాలు వెలువడుతున్నాయి.

ఆమె నీత అని హనుమంతుడు నిర్భారించుకొన్నాడు. క్రిందకు దిగి ఆమెతో మాట్లాడాలనుకొన్నాడు.

ఇంతలో దూరంగా పెద్ద కోలాహలం పినిపించింది. తాగడాల కొంతి రనిపించింది. తపటాటోపం చూపి రావణుడే అక్కడకు వస్తున్నాడని హనుమంతుడు అనుకొని, ఏం జరుగుతుందో వేచిచూద్దాం అని చెట్లుకొమ్మపైనే ఉండి పోయాడు.

ఇంతలో పదితలల రావణుడు వచ్చాడు. భయంకర వికటాత్మపాపం చేశాడు. మీసం మెలివేసి యిలా అన్నాడు.

“సీతా! లంకలో నిన్ను బుధించి పది మాస్తాలై ఉది. నీ రాముడు వస్తోడని మప్పు వృథాగా ఆశలు పెట్టుకొనున్నావు. ఈ లంకా నగరంచేరడం మాసవచ్చాడుకు సాధ్యం కాదు రెండు నెఱిల గడువు యస్తున్నాను. మనసు మార్చుకొని, సాకు వశం అయితే సామ్రాజ్య వైభవాలు అనుభవిస్తావు. లేదా శుష్ణించి నిషిస్తావు.”

రావణుడు యి మాటలు అని వెళ్ళిపోయాడు. రాజున పరివారం అనుసరించారు. సీతను కావలి కాస్తున్న త్రై జనం నిద్రపోయారు.

అదే సమయం అని హనుమంతుడు “రామనామం” జపిస్తూ సీత

రావణ తృణికారం

ఎదురుగా నిలిచి, సంగతి చెప్పాడు. రాముడు ఆనవాలుగా యచ్చిన ఉంగరం యిచ్చాడు. సీత ఆనందించింది. అప్పుడు హనుమంతుడు యిలా ఆన్మాడు.

“అమ్మా ! నా పీపున కూర్చో. ఈ సముద్రాన్ని దాటి. నిన్ను నీ రాముని దగ్గరకు తీసుకు వెళతా”.

అప్పుడు సీత యిలూ అంది. “హనుమ! నే శక్తి సామర్థ్యాలను శంకీం చడంతేదు. కాని రాముడు తన వర్షాప్రమానిను ప్రవర్ధించి నన్ను విడిసించుకొని వెళ్లాలి. నా ఆశయం ఆయనకు లివేదించు. నా నుర్గుగా చూడామణిని యివ్వు” అని సీత చూడామణి తీసి హనుమంతునకు యిచ్చింది.

సీత సన్నిధిన హనుమంతుడు

ఆంజనేయుడు సీత దగ్గర సెలవు తీసుకొని తిరుగుప్రయాణం అయాడు. ఇంతలో ఈతనికి ఒక ఆలోచన వచ్చింది.

లంకా దహనం

ప్రభువు చెప్పిన పని కూడా చేయలేకపోవడం అధముల లక్షణం. చెప్పినంత వేరకు పనిచేయడం మధ్యమ పురుషు లక్షణం. చెప్పుని పనినీ కూడా, దూర దృష్టితో ఆలోచించి చేయడం ఈ తుమ దూత లక్షణం. ఇందుకే ఆంజనేయుడు సీత జాడ తెచ్చనుకొన్న తర్వాత రావణుని బలం అంచనా వేయాలని భావించాడు దానికి ఒక్కపే మార్గం

ఆళోపనాన్న నాశనం చేసే రాక్షస సైరులు తన ఏవును వస్తామ ఆప్పుడు వారి శక్తియుక్తులు అంచనా వేయపచ్చ. వీళ్నను అనుసరించి రావణుని కొలువు చూడపచ్చ.

హనుమంతుడు ఆళోకవంలోని బురుజులు పడగొట్టాడు. చెట్లకొమ్మలు విచి చిందరవందరగా పడవేశాడు. కొన్ని చెట్లను కూతటివేళ్నతో పీకి పొరవేశాడు.

అద్దుపచ్చిన భటుల్ని చంపాడు. ప్రహస్త కుమారుల గర్వం అణిచాడు. అష్టయ కుమారుణ్ణీ హతమార్చాడు. అప్పుడు ఇందజిత్తు వచ్చాడు. బ్రహ్మస్తార్ణిన్న ప్రయోగించి ఆంజనేయుణ్ణీ బంధించాడు.

ఓలువుకు తీసుకువచ్చాడు. ఆంజనేయుడు రావణుని దివ్య వర్చమ్మను ఆళ్నర్వంగాచూశాడు. రావణుడు ఆంజనేయుడి ఎవరాలు తెలుసుకున్నాడు లంకానననానికి శోభ నిచ్చే ఆళోకవనాన్ని భంగపరచి సందుకు అతణ్ణీ చంపమని ఆట్టాపీంచాడు.

అప్పుడు విభీషణుడు అద్దుపడి యిలా అన్నాడు.

“అన్నా! దూతను చంపాడు. అది అపరాధం. సకల రాజులీ మర్మలు తెలిసిన నువ్వు య్యాసంగతిని విస్మరించి దూతను వథించునడం తప్ప. అయితే అతడు మన వనాన్ని నాశనం చేశాడు కనుక అతఫిని అవమాన పరచి పరపించు.”

విభీషణుని మాటలు వినిర్మిరావణుడు ఇలా ఆట్టాపీంచాడు.

“రాక్షస నైనికులారా ! తోక కోతిజాతి లక్షణం. తోకలేని కోతిని
స్వ్యాంకాతివారు పరిహసిస్తారు. కమ్మర శః హనుముతుని తోకవనిప్పు అంటేంచి
పంపండి.”

లంకా దహనం

రావణుని ఆజను శిరసాపహించి రాక్షస భీటులు హనుమంతుని తోరఫు
నిప్పంటేంచి వదిలారు. ఆంజనేయుడు తన తోక కాలిపోకుండా కాపాదమని అగ్ని
దేవుళ్ళి ప్రోర్తించాడు.

ఒక్క ఉదుటున ఆకాశానికి ఎగిరి లంకా నగరంలోని భవనాలకు నిప్పు
గా

భార్తానుండ పోష్యుల రామాయణం

పెట్టి లంకా దహనం చేశాడు. అనంతరం సముద్రంలో తోకను ముంచి మంట ఆర్పుకొన్నాడు. రామనామం జపించి సముద్రాన్ని దాటి ఇవతల తీరం చేరాడు. జాంబివంతాదులకు సీతాదేవి జాడజెప్పాడు. అందరూ ఆనందంలోహాలతో కిష్కింధ చేరారు.

“చూళాను సీతను” అని రామునకు సీతామాత కుశలం చెప్పి ఆమె యచ్చిన చూడామణిని అందజేశాడు. లంకానగరం విశేషాలు వివరించాడు. రావణుడు సీతకు రెంపు నెలలు వ్యవధి యచ్చి ఫొచ్చరించడం సంగతి చెప్పాడు.

విభీషణుడి ధర్మనిరతిని ప్రశంసించాడు. లంకాపై దండెత్తి సీతాదేవిని ఏపించుకొని రావాలని వానర వీరుల సమక్షంలో రాముడు సిశ్చయించాడు. సుగ్రీవుడు వేగుల్ని పంపి సమన్ వాసర, బుక్కజాతుల వీరుల్ని కిష్కింధుడు రానించాడు. కిష్కింధలో సమర సన్నాహం పూర్తి అయింది.

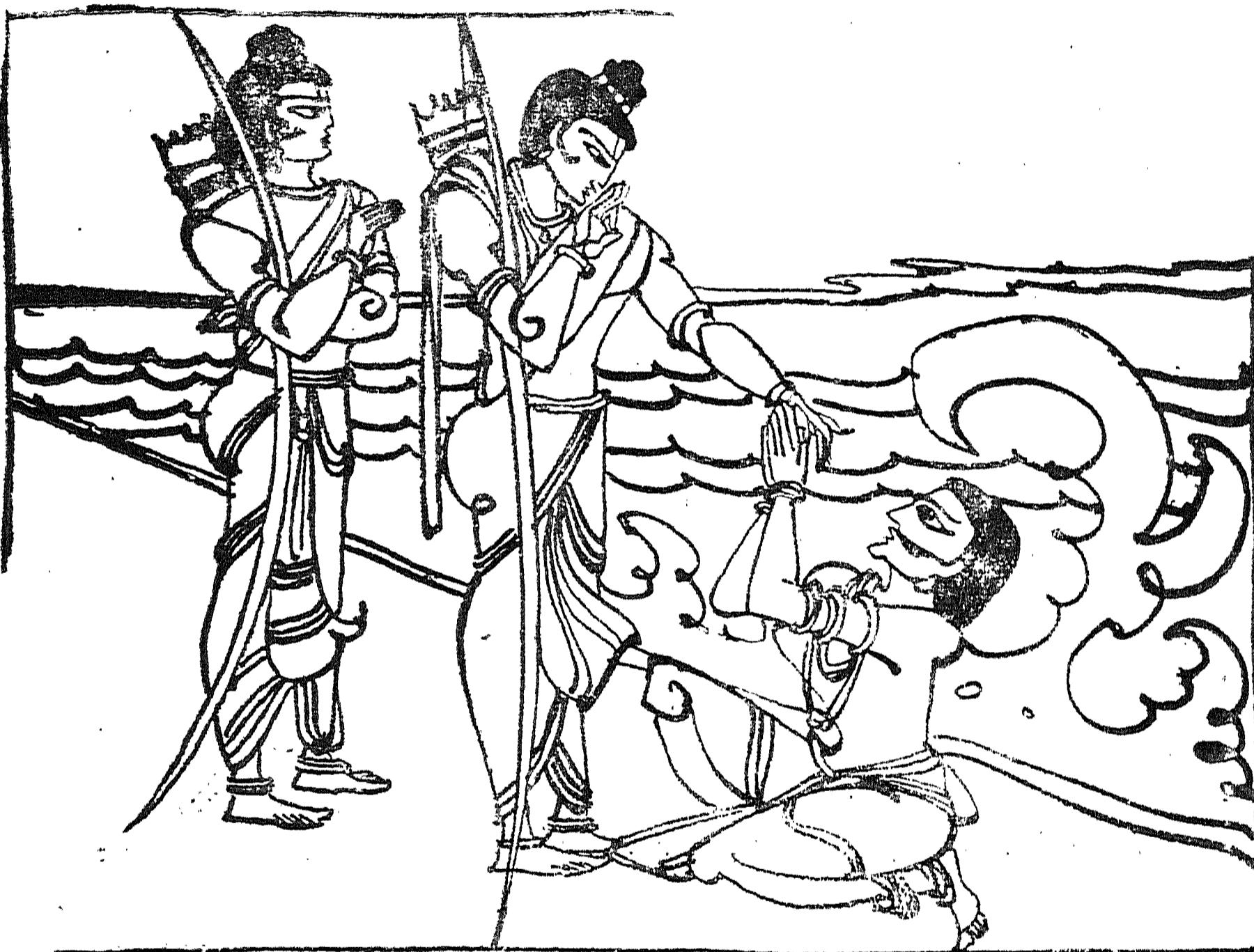
ఇది సుందర కౌండం.

యుద్ధకౌండం

ఎంత కపి పైన్యం! ఎందఱు మహావీరులు! ఎంతటి భల్లాక సైన్యం! ఎందరు భల్లాక వీరులు అందరికి అంగదుడు నాయకుడు. సుశేషుడు పై ద్వారికారి. నలుడు, సీలుడు, జాంబివంతుడు, గయుడు, గవాషుడు, గోముఖుడు, యులా ఒకొక్కరి ఆధీనంలో నూరేనికోట్లు కపివీరుల్ని వుంచారు. అందరూ సుగ్రీవరాజు ఆజ్ఞను శిరసా వహించి సముద్రంపై పు పయనం సాగించారు.

అక్కడ లంకలో రావణుడు కొలుపు తీట వున్నాడు. వేద విడుత్తెన పురోహితులు, హిత్తెషులు, విభీషణాదిభాంధవ సోదమలు కొలువులో పున్నారు. సామాన్యమైన ఒక కోతి సముద్రాన్ని దాటి, లంకలో ప్రవేశించి, నానా కీళత్తుం సృష్టించడం యేమిటి దీని పర్యవసానం యెలా వుంటుంది? మనం ఏం జేయాలి? వీటి గురించి రావణుడు చర్చిస్తున్నాడు. అందరు ఒక విధంగా నలహా చెప్పారు. చివరకు విభీషణుడు యెలా అన్నాడు;

“రావళ్లా! ఒక తోతి స్నేహించిన పల్లీలం చూశాం. రాముడి సామాన్య దైన మాపవమాగ్రుతుడిగా పరిషోభవద్దు అతడు శివధనుషును విరిచిన పీరుడని విన్నాం. పరశురాముని గర్జనిని జారించిన ఘర్మాత్మకులి అని తెలుసుకొన్నాం.

విభిషణుని శరణగతి

అందుచేత జాగు చేయక సీతాదేశిని అతడికి అప్పగించి శరణు వేదదం మంచిది. అలాకాక అతనితో యుద్ధమే జరిగేతే లంక సర్వనాశం అయిపోతుంది.”

ఈలా విభిషణుడు ఎన్నో విధాల హితవు చెప్పాడు. కానీ రావణుడు విన

తేదు. పైగా నృషిణ్ణన్ని లించపరచి, చరాయివాడిని ప్రత్యుత్తించాడన్న ఆగ్రహంతో విభిషణులైన్ని లంంచుంచి బహిష్కరించాడు.

సముద్రాన్తమై

రామునితో స్నేహం

విభిషణు తల్లి తైతని దగ్గరకు వెళ్ళాడు. సభలో జరిగిన వివరాలు చెప్పాడు. తాను యక రాముని శర్మవేదతానని అనుమతిని యమ్మని కొరాడు. ఆ మాతృమూర్తి ఆశీర్వదించి పంపింది.

విభిషణుడు సమ్మదందాటి యావలి తీరానికి వచ్చేసరికి రాములక్ష్ములు నుగ్రీవాదు వానరసైన్యంతో సాగరతీరం దూపే యోచన చేస్తున్నారు.

విభిషణుడు రాముని పొదాలు తాకి నమస్కరించి శరాం వేడారు. అంగదాదులు అడుచెప్పారు. కాని ఆంజనేయుడు విభిషణుని గుణగణాలు చెప్పాక రాముడు విభిషణుతో స్నేహానికి అంగీకరించాడు. లంకా విజయానికి విభిషణుడు నహకరించగలడని అందరూ అనుందించారు.

సమ్మదాన్ని ధాతుడం ఎలా అని ఆలోచిస్తున్నారు. పైగా సమ్మదుడు తాలోత్తాలంగా లేచి కెరటాలతో విజృంఖించి నురగలు గ్రహితున్నాము. అప్పుడురాముడు తన యుద్ధయూతకు సమ్మదుడు అడ్డం అని కోపగించి అతడిని పరాభవించాలని బాణం ఎక్కు పెట్టాడు.

ప ० తే న

అప్పుడు సమ్మదుడు భయపడి రాముని దగ్గరకు పుచ్చి నమస్కరించి యిలా అన్నాడు.

“రాముచంద్రా! మీ వానర సైన్యంలో నలుడు ఉన్నాడు. అతడు యముకి అంశలో జన్మించినవాడు. అతడు రాళ్ళతో వారథి నిర్మించగలడు. నేను నీకు నహకరించగలను.”

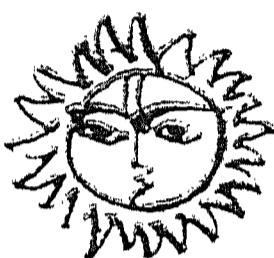
సమ్మదుడు యా మాటలుచెప్పి మాయమయ్యాడు. వానర పీరులు తమ భుజక్కిని అసునరించి రాళ్ళ బండలు, కొండలు తీసుకురాగా నలుడు వంతెన నిర్మించాడు. అందరూ “రామ” నామం ఉచ్చేస్తువురంతో ఉచ్చరిస్తూ వంతెనపై నటిచి ఆవలితీరం చేరారు. ఆ సాగరతీరాన శివిరాలు నిర్మించుకొన్నారు.

అంగద రాయబూరం

యుద్ధానికి అన్ని ఏర్పాటు పూర్తి అయియి. రాముడు యెత్తుయిన ఆసనంపై కూర్చుని ఉన్నాడు. లక్ష్మీ ఎడు ఆయన ప్రకృత నిలబడి వున్నాడు. ఆంజనేయుడు వేవన వేస్తున్నాడు. ఆప్పుడు వానర పీరుల్ని ఉద్దేశించి సర్వయుద్ధమర్మాలు తెలిసిన రాముడు యిలా ఉన్నాడు.

బాలవండ బోమ్మల రాఘవయిజం

“కపి క్రేష్ణులారా! మనం యుద్ధం చేయడానికి కృతనిశ్చయంతో వున్నాం
అందుకు తగిన యేర్పాటు. పూర్తిచేసుకొన్నాం. అయితే ధర్మ సూత్రం ఒకటి
వుంది. ఆఫరిసౌరిగా రాయిచారినిపంపి, రావణుని ఆంతర్యం తెలుసుకొని రావాలి.
మను లభిప్రాయం చెప్పాలి. వారి ఆంతర్యం పనిగెట్టాలి. రావణునికి మన అభి

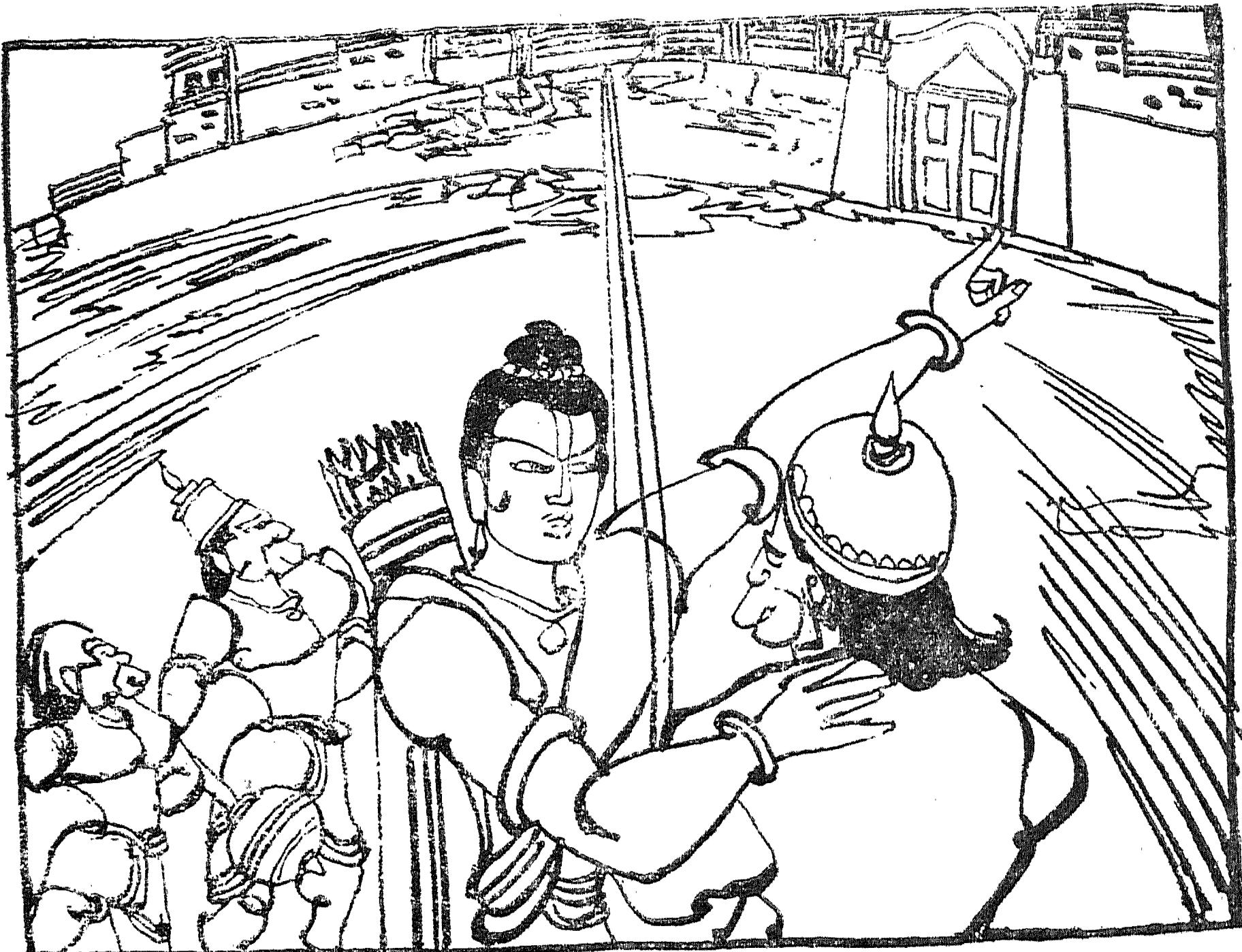

వంతెన నిర్వాణము

ప్రాయం చెప్పాలి. రావణుడు శరణుచోచ్చి నీతను అప్పగిస్తే యుద్ధం అవసరం
లేదు. యుద్ధం వలన ఎన్నో నష్టాలు వున్నాయి. ఎందరో మరణిస్తారు. ఎందరో
వికలాంగులు అవుతారు. మహావీరుల్ని రణకాళి బలి తీసుకొంటుంది. వృద్ధ రక్త

పొతం మన లక్ష్మిం కాదు. కనుక అంగదుడు రావణుని ఆస్తానానికి వెళ్లి మన అభివ్రిప్తాయం చెప్పి రావారి.

రాముని అట్ట తీసుకొని అంగదుడు రావణుని కొలువుకు రాయబారిగా ఎక్కాడు ఇలా విపరించాడు.

అంగద రాయబారం

“ఓ! లంకేశా! నేను వారి కొడుకును. నన్ను అంగదు దంటారు. ఇప్పుడు రాముని దూతగా నీ ముందు నిలిచాను. నువ్వు రాముని శరణవేడి, తమావణకోరి. సీతాదేవిని అప్పగిస్తావా? లేక యుద్ధంలో శ్రీరామచంద్రుని బాణాలకు ప్రాణా

లోడుతావా? కనుక్కురమ్మన్నాడు మా ప్రభువు. రాముడు సౌమ్యాన్మృదు కొదు. ఏదు తాళవృక్షోలను ఒకే బాణంలో నరికినవాడు. దుంధుఖి రాష్ట్రమని భయంకర కశేబరాన్ని కాలిగోటితో ఆకాశానికి బంతివలె ఎగర గోట్టినవాడు. నా తండ్రి అమేయ బిలపర్మాక్రమవంతుడు అయిన వాలిని చంపినవాడు. అటువంటి రామునితో యుద్ధంచేసి సర్వనాశనం కొనితచ్చుకొంటావో! లేక స్నేహం చేసి సకల శుభాలు పొందుతావో? ఆలోచించు.”

అంగదుని మాటలు విని రావణుడు విత్తూటహాసం చేశాడు. కను బొమలు ముడివేశాడు. సభ అదిరిపోయేట్లు తులా అన్నాడు.

“అష్టదిక్కాలకుల తలలు వంచినవాణ్ణి కుబేరుడ్ని కొల్లగోట్టినవాణ్ణి తైలాననగరిని భుజస్క్రంథాలపై నిలిపి పరమశివుకిని పూజించిన కుంభకర్ణాదిదానవ ప్రమాణులకు సోదరుణ్ణి. మేఘునాధుని వంటి అవక్ర విక్రమునకు తండ్రిని. మానవాధముడయిన రామునితో నాకు స్నేహమా! అసంభవం! సైనికులారా! ఒక మానవమాత్రుణ్ణి నా సమక్షంలో కి ర్తించిన యా దుస్సాహసిని బింధించండి.”

రావణుని మాటలు విని రాష్ట్రసైనికులు ముందుకువచ్చి అంగదుణ్ణి బంధించబోయారు. కాని అతడు వారికా అవకాశం యవ్వుకుండానే ఆకాశానికి ఎగిరి లంకా రాజ ప్రాసాదం అధిగమించి కపిసైన్యం విడిదిచేసిన శిబిరాల దగ్గర చూడు.

రావణుని అహంకారం గురించి వివరించాడు. యుద్ధం తప్పదని, రాయ బారం వృధా ప్రయాస అని చెప్పాడు.

యుద్ధం

రాముని అజ్ఞమేరకు కపిసైన్యం యుద్ధగ్రనులు చేశారు. రాష్ట్రసైన్యం తక్కువ యేమీ తినతేదు. ఉథయసైన్యాలు హోరాహోరీ పోరాదాయి.

ఎందరో రాష్ట్రసేరులు నేలకూలారు. రపిసేనలు తూడా కోఇదరు నిహతులయ్యారు. రాష్ట్రసైన్యం కపిపీరులధాటిటి నిలుపలేకపోతున్నది. పలుమార్గు

వలాయనం చిత్తగించారు. చివరకు కుంభకర్ణుము వచ్చాడు. లక్ష్ముణుడు అతడిని వధించాడు.

ఈ వార్త విన్న రావణుడు మండిపడ్డాడు. అవక్ర పరాక్రమ వంతు దయన ఇందజిత్తును పిలిపించాడు. ఇందజిత్తు సింహగర్జనచేసి యుద్ధానికి+ వచ్చాడు. లక్ష్ముణుడు అతడికి ఎమరు నిలిచాడు. పథ్మలుగేశ్వరు బ్రహ్మచర్ణం దీంకు వచ్చాడు. లక్ష్ముణుడు అతడికి ఎమరు నిలిచాడు. ప్రాగ్ అతసు కాంబరీ మాయలు తెలిసినవాడు.

సంజీవి

ఇందజిత్తు రకరకాల శస్త్రాలు ప్రయోగించాడు. లక్ష్ముణుడు వాటిని తిప్పికొట్టాడు. అతడు పన్నీన రాక్షస మాయల్ని లక్ష్ముణుడు దివ్యాయుధాలతో భిన్నం చేశాడు. చివరకు ఇందజిత్తు ఆకాశానికి యెగిరి, కనిపించకుండా యుద్ధం చేయాగాడు. అప్పుడు లక్ష్ముణుడు అత్తం ప్రయోగించాడు. ఇందజిత్తు మాయ పట్టాపుచలయింది. ఆ అత్తం అతడి కంతాన్ని భండించింది. ఇందజిత్తు సుర ణించాడు.

ఈ వార్త విన్న రావణుడు క్రోధమూర్తి అయాడు. దివ్యశస్త్రాలు తినుకొని, రథం అధిరోహించి బయలుదేరాడు. లక్ష్ముణుడితో పోరు మోరంగా సాగింది. తన కుమారుని వధించిన లక్ష్ముణునిపై శక్తిని ప్రయోగించాడు. ఆ దివ్యత్తం లక్ష్ముణుని నేలకూల్చింది. రావణుడు విజయ గర్వంతో పెళ్ళి పోయాడు.

సోదరుడు పడిపోయాడని విన్న రాముడు చింతించాడు. అప్పుడే చీకటి పడింది. ఉథయపణ్ణలు యుద్ధ విరామ భేరిలు ప్రయోగించాయి.

అప్పుడు సుగ్రీవుడు పచ్చ “సంజీవకరణి”ని తీసుకువస్తే లక్ష్ముణుడు బ్రితుకుతాడని చెప్పాడు. అప్పుడు ఆంజనేయుడు ఉత్తర దిక్కుకు పయనించి గ్రోణిగిరికి చేరాడు. అక్కడ “సంజీవకరణి”, యేదో అతనికి తెలియశేదు. అందుకని ఆ కొండనే పెల్లగించి తీసుకువచ్చాడు.

వంజీవని శెచ్చిన హనువ

సుశేషుడు ఆ వనోషధః తీని లక్ష్మీఖనకు చికిత్స చేశాడు. లక్ష్మీఖను మూడుమంచి మేల్కొర్కాడు. మరల యుద్ధానికి సేద్ధం అయాడు.

రావణ వరు

రావణుడు యుద్ధానికి మరల ఉద్యోగుడయాడు. అతడీం లక్ష్మీఖను తరిగి జీవితుడయాడని తెలిసింది. అయినా యుద్ధంలో అటో ఎటో తేల్చుకోవాలన్నదే రావణుని పట్టుదల.

మరల రజరంగానికి వెళ్ళిపోమన్న భర్త దగ్గరకు మండోదరి వచ్చింది. రాముణ్ణు శరణు వేడమని ప్రాధేయపడింది. రావణుడు వినలేదు. విజయమో! వీపస్త్రుమో తేలపోవాలని సంపల్చించి యుద్ధ ఘామిలో అషుగుపెట్టాడు.

రాముడు ఆతడికి ఎదురు నిర్మిచాడు. ఎన్నో రకాలుగా అయిథాలు, అప్రాయిలు ప్రయోగించినా ఫలితం లేకపోతోంది. అప్పుడు విభీషణుడు రావణుని దగ్గరకు వచ్చి “రామా! రావణుని నాభిపద్ధ అమృతకలశం వుంది. దానిని ఇంచ్చే తప్ప రావణుమ మరణిచడు.”

విభీషణుని మాటలు వినీ రాముడు ఈ గేయాత్మం ప్రయోగించాడు. అది రావణుని సాభి దగ్గర ఉష్ణున్ని ప్రసరించి అమృతాన్ని అపరి చేసేసింది. మను ఉణంలో రాముడు రావణుని శిరస్సుకు నురిచూసే బాణం వదిలాడు. అది రావణుని శిరస్సును చేచించింది. రావణుడు నెలకూలాడు.

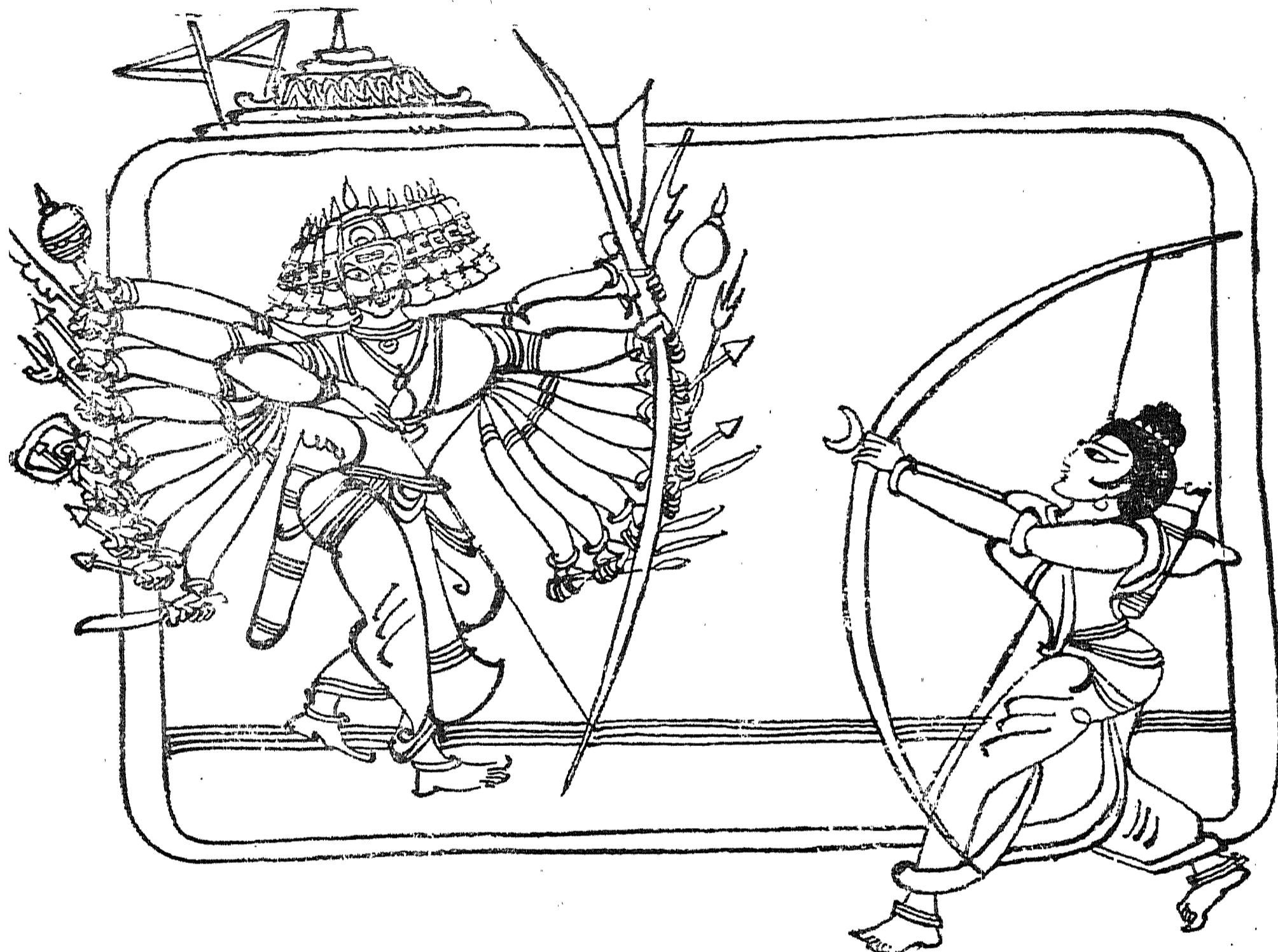
దేవతలు రాముని విజయానికి ఆనందించి పూలవాన కురిపించారు.

అగ్నిపర్ణ

రాముడు లంకా నగరానికి విభీషణుణ్ణు రాజుగాచేసి, పట్టాభిషేకం చేశాడు. ఆ తర్వాత రాక్షస త్రీయ స్నేతాదేవిని శుచిస్మానాలు చేయించి రామునకు అప్పగించారు. హర్షధ్వానాలు చేశారు. అప్పుడు రాముడు సీతతో యిలా అన్నాడు :

“జూనకీ! అయోనిజవైన సీకు ఈ మానుష ధర్మాలు వర్తించవు. కాని మన లోకంలో మర్మాదలు కొన్ని పొటేంచాలి. పదినెలల తొలం పరాయి రాజు

యంత వున్నావు. కనుక నిన్ను లోకం అనుమాన దృష్టితో చూస్తుంది. అగ్ని ప్రవేశం చేసి నీ పాతివ్రతాన్ని చాటి చెప్పు.”

రాము నంపోరం

రాముని ఆదేశానుసారం సీత అగ్నిలోకప్రవేశించింది. అగ్నిహంసైత్రుడు చల్లారాదు. అందరు అగ్నిపునీత సీతను కీర్తించారు. రాముడు సీతాదేవిని సమాదరపరస్పరంగా కౌగిలి చేర్చుకొన్నాడు.

పుష్టికం

ఆ తర్వాత రాముని ఆదేశాన్ని శిరసాపోధచి విభిన్నముడు పుష్టి విమానాన్ని నీదంచేశాడు. సీతారాములు, లక్ష్మీముడు, అ విమానం ఎక్కారు. తరువాత నుగ్రివుడు, అంగదుడు ఆంజనేయాది కపిళైషులు విభిన్నముడి రాజున ప్రముఖులు పుష్టి విమానం అధిరోహించారు. అది మనోవేగాన అయోధ్య వైపు పయనించింది. మార్గంలో దిగ్భరద్వాషుని ఆశ్రమంలో విందారగించారు. ఆంజనేయుని నందిగ్రామం పంచారు. రాములక్ష్మీముల కుశల వార్తను, వస్తున్నారన్న వార్తను ఆంజనేయుడు ముందుగా భరతునకు చెప్పాడు. భరతుని ఆనందానికి అవధులు లేపు.

రామరాజ్యం

సీతారాము లక్ష్మీములు, భరతుడు అయోధ్య చేరారు. కౌసల్య, సుమిత్ర, కైతేయ మాతలు వారిని చూచి ఆనందించారు. కపిలీయులతో రాజున ప్రముఖులతో నగరం కలకలలాడింది.

ఒక సుభముహరాణ, సీతారాములకు పట్టాఖి పేకం జరిగింది.

రామరాజ్యం అవతరించింది. ప్రజలకు యొటువంటి బాధలు లేవు. ప్రత్యుత్తి వైపరీత్యాలు లేవు. ఆకాలమరణాలు లేవు. ఆకలి దప్పులు లేవు. కరవు కాటకాలు లేవు. అంతా సుఖిక్షం. అంతా ఆనందమయం. అదే రామరాజ్యం.

ఉత్తరకాండ

పథ్మాలును లోకాలలో రామరాజ్యం గురించిన ప్రశంసలే వ్యాపించాయి నీంహాననం అధిష్టించినప్పుడు, స్వపర వేదాలులేని భర్తమూర్తి. కుటుంబ వ్యవస్థ రాలు వచ్చినప్పుడు కల్యాపంలేని కాంస్య మూర్తి. అంతఃపురం చేరి నప్పుడు భార్యను అలరించే ప్రేమేక శృంగార స్వరూపుడు. ఆశ్రితుల పాలిట యమపోశం. ఏ కోణమంచి చూసిన రాముడు ధర్మస్వరూపుడు.

శ్రీరామ వర్ణావ్యాప్తం

ఈ మాటే అందరి నోటు చెస్తవస్తున్నది. అయినా ప్రజలు తన పాలన గురించి చేమనుకొంటున్నారో, వారి అశయకూండలు ఎలా మారుతున్నాయో తెలుసుకొనడం రాజు శాథ్యత. అందుకే రాజు గూఢచారుల్ని ఉపయోగిస్తుంచాడు.

ప్రశ్న వా నృ

రాముని గూఢచారులకు నాయకుడు భద్రుడు. ప్రతిరోచు అర్థరాత్రి చాటిన తరువాత ఆతడు రాముడైన కలుసుకొని, ప్రజల అంతర్యాలు విప్పి చెప్పే వాడు. అలాగే ఒకనాటి రాత్రి భద్రుడు రాముని రహస్య మందిరంలో కలిశాడు చాలా దీనంగా యిలా విన్నపించాడు.

“ప్రభూ! రామరాజ్యంలో న్యాయానికి, ధర్మానికి వెద్ద పీట అనిఅందరు అంటున్నారు. కానీ నలుగురు కలిసిన చోటు. నాలుగు బాటల కూడలిలో మాత్రం ఇక అప్పుతి వినవస్తున్నది. పరాయివాడి యింట దాడాపు పది నెలలు గడిపిన సీతను తెచ్చి రాముడు యేలుకొంటున్నాడు అని. అగ్నిప్రస్తీత అఱుస జానకీదేవి పవిత్రతను లోకం పసిగట్టలేక పోతోంది. ఇది రాముని ధర్మ స్వరూపంపై రాపు చ్చాయలు ప్రసరిస్తున్నది.

భద్రుని మాటలు విని రాముడు విచలితుడయాడు. అంతలోనే తమా యించుకొన్నాడు. భద్రుడై పంపివేశాడు. లక్ష్మీఱునికి వార్త పంపాడు. అన్న... కాదు రామచంద్రప్రభువు ఆజ్ఞ అందుకొని లక్ష్మీఱుడు వచ్చి నమస్కరించి నిలిచాడు. ధీరగంభీరమ్మార్తి రాముడిలా అన్నాడు :

“లక్ష్మీ! శరత్కాల పూర్విమ. కాంతివంటి రఘువంశ యశస్వుకు కళంకం వచ్చింది. దానిని పరిహారించుకోవాలి. ఈ కళంకం ప్రీతిన సీతవల్ల వచ్చింది. కనుక “నిండు చూలు” అని సందేహించక మా ఆజ్ఞను శిరసావహించి అమెను అదవులలో వదిలి రా!”

లక్ష్మీఱుడు విచలితుడయాడు. రాముని మాటలు కాదనలేదు. పైగా

జూనకిదే. అడవుల అందం చూడాలని కోరింది. ఆ వాక్యాతో ఆమెను అడవు లలో విడిచిరమ్మని అన్నగారి ఆజ్ఞ.

కుశలవులు

తెల్లవారింది. లక్ష్మీఱు సీతాదేవిని రథంపై కూర్చుండబెటుకొని గంగా తీర ప్రాంతాలలోని అడవులకు పయనమైనాడు. ఆమె మనస్సు పీపిపరివిధాలా

అవకుశల రామాయణ గానం

కేదును శంకిస్తున్నది. అయినా అడవుల భయంకర, రమణీయకతను చూడాలన్న కోరిక ఆమెకు ఎక్కువగా ఉంది.

లక్ష్మణుడు గంగాతీరం వద్ద ఒక అడవిలో రథం ఆపాడు. సీతను దిగు మన్మాము. ఆమె దిగింది. అమోనిజ్ పై, అదిక క్రివలే ప్రిపకాళిస్తున్న ఆమెకు నమస్కారం చేశాడు. తరువాత యిలా అన్నాడు.

“అమ్మా! ప్రజలు వేసే నిందను రఘువంశస్తులు భరించలేదు. పైనా ప్రణావాక్య వారికి శిరోధార్యం. అందుకే ఏ పాపం యెదుగని రామచంద్రప్రభువు త్రయి. కారణం పదులయింట వుండి వచ్చిన జ్ఞానకిని రాముడు యేలుకొంటున్నాడని ప్రజలు అపవాదు వేశారు.”

లక్ష్మణుడు యా మాటలు చెప్పి పట్టరాని దుఃఖభారంతో అయోధ్యకు వెళ్ళాపోయాడు. సీత తనకు కలిగిన దుస్థితికి విలపిస్తూ. గంగాతీరాన దిక్కులు తోచక సంచరిస్తుండగా వాల్మీకి అటు వచ్చాడు.

ఆ నిండు చూలాలిని చూశాడు. తండ్రివలె ఆదుకొన్నాడు. ఆశ్రమానికి తీసుకుపెశాడు. అభయం యిచ్చాడు. ఆశ్రయం కల్పించాడు. అక్కడ ముని కాంతలు ఆమెకు సేవలు చేస్తున్నారు.

ఒకానోక శుభసమయంలో ఆమె శవల పీల్లలను ప్రసవించింది. వాల్మీక్య మహారి వారికి కుశలవులు ఆని పేచు పెట్టారు. వారు శుక్లపక్ష చంద్రుని వలె దినదిన ప్రవర్తమానుత్రైనారు. పటుకు నేర్చాడు, ములుకు పట్టడం నేర్చారు, పాటు నేర్చారు. అటు నేర్చారు. అన్ని విద్యలలోను ఆరితేరారు. వాల్మీకి వారికి రామాయణ కథాగానం నేర్చాడు. ఆశ్రమానికి కాదు. ఆ మట్టప్రక్కల జనపదాలకు, మున్మాశ్రమాలకు వారిద్దరు పెలుగైనారు.

అశ్వీమేధం

రాముడు లోలోపల సీత గురించి వేదన పడుతున్నా రావకాద్యాలలో ధీరోదాత్తంగానే వ్యవహారిస్తున్నాడు. కులగుతువు, బ్రిహ్మవిద్యావేత్త అయిన వచిష్ఠుల వారి ఆజ్ఞను అనుపరించి అశ్వీమేధం తలపెట్టాడు. రావణాబ్రిహ్మహత్యాగోష పరిహారానికి, రాజ్య విస్తర్ణకు ఆ యాగం అవసరం అని వచిష్ఠుడు సలహా చెప్పాడు.

భార్యలేనివారు ఆ యాగం చేయరాదు. రాముడు యేకపట్టిన్నప్రతుడు. రనక్ ఆయన మరల వివాహం చేసుకోదు. మరి మార్గాంతరం! త్వరిక నీతను తయారుచేయించారు. బంగారు నిర్మితమును సీత విగ్రహించి ప్రకృతన వుంచి, రాముడు అశ్వమేధానికి సంకల్పం చేశాడు.

మేలుజాతి సురాన్ని పదిలారు. దానివెంట శత్రుఘ్నుడు వెళ్ళాడు. ఏ దేశం తిరిగినా దానిని పట్టుకొనే వీరుడేలేదు. అందరూ రామునికి దాసోహం అన్నారు. కాని గంగాతీర మున్మార్పిషమంలోని శాలకులు సురాన్ని పట్టుకున్నారు.

వీట వీరమాత్ర

ఆ స్వర్పం నుదుట వత్తుంపై యలా ప్రాణి పుండి. దానిని లపుదు చదివాడు.

“పీరపత్ని, వీరమాత అయిన కౌసల్యాదేవి కుమారుడు. రావణాది ద్వష్ట రాక్షస నంహరం చేసిన జగదేక ధనుర్ధరుడు శ్రీరామచంద్రప్రభువు విడిపెంచిన అశ్వరోధ యిది. పీశుడెనవాదు పట్టుకొసవచ్చు.”

అప్పుడు లవకుశులు యిలా అనుకోన్నారు.

“మన అమృత సీతాదేవి కూడా పీరమంత అన్న గౌరవం పొందాలి. కనుక దీనిని ఒందిద్దాం. ఎవరు వస్తారో చూద్దాం. మన పరాత్మం చూపేద్దాం తాతయై పేరు, అమృత పేరు సార్కతం చేద్దాం” అని గుర్తాన్ని బంధించారు.

నురాన్ని మునిశాలకులు బంధించారని శత్రుఘ్నుడు సైన్యంతో
యుద్ధానికి వచ్చాడు. కుశలవులు ఆ సైన్యాన్ని పరాజితం చేసి శత్రుఘ్నునీ
మూర్ఖుపోయేలా చేశారు. యా దూట విన్న భరతుడు రంగంలో ప్రవేశాడు.
అతడికి అదేగతి పట్టింది.

ఆప్పుడు లక్ష్మిబుడు సైన్యంతో వచ్చాడు. మేఘనాథాది రాజులు ప్రిము అల్లిన్న సునాయానంగా సంహరించిన ధానుమృదు ఉట్టిబుడు.

ఆ బాలకులలో సీతారాముల పోలికలు చూసేన లక్ష్మీఱడు వాతిపై అప్పుం ప్రయోగించలేకపోయాడు. వారికి నాయన చెప్పి చూశాడు. అలాంతో

నృత్యాల నిస్తానన్నాదు. వారు వినలేదు. శాంతి వచనాలు వద్దన్నారు. చివరకు యుద్ధానికి తలపడ్డారు. లక్ష్మీఱుడు కూడా మూర్ఖపోయాడు.

రామయు తండ్రి

యుద్ధంలో మనిషాలకులు లక్ష్మీఱుని నైసైన్యంగా వోడించారని అయోధ్యకు కటురు అందింది. ఉషిష్మల వారి అనుమతి తీసుకొని రాముడే రథం ఎక్కాడు. సరాసరి యుద్ధరంగాఁ కీ వచ్చాడు. శంఖనాదం ధనుష్ణంకారం చేశాడు.

ఎదురుగా లలిత పులవ శ్రీమల శరీరాలతో జ్యుత్తతేజం, బ్రిహ్మతేజం సమపాశ్చలో రంగరించి పోతపోఁసట్లున్న బాలకులు ఇద్దరు విల్ల ము్ములు ఎక్కు పెట్టి వున్నారు. శ్రీ, భాల, వృథల్లపై తాను బాణం ఎక్కు పెట్టరాదు.

అంతేకాదు రాముడి మనస్సు వారిని చూడగానే పుత్రవాత్సల్యంతో పొంగిపోయింది. ఆఛాలకులు సై తఁ బాణాల్ని సంధించలేక పోతున్నారు. వారి ముగ్గురి చూపులలో ఆత్మియానుఁడాలు ప్రసవిస్తున్నాయి. వారిమనస్సులు మూగ బాసలాడు కొంటున్నాయి.

ఇంతలో ఈ నంగతి తెలసి వాల్మీకి, సీతను తీసుకొని అక్కడకువచ్చాడు. కుశలవులు రాముని బిడ్డ లనిచెప్పాడు. అగ్ని సంస్కారం పొందిన ఆదర్శ శ్రీ రత్నం జానకి అని. ఆమెను స్వీచ్ఛించమని రాముని హితవుచెప్పాడు.

రామయు తండ్రి అంగీకరించాడు. భార్యను, బిడ్డలను తీసుకొని అయోధ్య చేరాడు. అశ్వమేధాన్ని దిగ్బ్రిజయంగా పూర్తి చేశాడు. ఆ తర్వాత సర్వజన రంజకంగా చతుర్ధశ భువన ప్రశంసార్థంగా పదకొండువేల సంపత్సరాలు రాజ్యపాలన చేశాడు. నాటికి, నేటికి రామరాజ్యమే అందరికి ఆదర్శం అయింది. రాముడు ఆరాధ్యుడయ్యాడు!

ఇది ఉత్తర కాండం.

రామాయణ విజోనం

రామాయణంలో రాముని కథ, సీతారాముల శష్ఠాలు, రావణుని దౌష్ట్యం, శ్రీ

లంకానగర వైభవ పతనాలు, వానరజాతి విశిష్టత నురించి తెలుసుకొన్నాం. ఇప్పుడు రామాయణంలోని పాత్రల, ప్రాంతాల, నగరాల వివరాలు తెలుసుకొండాం.

సంస్కృత రామాయణం మొత్తం 24 వేల శ్లోకాలతో ఏడు కాండలూ విలసిల్లింది. దీనిలో ప్రధానంగా పచ్చ పాత్రలు.

వాల్మీకి : మహాకవి, ఆదికవి, రామాయణకర్త, లవకుషులకు పాతాలు చెప్పిన గురువు.

నారదుడు: బ్రహ్మ మానసపుత్రుడు, దేవర్షి, లోకాపకారమే జీవితధ్వయంగా సంచరించే మహానీయుడు.

దశరథుడు: అయోధ్యానగరానికి చక్రవర్తి, మహాయోధుడు. సూర్యవంశ రాజులక్రితిని నిలిపినవాడు.

వశిష్టుడు : దశరథుని కులగురువు, బ్రహ్మర్షి, రాముని జగదేకపీఠునిగా తీర్పిదిద్దిన గురువు.

భాషాలి : దశరథుని రాజ్యంలో మేధావి.

విశ్వమిత్రుడు : బ్రాహ్మర్షి. మహాక్రింపనున్నడు. రామ, లక్ష్మీషులకు దివ్యశత్రువు ప్రసాదించాడు.

శతానందుడు : జనకమహారాజుకు కులగురువు. ధర్మధర్మ వివేచన చేయగల దిట్లు.

కౌనంద్య : కోసలదేశరాజు కూతురు. దశరథుని పెద్దబార్య. రామునికి తల్లి అయిన జగదేకమాత.

సుమిత్ర : దశరథుని రెండవ భార్య. ఉమానుణం మూర్తిభవించిన ఇల్లాలు. లక్ష్మీషుని, శత్రుఘ్నుని ప్రసవించిన ఆదర్శమాత.

తైతీయ : దశరథుని మూడవ భార్య. కేకయరాజుపుత్రి. భరతుని తల్లి.

మంథర : తైతీయకి అరణపుదాని. అంతే పుత్రుణించివారు పంపిన పరిచారిక.

సుమంతుడు : దశరథుని మంత్రులలో ముఖ్యుడు. రాముణ్ణు అడవిలో దిగ వెళ్లి పచ్చనవాడు.

గుహలు : నిష్ఠాదరాజు. నీతారామలక్ష్మీషులిన్న గంగ దాటించిన భక్తుడు.

ఆగస్త్యదు : కుంభసుఫవు. రామునకు దివ్యస్త్రార్థిలు ప్రసాదించిన మహార్థి.

ఆర్తి : బ్రహ్మర్థి. రామలక్ష్మణులకు దివ్య తత్వబోధ చేసిన పుణ్యమూర్తి.

భరద్వాజుడు : ఆనాడు ఆయన కులపతి. ఎందరో విధ్యార్థులకు శత్రు శాప్త విధ్యా బోధన చేసినవాడు. భరద్వాజులిందు లోకప్రసిద్ధమైన విందు. ఆయన రాముడు వనవాసానికి వెళుతున్నప్పుడు కందమూల ఘలాలతో విందు చేశాడు. రావణుని చంపి అయ్యాధ్వర్యుకు తింగి వెళుతున్నప్పుడు ష్ట్ర్యూడ్సో పేతమైన విందు చేశాడు. ఇవి సందరోఘచితమైన విందులు. మొదటిది మని కులానికి తగిన విందు. రెండవది రాజకులానికి తగిన విందు.

జనకుడు : మిథిలారాజ్యాధిపతి. రాజర్థి. సీతను పెంచిన తండ్రి. వేదాంతి.

సుమేధాదేవి : జనకుని భార్య. పేరుకు తగిన ఇల్లాలు.

శాంతాదేవి : దశరథుని కుమార్తె. కాల్ప్రమంలో తిమెను దశరథుడు తోమపాద రాజుకు దత్తు ఇచ్చాడు.

ఖుష్యశ్వంగుడు : విశాండకమహార్థి కౌదుకు. దివ్యశక్తి సంపన్నుడు. శాంతాదేవికి భర్త. పుత్రకామేష్టి యజ్ఞానికి అద్వార్యుడు.

తహల్యి : బ్రహ్మమానన పుత్రుత. గౌతముని భార్య. రామపాద స్వర్పతో పునీత అయన సౌభ్య.

తాటకే : బ్రహ్మరాజుని. రామునిచే చంపబడినది.

సుభాషుడు : తాటకే కౌదుకు. రామునిచే చంపబడ్డాడు.

మారీచుడు : సుభాషుని శాప. రామబాణం తగిలి, పారిపోయి నమ్మదంలో దాగాడు. మాయలేడిగా వచ్చి రామునిచే చంపబడ్డాడు.

పరశురాముడు ! విషుమూర్తి అవతారం. ఇరవై షికసారులు రాచకులాన్ని నాశసం చేసినవాడు. రామునికి టైప్పణ తేజాన్ని అందించి, తపస్సుకు వెళ్లి పోయాడు.

ఖార్పుణి : రావణుని సోదరి. లక్ష్మణుచే పరాఫవించబడినది.

ఖరదూషులు : రావణపరివారంలో రారు, రామునిచే చంపబడ్డారు.

రావణుడు : లంకా సౌమ్యాజ్ఞ వ్యక్తి. తైతని కుమారుడు. శివపూజా ధరం ధరుడు.

విశ్వాసుడు : రావణుని సోదరుడు. భర్తృపరాయణుడు.

కుంథక్రూడు : రావణుని సోదరుడు. మహాబలవంతుడు.

ఇంద్రజిత్తు : రావణుని కుమారుడు. మహాపరాక్రమశాలి. మేఘవాధుడని ఇతడికి మకొక పేరుంది.

మంషోదరి : రావణుని పట్టమహాషి. మయ్యలిహ్నా కుమం తె. మహాపతివ్రత. సొందర్య రాళి.

వాలి : వానర రాళి. అంద్రుని అంశతో జన్మించినవాడు, మహాబలవంతుడు.

సుగ్రీవుడు : వాలి తమ్ముడు. అగ్ని అంశతో పుట్టినవాడు. మైత్రికి. ఆజ్ఞా ప్రేకు నతు పెట్టినది పేరు.

హనుమంతుడు : అంజనీదేవిపి వాయువు కృపవలన జన్మించినవాడు. మహాపరాక్రమవంతుడు, శత్రువుని నమన్యతుడు, నవవ్యాతరణ పండితుడు, చక్కటి యాత, భత్రీ విశ్వాసాలకు హనుమంతుడే ఉదాహరణ.

చాంబవంతుడు : బ్రహ్మ అంశతో జన్మించినవాడు లతిబలవంతుడు. ఖూడ్ జాతికి రాళి. యుక్తాయుత వివేచన చేయగల నమర్థుడు.

సలుడు : వానర రాజుంలో ముంబి నేర్వరి అయిన స్ఫురతి. తణ్ణాటి భాషలో చెప్పాలంపే అతడు చేయి అయిన ఇంజనీరు. సమ్మదంపై సేతువు కల్పించిన వాడితడే. సేతు నిర్మాణ విద్యుత్తయితడికి ఛాగా తెలుసు.

సీలుడు : వానర వీరులలో ప్రముఖుడు, బంచు విద్యానేర్వరి.

అంగదుడు : వాలి కొడుకు. మహావీరుడు. వానర రాజువినికి యువరాణి. తపి సేనాధిపతి.

గవయుడు : రపి వీరులలో ముఖ్యుడు.

గవాడు ; రపి శ్రేష్ఠులలో వీరుడు.

సుశేషుడు : వానర రాజుంలో నిపుణుడైన వైమ్యుడు. రామరావుఱ యుద్ధ వమ

యంలో వై దక్క ఓవిరాలలో యతదే ప్రపథాన వై ద్వ్యాదు.

రాముడు, లక్ష్మీషుడు, భరతుడు, శత్రుఘ్నుల వివరాలు, సీతా, తెంరిష్ట, మాండవి, ప్రసృతకీర్తుల నుణగణాలు రామాయణకథలో అంతరీనాలు. ఇక ఇప్పుడు రామాయణంలో వచ్చే కొన్ని ప్రాంతాల వివరాలు తెలుసుకొందాం.

అయోధ్య : రఘు వంశస్థుల రాజుధాని. ప్రస్తుతం ఉత్తరప్రదేశ్లో ఉంది. ఇక్కడ గంగానది ప్రవహిస్తోంది. దీనినే నరయా నది అని కూడా పేలుస్తారు.

మథులి : జనక రాజు రాజుధాని. ప్రస్తుతం పీహోర్లో వుంది.

ఘంఘవలి : గోదావరీ తీరాన మహారాష్ట్రలో వుంది. రాముడు తన వనవానకాలంలో వచ్చి మదిశగా వచ్చి దక్షిణానికి పయనించాడు.

దండకారణ్యం : వింధ్యకు దిగువ నుంచి దక్షిణ ప్రాంతం వరకు విన్నరించిన అడవి. ఇక్కడ అనేకులయిన రాక్షసులు ఉండేవారు. ఇక్కడే మన్మాశ్రమాలు ఉండేవి.

జనస్తానం : దండకారణ్యంలో ఖూరాకార్యలైన రాక్షసులు నివనించిన ప్రదేశం.

కెష్టంధ : దండకారణ్యానికి దిగువున, ప్రదవిడ దేశం వరకు విన్నరించిన ప్రాంతం.

కెష్టంధ మినహాయించి మిగిలిన దండకారణ్యంలో యొక్కవ ప్రాంతాన్ని రావక్కానురుడు జయించి శూర్పుళభా పసుపు కుంకుమ క్రింద యచ్చి నట్టు ప్రతీతి. అందుకే శూర్పుళభా యా ప్రాంతాలలో ఉండేది. అంతేకాదు రావణ రాజ్యంలై ఉత్తరాదివారు కన్నెత్తి చూడకుండా రాక్షస గూఢచారులు యా అడవిలో తిరుగుతుండేవారు. రాముడు వచ్చేవరకు ఆర్యులు దక్షిణ దిగ్ంబరియం చేయలేదు. ఇది చారిత్రకులు చెప్పేమాట.

లంక : ఇది హిందూ మహానముద్రంలో ఉంది. ఇప్పుడు మనం శ్రీలంక అని పేలుస్తున్న దేశం మాత్రం ఆనాటి రావణలంక కాదు. ప్రస్తుతం

అస్తేశ్రీలియాగా పిలువబడుతున్న ఖండం ఆనాటి “లంకాఅని” ఒక వాదం వుంది. ఆనాడు ఆ ఖండం భారత దేశానికి 800 మైళ్ళు (శతమోజు నాల) దూరంలో ఉండేదట. కాల్క్రమంలో నమ్మదపు ఒరిపిడి, భూఖండాల కదలికవల్ల అది దూరంగా జరిగిపోయింది.

ఆ లంకను కుబేరుడు మహావైశవంగా నిర్మించాడు. లంకా నగర విస్తీర్ణం యెనిమిది యోజనాలని అంటారు. అక్కడ అన్నీ బంగారు మేడతే. చక్కటి ఉండ్యానాలు, తీర్పిదిచ్చిన వీఘలు, రషణ యొర్కాటు, లలిత కళల పోషణాలకు పేమిటి లంకానగరం వైశవాన్ని అంజనేయుడు, సుందరకాండలో అద్భుతంగా చెప్పుకొన్నాడు. అందుకే అటువంటి లంకను వడలవద్దని లక్ష్మణుడు అన్నప్పుడు శ్రీరాముడు యిలా అన్నాడు.

“అపిస్వర్ష మయి లంకానమే లక్ష్మణ రోచతే
జననీ, జన్మఫూమిశ్చ స్వర్ధాదపీ గరీయనీ”

“లక్ష్మణా! లంకానగరం స్వర్షమయమే కావచ్చ కాని కన్నతల్లి మాతృ దేశం స్వర్గం కన్న గొప్పవని మరిచి పోతు.”

ఈ విధంగా రాముడు భారతీయులకు మాతృదేశ ప్రాశస్త్రాన్ని చాటి చెప్పి ఆదర్శ ప్రాయుడయినాడు.

ఆనాటి ప్రపంచ పటుం

రామాయణం క్రిష్ణంథాకాండను కొంచెం శ్రద్ధగా పరిశిలిస్తే ఆనాటి ప్రపంచ (భూగోళం) పటుం నుర్మలువస్తుంది. నీతను ఆన్మేషించడానికి ముగ్గివుడు వానర పీరుల్ని నమీకరించాడు. వారందరిని ఉద్దేశించి తూర్పుదిశగా ఎవరు వెళ్లాలో, పశ్చిమ తీరాన్ని ఎవరు ఆన్మేషించాలో, ఉత్తర భూముల్ని యొవరు వెదకాలో, దక్షిణ దిక్కున యొతవరకు వెళ్లాలో నిర్దేశించాడు.

అతడు ఆయా తిక్కులలో వచ్చే ప్రాంతాలు, ప్రదేశాలు, దేశాలు నుండి

నద, వనాలు గురించి చేసిన వర్ణనల్ని బ్రటీ రామాయణ కాలం నాటి భూగోళం మనకు తెలుస్తుంది. ఆయా వివరాలతో కొండచు రాత్రువేత్తలు చరిత్రకారుల్ని కొన్ని పట్టాలు తయాదు చేశారు. “రామాయణ కాలీన భూగోళం” పేరున పున్నకసే వెలువరించారు.

స్వగీవుడి వర్ణనలను బ్రటీ తూర్పున చైనా, పశ్చిమాన ఆఫ్రికా, దాకిషాన ప్రధువ్యాంతం, ఉత్తరాన సైబీరియాపరకు విస్తరించిన భూగోళాన్ని మనం అర్థం చేసుకొన గలుగుతాము. ఈ వర్ణనల్ని కొంచెం భౌగోళిక విజ్ఞానంతో సరిపోయి కొనగలగాలి. వాల్క్రూకి రామాయణం వ్రాసేనాటికి తెలియవచ్చిన భూఖండం న్నితిని గ్రహించడానికి యిది ఉపకరిస్తుంది.

ఇదే విధంగా లంకానగరంలో ఆంజనేయుడు చూసి వర్ణించిన నంగతులు ఆనాటి ఆ ప్రాంతపు ఆచార వ్యవహారాలు గురించి తెలియజేస్తాము. అక్కడి పర్వతాలు, చెట్లు, లతలు, వనాలు అక్కడి భూభౌతిక, వివరాల్ని సుఖోధకం చేస్తాయి. పంచవటి, జనస్థానం, దండకారణ్యం, కిష్కింధ, మహాంద్రపర్వతం, సువేలాది, మైనాకపర్వతం మొదలయినవన్నీ రామాయణ కాలంనాటి భూగోళం న్నితి గతులను వివరించే ఏశేషాలే.

కథానుసారంగా వర్ణితమైన నదులు, నదాలు, వనాలు, ఉపవనాలు, కొండలు, అడవులు ఆ ప్రాంతాల జూనపదుల జీవన విధానాలు. మున్మాక్రమాలు-రామాయణం ఓక మహాజాతి యొక్క సాంస్కృతిక చరిత్రను, భాగాళిక యేక త్యాగాన్ని వివరించినదని అనిపిస్తాయి. ఈ రకంగా రామాయణం ఓక జాతి ఇతిహాసం. ఓక భూఖండపు సమ్మగ్ర వివరణ యచ్చిన చరిత్ర. అన్నింటినీ మించి ఆదర్శ సమాజపు రూపురేఖలు మనముందుంచిన దివ్య పురుషుడు రాముని చరిత్ర రామాయణం.

సైనిక - గూడుచారి వ్యవస్థ

రామాయణంలో సందర్భాన్ని బట్టి ఆ కాలపు సైనిక, గూడుచారి వ్యవస్థ స్వీరూప స్వభావాలు, దౌత్యానీతి మర్యాదలు వర్ణితమైనాయి. దశరథుని కొలువులో ఎనిమిది మంది మంత్రమండివారు. ఇది అష్టప్రధాని వ్యవస్థ అన్నమాతు. ఏరు లక్ష్మి కీలకమైన యెనిమిది శాఖల్ని నిర్వహించేవాడు. ఒకరు శాంతిభ్రదతలు మరొకరు రఙ్జణ, ఇంకొకరు ఆహారం, వేరొకరు ఆరోగ్య వ్యవహారాలు, మరొకరు విషయ, వేరొకరు సాంఘిక సమస్యలు, మరొకరు విదేశ వ్యవహారాలు, వేరొకరు గూడుచారి వ్యవహారాలు, చూసేవారు.

రాముడు చైత్రవర్షి, వశిష్ఠుడు ప్రధాన న్యాయమూర్తి, భద్రుడు గూడుచారి శాఖలు అధిపతి, లక్ష్మీణాదులు అంతరంగిక వ్యవహారాలలో సలహాదారులు. ఎవరెంతటి ఉన్నత పదవిని నిర్వహిస్తున్నప్పటికీ అందరూ రామాజుకు బధ్యతె వుండాలి. అయితే రాముడు మాత్రం వశిష్ఠుని నిర్ణయానికి కట్టుబడి వుండాలి.

యుద్ధకాండలో రామాయణ కాలంనాటి సైనిక వ్యవస్థ రూపరేఖలు వర్ణితం ఆయ్యాయి. ఈనాడు మనం మన సైనిక వ్యవస్థను విభజించుకొన్నట్టే ఆనాడు వారు సైనిక పటూలాన్ని విభజన చేశారు. ఈ విభజన సైనికచాలనానికి అదుపును సైనికుల సామర్థ్యం పెంపుదలకు అవసరం. ఈనక ఆ దృష్టితోనే సేనానివహాన్ని వారు విభాగించారు.

ఆనాడు ముఖ్యంగా రథ గజ తురగ పదంతి దళాలుండేవి. రథ ఇంటే రథాలు, గజ అంటే ఏనుగుల సైన్యం, తురగ అంటే గుర్రాల సేన పదాతి ఇంటే సైనికుల సమూహం. పైగా అప్పట్లో నిప్పుబాణాలు, శత్రుఘ్నులు వాడినట్లు ఆధారాలున్నాయి.

ఇప్పుడు మనం సైన్యాన్ని డివిజన్, బెట్టలియన్, వంతి పదాలకో సీలిచి

స్తోత్రముల పద్మం, మహాపద్మం, అచ్ఛాదం, అష్టాషి, వంటి పదాలతో సైనిక సంఘ్యము నిర్దేశించేవారు. అది ఆనాటి సైనిక శాస్త్రాలలో స్ఫురణగా వ్రాయబడి ఉంది.

అలాగే పూర్వాహాలు గుణంచిన విపరాలున్నాయి. శత్రువు ఒక రకమేస పూర్వాహం పన్ని ముందుకు వస్తుంచే వారిని దెబ్బతీయడానికి ప్రతిపూర్వాహం పన్ని ఆనాటి పద్ధతి. శత్రువు “నాగపూర్వాహం” పన్ని ముందుకు వస్తున్నట్లయితే ఆ పూర్వాహాన్ని చేరించడానికి “గరుడ పూర్వాహం” పన్నేవారు. “నాగపూర్వాహం” అంటే పాము ఆకారంలో సేనని నడవడం అని ఒక అర్థం. కాని పాము ఏ గతిలో నడుస్తుందో పరుగు పెదుతుందో తయారెదుతుందో శత్రువుపై పడుతుందో ఆరీతిగా సైన్యం నడవడం అనీ సైనిక విన్యాశాత్మక త్తులు కథనం అలాగే “గరుడపూర్వాహం” అంటే గరుడపక్షి వలె సైన్యాన్ని అమర్చి నడవడం అని ఒక అర్థం. కాని సైన్యం “గరుడపక్షి” మాదిరిగా వేగంగా గురితపుకుండా సంచరించడం అని అంతర్భార్యం.

ఇలా ఆనాడు సైనికుల చలన చాలనాలు నియంత్రితమై వుండేవి. ఆనాడు యుద్ధంప్రార్థించు ఆ యుద్ధంలో సంబంధం ఉన్నవారు మాత్రమే ఎక్కువ నష్టపోయేవారు. కాని యా నాటి యుద్ధానీతి, రీతి వేరు. యుద్ధంలో యే సంభంధం లేని ప్రజలు కూడా దెబ్బతినే యుద్ధతంత్రం యానాటిది. ఇది నాగరిక తంత్రమో, అనాగరిక తంత్రమో, అతినాగరిక తంత్రమో ఆలోచించాలి.

ఆ నాటి యుద్ధాలలో యొక్కవగా “అస్త్రాలు, శస్త్రాలు” ఉపయోగించే వారు. “అత్తం” అంటే మంత్ర శక్తిచేత ప్రయోగించబడే ఆయథం. “శత్రుం” అంటే భుజశక్తిచేత ప్రయోగించే ఆయథం. శస్త్రాలు మరల రెండు రకాలు అవి: 1. యంత్రికం, 2. తాంత్రికం, కప్పిలు వంటి యంత్రాలచే ప్రయోగించబడేవి యంత్రికాలు, కేవలం భుజబిలం బుద్ధిబిలం వుపయోగించి, ప్రయోగించబడేవి తాంత్రికాలు. ఇలా ఆనాటి యుద్ధ విద్యలు గురించి రామాయణంలో యెంతో విషాంకం యిమిడీ ఉంది.

రామాయణ కాలంనాటి సైనిక స్క్రంధావారాలు గురించి కూడా తెలుసు కొండాం. సామాన్య సైనికాగారాలు, సేనాధిపతుల శివిరాలు, నర్ష్ణసేనాధిపతి శివిరం, గూఢచానుల గుడారాలు, చ్రుష్టవ్రత అంతరంగికుల శివిరాలు. చ్రుష్టవ్రత అంగరకుల దేరాలు, చ్రుష్టవ్రత శివిరం యిలా అటి విథాగితం అఱు వుండేవి. అలాగే అశ్వశాలలు, గంజశాలలు. గణశ్వరక్షకుల శిలిరాలు. విషివిడిగా నిర్మితమై వుండేవి. రథ సైన్యానికి ప్రత్యేక శిలిరాలు నిర్మించేవాడు.

ఇవిగాక గాయపడిన గుద్రాలకు ఏనుగులకు చికిత్స చేసే గుడారాలు వేరుగా వుండేవి. రథాలు మరమ్మతులు చేసే వారితై ప్రత్యేక ఏర్పాట్లు వుండేమి. ఏకికి యుద్ధమ్మాపాలలో ప్రత్యుష సంబంధంలేదు. తనుక శత్రువులు కూడా ఏరి కోలికి వచ్చేవారు కారు. అలాగే గాయపడిన సైనికులకు చికిత్సలు చేసి సేదళిర్చే ప్రత్యేక వైద్య శిలిరాలు ఉండేవి. ఇవి కూడా వరీకరింపబడి ఉండేవి. సామాన్య శిలిరాలు, అసామాన్య శిలిరాలు అని ప్రథానంగా లెండు రకాల శిలిరాలు ఉండేవి. సాధారణ వైద్య శిలిరాలలో సామాన్య సైనికులకు చికిత్స చేసేవారు. అంతేకాక చిన్న చిన్న గాయాలు వంటి వాటికి యెక్కుడ చికిత్స జరిగేది. అసాధారణ శిలిరాలలో ఉన్నత ప్రశ్నేసి సైనికాధికారులకు, రాజులకు చికిత్సలు చేసేవారు. అంతే కాదు వెద్ద వెద్ద గాయాలకు విరిగిన ఎముకలకు రం శిలిరాలలో చికిత్స జరిగేది. లష్యాంశులు మూర్ఖపోయినప్పుడు నుశేషుడు అతనికి సంప్రీపకరణితో యటుషంటి శిలిరంలోనే చికిత్స చేశాడు. ఆనాదు నుశేషుడు పేటెన్నికగన్న సైనిక వైద్యాధికారి (మీలటురీ ధూక్టర్ అన్నమాట.)

నుశేషుడు లెండురకాల కౌషధాలను ప్రథానంగా వాడినట్లు. రామాయణం పేటెన్నివ్వాడి. అవి విశల్యకరణి, సంప్రీపకరణి, శల్యము అంపే ముల్లుఛాణం బ్లైం. చూలం వంటి ఆయుధాల ములుకులు శరీరంలో గుచ్ఛకొని వుండిపోతే వాటిని తీసి వేసి, వుపకమన కలిగించే కౌషధం తేదా ప్రక్రియ విశల్యకరణి. అత్త శస్త్రాలవల్ల మనిషి స్వాహ కోల్పోయినట్లయితే అతడికి మరేల స్తుతి తెప్పించి, దాదాపు నవ జవనత్త్వాలు యచ్చే మందు తేదా చికిత్స పద్ధతి సంప్రీపకరణి. యుద్ధరంగంలో

రెండు చికిత్సల కన్న వుపయోగించే ప్రక్రియలు ఏమీ వుండవ కద! అందుకే రామాయణంలో ఏ రెండు చికిత్స విధానాల ప్రస్తుతి వచ్చింది.

అలాగే ఎక్కువకాలం యుద్ధాలు లేదా ప్రఘణాలు చేయవలసివచ్చినప్పుడు మనిషిని ఆకలిదష్టులు పీడించకుండా రష్ణించే “బల_ఆతిషాల” అనే యోగశాస్త్ర పరమైన విద్యలు గురించి విశ్వామిత్రుడు చెబుతాడు. ఈ విద్యల్ని సాధిస్తే ఆకలి దప్పుల భాధలుండవు. ఇలా రామాయణంలో యోగ విజ్ఞానశాస్త్ర ప్రశ్నస్తీ వన్నుంది.

యుద్ధ విద్యలు, వ్యుత్తా ప్రతిపూర్వాహిల సంగతి అలా వుంచి ఆనాటి భవన సిర్మాణ నగర నిర్మాణ పద్ధతులు గురించి మాడూ రామాయణం విశేష వర్ణనలు యచ్చింది. ముఖ్యంగా లంకానగర వర్ణనం ఆదర్శపత్రాలం నమూనాదా అనిపిస్తుంది. విశాలమైన పీఠులు, అందమైన చతుర్షాధాలు, రమణీయమైన ఉద్యానాలు, సము న్నతమైన భవనాల బారులు. క్రీడాంగణాలు, జలాశయాలు దేవాలయాలు లంకా నగరవైభవాన్ని వేనోళ్ళ చాటుతున్నాయని హనుమంతుడు సుందరకాండలో వర్ణించాడు. అంతేకాదు, లంకానగరంలో అవిసీతి, ఆశ్రిత పట్టపొతం వంటిపి లేవంటాడు, అనాచారం, అత్యాచారం మచ్చన్నెనా కనిపించవంటాడు. ప్రషులు సదా చార సంపన్నులని దైవచింతన, ధర్మచింతన గలవారని వివరిస్తాడు. రావణపొలిత మైన లంకానగరం శ్రుతువులకు జయింప శక్యంకానంత రక్షణ పాటవం రీలదని తెంటాడు.

నగరాన్ని రష్ణించే పెద్దగోద, అగ్దలు, బురుణాలు, సైనిక తాపలా, రక్షణ వ్యవస్థ, గురించి సుందరకాండలో విపులమైన వర్ణన లభిస్తుంది. లంకానగరమే ఆ రీతిగా వుంటే అయోధ్య, మిథిల వంటి రాచనగరుల పైభవ విపరం వేరుగా చెప్పనక్కరలేదు. ఇదే విధంగా కిష్కింధా_పొతం వర్ణనను బుట్టి ఒక పర్వత దుర్గం నమూనాను మనం వూహించవచ్చు. ఈ విధంగా రామాయణంలో అయోధ్య వంటి మైదాన ప్రాంత రాజ్యం, లంక వంటి జలదుర్గం, కిష్కింధ వంటి పర్వత రాజ్యం నమూనాలను, వాటి వ్యవస్థలను వాల్మీకి మనకి అందించాడు. ఆయా

రాజ్యాల జన జీవితాలను, ఆచార వ్యవహారాలను దోత్యానీతి మర్యాదలను వివరించాడు.

ఆఖరుకు వంతెన నిర్మించే విద్య గురించి వర్ణించాడు. లంకానగరం చేరడానికి వానర సేనతో రాముడు బయలుదేరాడు. మార్గంలో సముద్రంపై సేతువు నిర్మించవలని వచ్చింది. ఆ పనిని సీతును అప్పగించాడు. సీతును ఆనాటి కపిలేస్వయంలూ సేతు నిర్మాణానికి విద్య (ఇంజనీర్) తెలిసిన నిపుణుడు. ఏరాయి సముద్రంపై తేలుతుందో ఏ రాయి మునిగిపోతుందో చెప్పగల దిత్త. అందుకే ఆతికి సేతుసంబంధం బాధ్యత అప్పగించారు. ఇలా రామాయణంలో యెన్నో విద్యలు గురించిన ప్రశ్నల్ని ఉంది.

శివధనుర్వంగం, స్తుపాలవృక్ష బేఘనం వంటి ఘుట్టాలు ఆనాటి వీరవిద్య పరీక్షలకు సంకేతాలు. సీతా స్వయంవర సమయంలో జనక మహారాజు తమ యింట తాత, ముత్తాతల నుంచి వున్న శివుని విల్లు యొక్కపెట్టే పరీక్ష పెట్టాడు. ఆ ధనుస్నను సాధించ గలవాడు బాహుబల విక్రముడని అర్థం. ఆ పనిని రాముడు చేశాడు. వింటికి నారి సారిస్తుండంగా ధనుస్న విరిగిపోయింది.

అలాగే కిష్కంధలో సుగ్రీవునకు రామునికి మైత్రి కుదిరింది. సుగ్రీవుడు తన గోదు వివరించాడు. వాలిని సంహరించాలన్నాడు. రాముడు అంగీకరించాడు. అయితే సుగ్రీవునకు రాముని భుజ పర్వతమం పట్ల అనుమానం వచ్చింది. కిష్కంధలో ఆతి పెద్దదైన యేదు సాలవృక్షాలను చూపాడు. అవి వరుసగా చున్నాయి. ఒకే బాణం దెబ్బతో వాటిని ఖండించాలని రామునికి పరీక్ష పెట్టాడు. రాముడు గురిచూసి బాణాన్ని వదిలాడు. ఆ బాణం ఏదు సాలవృక్షాలను ఖండించింది. సుగ్రీవుడు రాముని భుజశ క్రిని బాణప్రయోగ దక్షతను ప్రశంసించాడు.

మారీచ సుశాహుల శాంబలి విద్యలు, మారీచుని మాయామృగ వేషధారణ వంటివి ఆనాటి రాక్షస విద్యలను గుర్తుకు తెస్తాయి. ఖరదూషుణులు, తఱంధుడు వంటి రాక్షసుల ఆకారాలు విక్రతావయవాలతో జన్మించిన వారిని స్వర్ణ

ఐకు తెస్తాయి. (ఈనాడు కూడా మనం అక్కడక్కడ విక్కతమైన అవయవాలతో జన్మిస్తున్నవారి గురించి వార్తలు చదువుతున్నాం రదా.) అటువంటి వారు నూటికి, కోటికి ఒకరిద్దరు వుంటారు. ఈ లోకసత్కారాన్ని వారీకి కటంధాది పొత్తలద్వారా మనకు నృష్టం చేశాడు.

రామునివంటి చక్రవర్తి

నీతవంటి ఇల్లాలు

లష్టుషునివంటి సోదరుడు

భరత, శత్రుఘ్నులవంటి తమ్ముళ్ళు

ఆంజనేయనివంటి నేవకుడు

ఈ లోకంలో వర్ధిల్లాలని యానాటికి ఆందరూ ఆశిస్తానే వున్నారు.

అదే రామాయణ కావ్యం విశిష్టత. అదే రాముడి ప్రత్యేకత.

తుంతకన్న ఒక మహాకావ్యానికి, కావ్య నాయకునికి, ఆ కావ్య రచయితకు సార్థక్య మేమన్నది?

ఆ మహాద్వాగ్వం వారీకికి దక్కింది.

“కూడంతం రామ రామేతి మధురం మధురాష్రమ

అరుహ్య కవితా శాఖాం వందే వారీకి కోకిలమ్”

